

DELRAPPORT 2

Uppdrag att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer

**Delrapportering av regeringsuppdrag
(2019/01404/MRB)**

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor

Förord

Fritiden är betydelsefull för unga och det är viktigt att det finns trygga mötesplatser som unga kan delta i. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tidigare undersökningar visar dock att unga hbtq-personer möter särskilda hinder under sin fritid. Var fjärde ung hbtq-person har exempelvis avstått från att delta i fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemött.

Under 2019 fick MUCF i uppdrag av regeringen att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer. Delrapporten är en del av myndighetens redovisning av arbetet. Här presenteras också MUCF:s nya kunskap inom området. Arbetet med delrapporten har genomförts inom avdelningen för kunskapsstöd av Zarah Melander, Marwa Chebil och Sofia Brännström.

I år har MUCF valt att särskilt lyfta fram unga hbtq-personers egna upplevelser och tankar om fritid och mötesplatser. Delrapporten innehåller dessutom en uppdaterat kartläggningen över befintliga mötesplatser för unga hbtq-personer. Ett antal intervjuer har även genomförts med mötesplatsaktörer samt kommuner som för närvarande saknar en mötesplats för gruppen för att fånga in deras förutsättningar, behov och utmaningar.

Avslutningsvis presenteras ett antal förslag på framtida insatser som kan stärka förutsättningarna för att skapa nya mötesplatser för unga hbtq-personer, samt skapa bättre förutsättningar för befintliga mötesplatser.

Unga hbtq-personer måste få möjlighet att delta i tillgängliga, trygga och stärkande fritidsaktiviteter, på lika villkor som andra unga. Resultaten som presenteras i denna delrapport visar att det därför behövs särskilda insatser för att stärka fritiden och tillgången till mötesplatser för unga i gruppen.

Lena Nyberg, *generaldirektör*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Förord	2
Innehåll	3
Sammanfattning	5
Inledning	8
1.1 Hbtq eller hbtqi?	8
1.2 Redogörelse för arbetet med uppdraget	9
1.2.1 Samverkan med andra	10
1.2.2 Spridning av resultat	10
1.2.3 En modell som stöd för samverkan	11
1.3 Utgångspunkter för arbetet	11
1.3.1 Barnrätts- och ungdomsperspektiv	12
1.3.2 Jämställdhetsperspektiv	12
1.3.3 Agenda 2030	12
1.4 Mötesplatser och öppen fritidsverksamhet	13
1.4.1 Andra verksamheter som är viktiga under fritiden	13
1.5 Sammanfattning av föregående delrapport	15
2 Ungas hbtq-personers levnadsvillkor och fritid	17
2.1 Unga hbtq-personers levnadsvillkor och hälsa	17
2.2 Unga hbtq-personers fritid	18
3 Unga hbtq-personers röster om öppna och inkluderande miljöer	20
3.1 Metod	20
3.2 Teoretisk ingång till studien	21
3.3 Relationer och relationellt stöd	22
3.3.1 Relationellt stöd och hälsa	22
3.3.2 Betydelsen av relationer med äldre öppna hbtq-personer	23
3.3.3 Ungas relationella strategier – individer och grupper	24
3.4 Trygga och inkluderande platser	24
3.4.1 Trygga platser	24
3.4.2 Otrygga platser	25
3.4.3 Intersektionella perspektiv på trygghet och otrygghet	26
3.4.4 Ungas trygghetsskapande strategier	27
3.5 Trygg och inkluderande fritid	27
3.5.1 Fritiden i den bästa av världar	27
3.6 Allmänna och separatistiska mötesplatser	28
3.6.1 Drivkrafter och hinder att besöka hbtq-mötesplatser	29
3.6.2 Minoriteter i minoriteten	31
3.6.3 Trygghetsskapande strategier och den digitala fritiden	32
4 Kartläggning av mötesplatser för unga hbtq-personer	35
4.1 Metod	35
4.2 Resultat av kartläggningen	35
4.2.1 Uppgifter som samlats in	36
4.2.2 Kommuner och län med mötesplatser	37
4.2.3 Kommunindelning	38
4.2.4 Aktörer som driver mötesplatser för unga hbtq-personer	38
4.2.5 Målgrupp för mötesplatsen	39
4.2.6 Åldersspann för mötesplatser	40
4.2.7 Hur ofta mötesplatsen har öppnat	41

4.3	Erfarenheter från kommuner och civilsamhällesaktörer.....	41
4.3.1	Mötesplatsernas utformning och behov av stöd	42
4.3.2	Kommunernas förutsättningar och behov av stöd	43
4.4	Sammanfattning kartläggning och intervjustudie	43
5	Analys och diskussion	46
5.1	Konsekvenser av coronapandemin.....	46
5.2	Förutsättningarna för mötesplatser för unga hbtq-personer.....	47
5.2.1	Geografisk tillgänglighet	47
5.2.2	Resurser, kompetens och tydliga riktlinjer	48
5.2.3	Barn och yngre unga	49
5.2.4	Trygga miljöer.....	50
5.2.5	Civilsamhällets roll	50
5.2.6	Stöd för samverkan.....	51
5.3	Hur fritiden kan bli trygg och inkluderande	51
5.3.1	Insatser på individ- och strukturnivå	52
5.3.2	Behov av egna mötesplatser	52
5.3.3	Förebilder som är hbtq-personer	53
5.3.4	Digital fritid som komplement.....	53
5.4	Friskfaktorer och hälsofrämjande arbete	54
5.4.1	Mer kunskap om friskfaktorer och hälsofrämjande arbete	54
5.4.2	Stöd och metoder för att arbeta hälsofrämjande.....	55
5.5	Identifierade kunskapsluckor	56
5.6	Sammanfattande analys och slutsatser	57
6	Förslag och bedömningar.....	60
6.1	Statsbidrag för att stärka nya och befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer	60
6.2	Kompetensutvecklingsinsatser om hbtq, psykisk hälsa och hälsofrämjande arbete.....	62
6.3	Kunskap och metoder för digitalt ungdomsarbete	63
6.4	Kunskap och tidigare insatser för barn	65
	Ordlista	67
7	Referenslista.....	69

Sammanfattning

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har ett regeringsuppdrag att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer (A2019/01404/MRB). I denna delrapport har myndigheten presenterat arbetet med regeringsuppdraget, tillsammans med ny kunskap om unga hbtq-personers behov av tillgängliga, trygga och stärkande fritidsaktiviteter. Det har främst skett genom att ny kunskap om unga hbtq-personers tankar och upplevelser om öppna och inkluderande miljöer har redovisats. Kunskapen om olika aktörers förutsättningar, behov och utmaningar för att kunna starta och driva mötesplatser för unga hbtq-personer har dessutom fördjupats.

Delrapporten innehåller

- en intervjustudie med unga hbtq-personer
- en uppdaterad kartläggning av identifierade mötesplatser för unga hbtq-personer
- förslag och bedömningar gällande framtida insatser.

Intervjustudien med unga hbtq-personer har visat att fritiden känns meningsfull av att göra sådant som unga är intresserade av och tycker är roligt. Intervjustudien har i stora delar bekräftat den kunskap som MUCF tidigare tagit fram om vilka faktorer som unga hbtq-personer upplever som stödjande och stärkande. Dessa faktorer är personalens kunskap om hbtq-frågor, ett respektfullt bemötande och vuxna som agerar mot kränkningar. Att få vara i sammanhang där det finns andra unga och vuxna hbtq-personer som syns och tar plats är också betydelsefullt. Unga hbtq-personer själva efterfrågar både en riktade mötesplatser parallellt med trygga och välkomnande allmänna fritidsverksamheter (jmf MUCF 2016a; 2016b). Intervjustudien har också pekat på en längtan bland unga efter kontakter med och representation av äldre, öppna hbtq-personer, som kan ge stöd men även bidra till en känsla av hopp och framtidstro.

Personal och vuxna som möter unga hbtq-personer har ett behov av ett långsiktigt stöd för att kunna skapa trygga och inkluderande sociala miljöer under fritiden och på mötesplatser. Tillgången till relationellt stöd i form av stödjande relationer med vuxna och med kompisar är en av de viktigaste faktorerna för att främja ungas upplevelser av trygghet och trivsel. Trygga platser har tydlig struktur och upplevs hanterbara, det finns stöd vid behov och det får inte förekomma kränkningar. Otrygga platser är motsatsen. De uppfattas som otydliga och ostrukturerade platser där unga upplever en risk att utsättas för kränkningar, tillsammans med en oro för att ingen skulle komma till deras försvar om något skulle inträffa.

MUCF har i tidigare rapporter visat att mötesplatsens kompensatoriska uppdrag kan vara särskilt betydelsefullt för unga hbtq-personer. Intervjustudien med unga hbtq-personer har bekräftat att mötesplatser och digitala kanaler med fokus på hbtq-personer fyller en betydelsefull roll i flera ungas liv. Det finns däremot inte någon garanti att mötesplatserna upplevs inkluderande för alla hbtq-personer och det finns unga som av olika anledningar inte känner sig accepterade och inkluderade i olika hbtq-sammanhang. Ett sätt att möta behovet hos fler unga kan vara att erbjuda separatistiska rum för olika minoriteter inom hbtq-gruppen.

För att skapa en trygg och meningsfull fritid använder de unga olika strategier. Den digitala fritiden är en viktig del i detta. De digitala kanalerna används både som en fritidsaktivitet i sig och som en trygghetsskapande strategi, det vill säga som ett sätt att hantera en annars otrygg fritid.

I kartläggningen har MUCF identifierat 66 verksamma mötesplatser för unga hbtq-personer. Mötesplatserna finns i 16 av Sveriges 21 län och i 43 av Sveriges 290 kommuner. Det innebär en ökning från förra årets kartläggning där MUCF identifierade 50 mötesplatser för unga hbtq-personer i 15 län och 34 kommuner. Kartläggningen har visat på fortsatta brister i den geografiska tillgängligheten, det vill säga att en stor del av Sveriges kommuner och län fortfarande saknar mötesplatser för unga hbtq-personer. En majoritet av de identifierade mötesplatserna finns i storstadsregionerna. 11 av de 16 nya mötesplatser som identifierats i denna kartläggning finns i dessa regioner. MUCF har inte heller i denna kartläggning lyckats identifiera en mötesplats i en landsbygdskommun.

De identifierade mötesplatserna drivs i ungefär lika stor utsträckning av offentliga aktörer som civilsamhällesaktörer. Åtta av dem drivs i samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. MUCF har även identifierat att åtminstone fyra initiativ till mötesplatser är under uppstart 2021. De flesta mötesplatser som ingår i kartläggningen är separatistiska för unga som identifierar sig som hbtq-personer eller tror sig tillhöra gruppen. Det är ett fortsatt stort åldersspann och varierande åldersgränser bland mötesplatserna. Myndigheten ser också indikationer på behov av tidigare insatser under fritiden för att möta behoven bland barn och yngre hbtq-personer.

Mötesplatsaktörer har uttryckt ett behov av långsiktig finansiering, personella resurser, tillgänglig och central lokal, material och metoder samt kompetensutveckling. De kommuner som förnärvarande inte har mötesplatser för unga hbtq-personer visar också en samstämmig bild av vad som behövs för att starta upp dessa verksamheter. Det handlar om ett tydligt mandat och riktlinjer uppifrån, engagemang för dessa frågor, samt kompetensutveckling i hbtq-frågor med utgångspunkt i kommunens lokala behov.

Rådande pandemi har inneburit flera utmaningar för mötesplatser för unga hbtq-personer. Samtliga mötesplatser som MUCF identifierat har på något sätt tvingas pausa eller ställa om verksamheten under 2020. Det har påverkat möjligheterna för nya mötesplatser att starta upp eller etablera verksamheten. Det finns också en risk att de hinder som unga hbtq-personer redan upplever gällande sin fritid kommer att öka ytterligare under coronapandemin. Det är särskilt oroväckande då ungas möjlighet till en meningsfull fritid har en betydelse för ungas hälsotillstånd (Ungdomsstyrelsen 2007; MUCF 2014; 2016a; 2020c). Både befintliga mötesplatser och hbtqi-organisationer lyfter en oro för hur pandemin bidrar till en växande psykisk ohälsa bland denna grupp unga. Mötesplatser som drivs i civilsamhällets regi har drabbats särskilt av pandemin och det kan komma att påverka tillgången till mötesplatser för gruppen fortsättningsvis.

För att unga hbtq-personer ska få tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid behövs det särskilda insatser under fritiden, som exempelvis insatser för att säkerställa att det finns mötesplatser för unga hbtq-personer runt om i landet. Det är nödvändigt för att säkerställa att dessa unga får sina rättigheter tillgodosedda.

Myndigheten förslår att

- MUCF får i uppdrag att fördela ett statsbidrag för att skapa nya och stärka befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer. Bidraget ska kunna sökas av aktörer inom det offentliga och det civila samhället.
- MUCF får i uppdrag att utveckla och genomföra olika digitala och fysiska kompetensutvecklingsinsatser för att höja kunskapen om hbtqi-frågor, psykisk hälsa och hälsofrämjande arbete. Insatserna ska främst riktas till beslutsfattare, chefer och strateger med ansvar för den öppna fritidsverksamheten.
- MUCF får i uppdrag att, tillsammans med andra relevanta aktörer, ta fram kunskap om digitalt ungdomsarbete och hur det kan utformas på ett ändamålsenligt sätt. Särskilt ska unga hbtqi-personer uppmärksammas i arbetet.

Myndigheten bedömer att

- fritidsledare och annan personal inom den öppna fritidsverksamheten och i riktade mötesplatser behöver kompetens om hbtqi-frågor, psykisk hälsa, samt hälsofrämjande arbete.
- kompetenshöjande insatser inom dessa områden kan genomföras av utbildningsaktörer inom fritidssektorn med stöd av MUCF.
- det behöver samlas in mer kunskap om hur barn som är hbtqi upplever sin fritid samt deras eventuella behov av riktade fritidsaktiviteter och mötesplatser. Barnombudsmannen är en lämplig aktör för ett sådant uppdrag.
- ytterligare statliga myndigheter och aktörer inom idrotts-, fritids- och kulturområdet bör få uppdrag eller riktade medel för att stärka tillgången till inkluderande och tillgängliga fritidsaktiviteter för barn i gruppen.

Inledning

På uppdrag av regeringen arbetar Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) med att förbättra ungas levnadsvillkor. En av MUCF:s uppgifter är att verka för att unga har meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter. För unga hbtq-personer är tillgången till en meningsfull och utvecklande fritid däremot mer begränsad än för andra unga. Det är dessutom en grupp unga som i mindre utsträckning än andra unga känner att de kan tala med vuxna i sin omgivning. Trygga mötesplatser kan erbjuda kontakt med andra unga som identifierar sig som hbtq-personer och kontakt med vuxna utanför skolan och hemmet. Mötesplatsens kompensatoriska uppdrag är därmed särskilt viktigt för unga hbtq-personer.

Regeringens arbete för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter bedrivs sedan 2014 utifrån strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.¹ I det arbetet har MUCF fått i uppdrag av regeringen att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer (A2019/01404/MRB). Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet den 1 mars 2022. MUCF ska även delredovisa uppdraget senast den 1 mars 2021, vilket sker genom denna delrapport. MUCF delredovisade även arbetet den 1 mars 2020.

Den kunskap som uppdraget hittills samlat in visar på behovet av olika insatser som för att stärka förutsättningarna för att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer. Det är nödvändigt för att unga hbtq-personer runt om i landet ska få tillgång till trygga, tillgängliga och stärkande fritidsaktiviteter.

1.1 Hbtq eller hbtqi?

I denna rapport kommer förkortningen ”hbtq” användas. Hbtq är ett samlingsnamn för homosexuella, bisexuella, transpersoner och personer som identifierar sig med queera uttryck och identiteter. Längst bak i denna delrapport finns en ordlista där fler begrepp förklaras ytterligare.

Fler aktörer inkluderar numera även intersexpersoner i hbtq-gruppen, då utökas samlingsnamnet till hbtqi. Ett sådant exempel är RFSL - Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter och RFSL ungdom som sedan 2019 uttalat även arbetar för intersexpersoners rättigheter. Personer med intersexvariationer inkluderas numera även i Regeringens *handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter* (2021). I internationella sammanhang inkluderas generellt intersexpersoner i hbtq-gruppen, något som bland annat syns genom att gruppen finns med i det engelska paraplybegreppet ”LGBTQI”, där I:et står för just intersex.

Alla intersexpersoner identifierar sig dock inte med hbtq-gruppen och det är därför viktigt att vara lyhörd för att det finns olika upplevelser och perspektiv att ta hänsyn till i en

¹ <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2014/01/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck/>

diskussion kring begreppet.² Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2018) konstaterar dessutom att det finns en mycket begränsad forskning om intersexpersoners levnadsvillkor och hälsa och att det är ett område som behöver uppmärksammas ytterligare.

Flera mötesplatser och aktörer som arbetar med ungas fritid använder numera också hbtqi, hbtq+ eller liknande målgruppsformuleringar när de beskriver sin verksamhet. MUCF vet inte om unga intersexpersoner faktiskt deltar i dessa mötesplatser och om dessa verksamheter har kompetenser inom området, eller om det är ett sätt för mötesplatserna att uttrycka sig inkluderande för fler grupper unga.

Inom ramen för detta uppdrag har MUCF främst tagit fram kunskap om unga hbtq-personer. Myndigheten har i dagsläget dessutom en begränsad kunskap om unga intersexpersoners levnadsvillkor och deras tankar och upplevelser av fritiden. Vi har mot den bakgrunden valt att främst använda begreppet hbtq i denna delrapport.

MUCF kommer fortsättningsvis att inkludera unga intersexpersoner i regeringsuppdragets målgrupp och arbete för att öka kunskapen om gruppen. I och med detta kommer uppdraget framöver att benämna gruppen unga hbtqi-personer.

1.2 Redogörelse för arbetet med uppdraget

I regeringsuppdraget att stärka förutsättningarna för att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer (A2019/01404/MRB) har MUCF valt att samla in kunskap om unga hbtq-personers fritid och tillgång till mötesplatser tillsammans med kunskap om dessa mötesplatsers förutsättningar, utmaningar och behov. Nedan redogörs för arbetet med uppdraget under perioden augusti 2019 till mars 2021.

Under 2019 genomfördes en kartläggning över befintliga mötesplatser för unga hbtq-personer, samt en intervjustudie med sex aktörer som driver mötesplatser för gruppen. Utgångspunkten var att ta reda på antalet befintliga mötesplatser för unga hbtq-personer, samt undersöka vilka behov och förutsättningar dessa mötesplatser har. Resultaten av kartläggning och intervjuer, tillsammans med en kunskapsöversikt över fältet, presenterades till Regeringskansliet i en delrapport den 1 mars 2020. Den kunskap som uppdraget presenterade då visade på behov av olika insatser för att stärka förutsättningarna för att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer, som behov av mer kunskap, stöd för samverkan, projektbidrag och kompetensutvecklingsinsatser.

Under 2020 har en intervjustudie med unga hbtq-personer genomförts med hjälp av två externa utredare. Kartläggningen över befintliga mötesplatser för unga hbtq-personer har också uppdaterats med aktuella siffror för 2020. Kartläggningen har kompletterats med kortare telefonintervjuer med kommuner som idag saknar mötesplatser för gruppen, samt civilsamhällesaktörer som driver mötesplatser för unga hbtq-personer på lokal nivå. Dessa resultat presenteras i denna delrapport.

Syftet med kunskapsinhämtningen har varit att presentera förslag och bedömningar på framtida insatser som utgår från ett aktuellt kunskapsläge om unga hbtq-personers

² <https://www.rfsf.se/verksamhet/intersex/omintersex>

upplevelser och tankar, tillsammans med kunskap om mötesplatsers förutsättningar och behov.

1.2.1 Samverkan med andra

Under perioden augusti 2019 till mars 2021 har MUCF samverkat med flera aktörer i arbetet med regeringsuppdraget. Myndigheten har haft ett flertal samverkansmöten där aktörer som arbetar med unga hbtqi-personers rättigheter bjudits in, framför allt RFSL ungdom, RFSL och Transammans. Syftet med dessa möten har varit att samla in kunskap och få en fördjupad förståelse för situationen för unga hbtqi-personer, samt få hjälp att sprida information om insatser. En annan viktig del har varit att identifiera områden där vi gemensamt kan arbeta för att stärka förutsättningarna för mötesplatser för unga hbtqi-personer. Arbetet har också innefattat samverkan med andra offentliga och civilsamhällesaktörer som arbetar med ungas fritid och/eller idrott.

MUCF har haft en fokusgrupp med 16 personer från 14 olika aktörer som arbetar med unga hbtqi-personers fritid och mötesplatser för att få fördjupad kunskap om dessa verksamheters förutsättningar, utmaningar och behov. Syftet med fokusgruppen har också varit att diskutera arbetet med uppdraget för att få en fördjupad kunskap. I samband med att föregående delrapporten publicerades gjorde MUCF ett utskick med en förfrågan om att ingå i fokusgruppen. Utskicket gick till de aktörer myndigheten haft kontakt med under arbetet, samt till de mötesplatser som finns med i kartläggning. MUCF gjorde även några riktade utskick för att fånga in några geografiska områden som vi bedömde saknades. Tre aktörer från civilsamhällsgruppen och 11 aktörer från offentlig verksamhet har deltagit i fokusgruppen. Fokusgruppen har haft tre digitala träffar under 2020.

MUCF har presenterat uppdragets resultat och diskuterat behov och synergier under ett möte med de hbtqi-strategiska myndigheterna och det tillhörande nätverket de ingår i. I uppdraget har MUCF även haft särskilda samverkansmöten med Barnombudsmannen, Folkhälsomyndigheten, Kulturrådet och Jämställdhetsmyndigheten.

MUCF har vid ett flertal tillfällen gjort olika utskick och mejlförfrågningar, för att sprida eller samla in kunskap. Myndigheten har då vänt sig till olika etablerade hbtqi-organisationer, befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer, aktörer som arbetar med ungas fritid, studieförbund, tjej- och ungdomsjourneralen, med flera.

Arbetet med uppdraget har under 2020 också inneburit en samverkan inom myndigheten med övriga uppdrag inom hbtqi-området, framför allt med uppdraget om en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtqi-personer.³ Men även med myndighetens arbete inom civilsamhällespolitiken, där MUCF har i uppdrag att öka kunskapen om civilsamhället hos offentlig sektor samt främja samverkan mellan myndigheter och civilsamhället. Det sistnämnda har framför allt skett genom arbetet med att utveckla en samverkansmodell, vilket redovisas närmre senare i detta avsnitt.

1.2.2 Spridning av resultat

MUCF har presenterat arbetet med regeringsuppdraget och resultaten i flertalet av de samverkansmöten och sammanhang som redogjorts ovan. Information om arbetet och resultaten har också spridits i myndighetens olika digitala kanaler, samt i riktade utskick till aktörer som arbetar med ungas fritid eller mötesplatser för unga hbtqi-personer.

³ Insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtqi-personer (KU2016/01669)

Resultaten som presenterades i delrapporten 2020 fick en del medial uppmärksamhet, både i lokal och nationell media, vilket har bidragit till ytterligare spridning av den kunskap som tagits fram. Det mediala intresset handlade främst om att resultaten från den tidigare delrapporten visade på en avsaknad av mötesplatser för gruppen runt om i landet och i synnerhet på mindre orter och landsbygdskommuner.

Därutöver har arbetet presenterats under MUCF:s Rikskonferens 2019 under ett fullsatt seminarium. Myndigheten hade planerat att presentera resultaten vid ytterligare konferenser och evenemang inom fritidsfältet, som dessvärre fått ställas in med anledning av rådande pandemi.

1.2.3 En modell som stöd för samverkan

I delrapporten 2020 identifierade MUCF ett behov av stöd för att skapa god samverkan mellan olika offentliga och civilsamhällesaktörer som är verksamma inom fritidsfältet. Behovet av samverkan har varit särskilt framträdande bland mötesplatser för unga hbtq-personer, där det lokala civila samhället har tagit ett stort ansvar för dessa verksamheter. Offentliga aktörer, som arbetar med öppen fritidsverksamhet, har även efterfrågat stöd i såväl arbetet med hbtq-frågor som samverkan.

Under 2020 har MUCF påbörjat arbetet med att utveckla ett stöd för samverkan – en så kallad samverkansmodell. Den ska kunna användas för att öka kunskapen om samverkan, men också som ett verktyg för de aktörer som vill samverka. Samverkansmodellen riktar sig främst till offentlig verksamhet som vill starta eller utveckla sitt arbete med att samverka med civilsamhället. Modellen kommer även kunna vara användbar för aktörer inom det civila samhället. Framför allt är tanken att offentliga aktörer använder den tillsammans med civilsamhället.

Utvecklingen av samverkansmodellen har skett med hjälp av ett flertal aktörer inom offentlig verksamhet och civilsamhället. Ett digitalt samrådsmöte med drygt 40 aktörer hölls inledningsvis för att fånga in olika viktiga perspektiv i utvecklingsarbetet. Bland deltagarna fanns aktörer som arbetar nationellt såväl som lokalt. Därefter har runt 20 av dessa aktörer träffats vid två tillfällen för att bidra med synpunkter, samt testa och utveckla modellen. Fokusgruppen bestående av aktörer som arbetar med unga hbtq-personers fritid och mötesplatser har också bistått i detta arbete.

Samverkansmodellen har därutöver presenterats, testats och utvecklats i externa och interna sammanhang. Bland annat via MUCF:s regionträff, där 23 deltagare som representerade 14 av Sveriges 21 regioner deltog, samt i Landsbygdsnätverkets webinarium *Landet lär* där 68 deltagare från civilsamhället och offentlig sektor deltog. Det har också skett genom två interna referensgruppsmöten för utvecklingsledare inom MUCF.

I början av 2021 kommer samverkansmodellen lanseras och sedan kommer modellen testas och fortsätta att utvecklas. Arbetet med samverkansmodellen kommer under 2021 framför allt innefatta att göra modellen mer verksamhetsspecifik och användbar för aktörer som arbetar med unga hbtq-personers fritid och mötesplatser.

1.3 Utgångspunkter för arbetet

Det finns några utgångspunkter som är särskilt viktiga för arbetet med att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer. Dessa presenteras nedan.

1.3.1 Barnrätts- och ungdomsperspektiv

Regeringens mål för ungdomspolitiken är att alla unga, inklusive unga hbtqi-personer, ska respekteras, ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Beslut som rör unga behöver därmed utgå från ett ungdomsperspektiv. Ungdomsperspektivet ska ha sin utgångspunkt i att unga består av en mångfald individer som alla har tillgång till sina rättigheter (prop. 2013/14:191, s. 16).

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är sedan januari 2020 svensk lag. Det medför att ett barnrättsbaserat synsätt ska genomsyra all verksamhet som berör barn och unga. Centrala delar i ett barnrätts- och ungdomsperspektiv är att utgå från kunskap om barn och unga, samt säkerställa att barn och unga också ges möjlighet till inflytande och delaktighet i frågor som berör dem. Artikel 31 i barnkonventionen slår dessutom fast barns rätt till fritid, vila och lek. Att barnkonventionen är lag är en central del för ungas rätt att få ta del av utvecklande och meningsfulla fritidsaktiviteter. Det är mot den bakgrunden viktigt att det offentliga tar ett ansvar för att säkerställa unga hbtqi-personers rätt till fritidsaktiviteter som är trygga, stärkande och tillgängliga, oberoende av ålder eller var i landet de bor. Att stärka tillgången till mötesplatser kan också bidra till att skapa förutsättningar för att långsiktigt främja unga hbtqi-personers lika rättigheter och möjlighet i enlighet med regeringens strategi.

1.3.2 Jämställdhetsperspektiv

Regeringens jämställdhetspolitik handlar om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Området omfattar bland annat frågor som makt, inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och fysisk integritet. Arbetet med detta regeringsuppdrag utgår i synnerhet från de jämställdhetspolitiska målen om en jämn fördelning av makt och inflytande, jämställd hälsa, jämställt utbildning, samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Mötesplatser kan ge unga bättre förutsättningar att delta i olika demokratiska processer och därigenom bidra till att kvinnor och män ges samma möjligheter att vara aktiva medborgare. Samtidigt finns konstaterade könsskillnader i deltagande i fritidsaktiviteter, såväl som upplevelsen av fritiden och mötesplatser. Det finns även konstaterade könsskillnader i ungas upplevda psykiska ohälsa. Trygghet och rätten till kroppslig integritet är också en viktig aspekt för unga hbtqi-personer, där både mötesplatsen för unga hbtqi-personer likväl den allmänna öppna fritidsverksamheten kan arbeta förebyggande och främjande för att motverka destruktiva normer hos unga.

1.3.3 Agenda 2030

Regeringens mål är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. En viktig utgångspunkt för arbetet med regeringsuppdraget är principen om att ingen ska lämnas utanför i utvecklingen för att skapa en mer hållbar värld där alla människors lika rättigheter tillgodoses. Tre av agendans 17 mål är särskilt relevanta för unga hbtqi-personers mötesplatser. Det är mål ett om ingen fattigdom, mål tre om god hälsa och välbefinnande och mål fem om jämställdhet. Mötesplatser för unga hbtqi-personer bidrar till uppfyllandet av dessa mål. Utöver det kan arbetet med regeringsuppdraget ha positiva synergieffekter på flera andra mål i agendan.

1.4 Mötesplatser och öppen fritidsverksamhet

I den här rapporten kommer MUCF använda begreppen ”mötesplats” och ”öppen fritidsverksamhet”. Med öppen fritidsverksamhet avses fritidsgårdar, ungdomens hus eller liknande som unga kan besöka kostnadsfritt och där de till stora delar själva kan välja vad de vill göra. Den öppna fritidsverksamheten kan också ske i form av uppsökande verksamhet och även utanför lokalen i form av exempelvis mobil verksamhet.

Begreppet *allmän* öppen fritidsverksamhet används för att beskriva en fritidsverksamhet som vänder sig till den stora gruppen unga. Den allmänna öppna fritidsverksamheten har därmed ingen specifik målgrupp inom ungdomsgruppen. En *riktad* öppen fritidsverksamhet kan istället fungera som trygga rum för särskilda målgrupper, som exempelvis unga hbtq-personer eller personer som identifierar sig som flickor. Där får de möta andra unga med liknande erfarenheter eller intressen och det finns utrymme för att vara öppen med sin identitet. Verksamheten kan äga rum någon kväll i veckan i samma lokaler som den övriga öppna verksamheten. Det kan även vara en helt separat verksamhet som bedrivs i egna lokaler.

Det finns inte någon självklar definition av begreppet mötesplats, vilket också visar sig i den stora variationen av hur begreppet används i olika studier och inom olika organisationer. Vanligtvis används *mötesplats* och *öppen fritidsverksamhet* synonymt. Men begreppet mötesplats används också stundtals för att beskriva ytterligare verksamheter, utöver öppen fritidsverksamhet, som sker på ungas fritid. Mot den bakgrunden bör dock begreppen inte alltid ses som synonyma. I detta regeringsuppdrag har MUCF valt att utgå från en bredare definition av begreppet mötesplats. I denna rapport avses därför begreppet mötesplats som olika typer av ledarledda verksamheter som sker på ungas fritid, där flera aktörer är representerade, däribland öppen fritidsverksamhet. Mötesplatsen utgår generellt från ett främjande perspektiv med fokus på ett salutogent förhållningssätt, vilket innebär att hitta och utveckla faktorer som bidrar till positiv hälsa genom att förstärka friskfaktorer. Mötesplatsen innebär ofta en strukturerad gruppverksamhet för unga. Den kan erbjudas som en helt egen verksamhet eller som riktad verksamhet i en allmän öppen fritidsverksamhet. Den kan också finnas i andra former och på andra platser, som till exempel ett ”häng” eller särskilda träffar som anordnas av en exempelvis en civilsamhällesorganisation, bibliotek eller studieförbund. Mötesplatsen är dock en frivillig och öppen verksamhet som erbjuder olika typer av aktiviteter.

Under kapitlet *Kartläggning av mötesplatser för unga hbtq-personer* utvecklas definitionen ytterligare. Där framgår vad MUCF anser innefattas i en mötesplats för gruppen unga hbtq-personer. Exempelvis bör det finnas ett uttalat hbtq-tema och en övre åldersgräns.

1.4.1 Andra verksamheter som är viktiga under fritiden

MUCF har tidigare pekat på vikten av riktade mötesplatser för unga hbtq-personer (t.ex. MUCF 2016a; 2016b). Men det finns även en rad andra verksamheter som tar ett ansvar för att ordna aktiviteter och stöd för unga hbtq-personer. Myndigheten har hittat goda exempel runt om i landet från det civila samhället såväl som den offentliga verksamheten, men som inte räknas som en mötesplats utifrån definitionen ovan. Det anordnas riktad lägerverksamhet, aktiviteter inom kultur- eller idrottsverksamheten, särskilda träffar på

biblioteken och stödgrupper inom ungdomsmottagningen. Dessa verksamheter omfattas inte av detta uppdrag av olika anledningar. Det kan exempelvis ha att göra med hur ofta de erbjuder verksamhet, om endast specifika aktiviteter eller lägerverksamhet erbjuds, samt aktiviteter som myndigheten inte anser räknas som en fritidsaktivitet, som stödsamtal. Det kan också handla om att de inte endast vänder sig till unga eller att de arbetar med hbtq-frågor integrerat i hela verksamheten, men inte har en särskild mötesplats för unga i gruppen. MUCF anser ändå att det är viktigt att deras arbete uppmärksammas då dessa aktörer i all högsta grad bidrar till bättre levnadsvillkor för unga hbtq-personer.

I arbetet med uppdraget har MUCF stött på ett flertal ungdomsmottagningar som erbjuder stödgrupper eller annan liknande verksamhet för unga hbtq-personer. Vissa av dessa verksamheter finns på orter där det inte finns någon annan mötesplats för unga hbtq-personer. Dessa verksamheter fyller troligtvis en viktig funktion för unga i gruppen, inte minst på dessa platser.

Flera aktörer som myndigheten haft kontakt med nämner biblioteken som en verksamhet som kan vara viktig för unga hbtq-personer. Det går dessutom i linje med en studie av svensk biblioteks förening som visar på att unga inte bara förknippar bibliotek med läsning eller utlåning av böcker utan att det även fyller en funktion som social mötesplats (Hedemark 2018). Ett exempel på andra typer av verksamheter med specifika uttalade syften är föreningen Queernördarna som har som syfte att främja hbtqia+ personer i spelkulturen. Föreningen startade 2016 och arrangerar aktiviteter och spelkvällar med fokus på hbtq+ och spelkulturen. För studenter finns det också olika studentföreningar runt om i landet. Riksorganisationen SFQ - Sveriges förenade HBTQIA+ studenter samlar ett flertal lokala studentföreningar. Ett annat exempel är projekt 6 (förkortat P6), en studentorganisation som startat 2020 i samarbete med RFSU - Riksförbundet för sexuell upplysning vid Lunds universitet och som arbetar för att främja hälsa och medvetenhet bland Lunds studenter. Organisationen har regelbundna träffar och events för hbtq+ studenter och medlemmar som identifierar sig som hbtq+.

Lägerverksamhet är en annan verksamhet som finns för barn och unga i gruppen. Lägerverksamheten drivs främst av etablerade hbtqi-organisationer eller etablerade mötesplatser. Transammans och RFSL ungdom anordnar årligen ett Transkollo för transbarn upp till 12 år och deras närstående. RFSL:s lokalförening i Göteborg anordnade under 2020 en sommarverksamhet för hbtqi-personer med normbrytande funktionsvariationer i åldern 15–25 år. Lesbisk makt ordnade tidigare ett lesbiskt sommarläger för unga i åldern 15–26 år. Andra liknande initiativ kommer från etablerade mötesplatser för gruppen, som anordnar gemensamma aktiviteter under sommar- och höstlov för att unga från olika områden eller städer ska få chans att lära känna varandra. Men myndigheten har också hittat exempel på läger som anordnas av andra aktörer, som till exempel Svenska kyrkan. Ett exempel är Västerås Stift och Svenska kyrkan Unga Västerås distrikt som sedan slutet på 90-talet arrangerat läger med blandade aktiviteter för och med unga hbtq-personer i åldrarna 15–30 år. För närvarande sker lägren tre gånger om året och unga från hela landet är välkomna.

I arbetet med regeringsuppdraget har MUCF stött på ett flertal aktörer som valt att utbilda sig inom hbtq-frågor, utan att de nödvändigtvis erbjuder en särskild hbtq-verksamhet. Det handlar generellt om olika hbtq-diplomeringsprogram. RFSL genomför exempelvis utbildningar

och så kallade hbtqi-certifieringar av verksamheter. Målet med certifieringen är att de som arbetar i verksamheten ska ha en ökad kunskap om hbtqi, normer och hbtqi-personers levnadsvillkor, samt redskap för ett inkluderande bemötande.⁴ Det finns också flertalet regioner och kommersiella aktörer som erbjuder hbtqi-diplomering av verksamheter.

1.5 Sammanfattning av föregående delrapport

I MUCF:s delrapport från 2020 presenterar myndighet ny kunskap om vilka förutsättningar och behov aktörer har för att driva mötesplatser för unga hbtqi-personer, tillsammans med ny kunskap om unga hbtqi-personers behov av tillgängliga, trygga och stärkande fritidsaktiviteter. Delrapporten innehåller en kunskapsöversikt, en kartläggning över identifierade mötesplatser för unga hbtqi-personer, samt intervjuer med sex mötesplatsaktörer från det offentliga och civilsamhället.

I föregående delrapport identifierade MUCF 50 verksamma mötesplatser för unga hbtqi-personer. Kartläggningen visar på brister i den geografiska tillgängligheten, det vill säga att det inte finns mötesplatser för unga hbtqi-personer i stora delar av landet. Mötesplatserna finns i 15 av Sveriges 21 län och i 34 av Sveriges 290 kommuner. Över hälften, 29 stycken, av befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer finns i storstadsområden. Ingen mötesplats för unga hbtqi-personer i en landsbygdskommun har identifierats.

De identifierade mötesplatserna för unga hbtqi-personer drivs i ungefär lika stor utsträckning av offentliga aktörer som civilsamhällesaktörer. Endast fyra drivs i samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. Av de 50 mötesplatserna är 34 separatistiska, det vill säga att den vänder sig endast till personer som identifierar sig som hbtqi-personer eller tror sig tillhöra gruppen. Mötesplatserna har generellt öppet en eftermiddag/kväll i veckan eller varannan vecka. Åldersgränsen bland mötesplatserna varierar och det är ett relativt stort åldersspann. Det finns även indikationer på behov av tidiga insatser för yngre hbtqi-personer, vilket främst framkommer i intervjuerna med mötesplatsaktörerna.

I de genomförda intervjuerna framkommer det att de flesta mötesplatserna har en verksamhet och aktiviteter som liknar en traditionell fritidsgård. Främst ligger fokus på att deltagarna ska ha kul tillsammans och kunna umgås med kompisar i en kravlös miljö. Att det är en trygg atmosfär och att deltagarna har tillit till mötesplatsen och ledarna är centralt. För att det ska vara möjligt behöver personalen i dessa verksamheter ha kompetens om hbtqi-frågor och om psykisk ohälsa. Framför allt är den psykiska ohälsan bland gruppen unga hbtqi-personer ett framträdande tema under intervjuerna. Mötesplatser för unga hbtqi-personer har även behov av olika rutiner för säkerhet och sekretess för att verksamheten ska vara trygg för de som deltar.

Finansiering och personella resurser, tillsammans med stöd från ledning är nödvändigt för att kunna ha en mötesplats för unga hbtqi-personer. Det stöd som mötesplatserna framför allt efterfrågar för att kunna stärka förutsättningarna för verksamheten är finansiering och kompetensutveckling inom hbtqi och psykisk ohälsa. Det finns även ett behov av stöd när det kommer till samverkan mellan det offentliga och civilsamhället.

⁴ <https://www.rfslutbildning.se/>

I delrapporten har MUCF identifierat kunskapsluckor gällande unga hbtq-personers levnadsvillkor och fritid, exempelvis

- hur nöjda unga hbtq-personer är med sina liv och sin fritid, vad de gör på sin fritid och unga hbtq-personers upplevelser av mötesplatser och öppen fritidsverksamhet
- unga hbtq-personers relationer till kompisar, anhöriga och andra vuxna
- unga hbtq-personers hälsa
- om det finns en koppling mellan psykisk hälsa och tillgång samt möjligheter att delta i fritidsaktiviteter
- unga transpersoners levnadsvillkor och deltagande i olika fritidsaktiviteter, i synnerhet behövs mer kunskap om unga icke-binära personer.

Utöver att samla in ny kunskap lyfter myndigheten dessutom ett behov av att göra mer djupgående analyser av myndighetens befintliga statistik och kunskap för att få bättre insikt och kunskap om unga hbtq-personers fritid. Exempelvis orsaken till att unga hbtq-personer upplever att de känner sig mindre trygga under fritidsaktiviteter eller avstår från fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemött. Flera studier, med fokus på vilka unga hbtq-personer som deltar i mötesplatsverksamheter, skulle behöva genomföras för att kunna presentera en tillförlitlig intersektionell analys, samt en fördjupad jämställdhetsanalys.

Delrapporten från 2020 visar också att civilsamhället är en viktig aktör när det kommer till unga hbtq-personers mötesplatser. Civilsamhällets förutsättningar och villkor för att driva mötesplatser för unga hbtq-personer, samt möjligheter till samverkan mellan civilsamhället och det offentliga, är även områden där det behövs ytterligare kunskap.

2 Ungas hbtq-personers levnadsvillkor och fritid

I det här kapitlet presenteras kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor och fritid. Den föregående delrapporten från 2020 innehåller en sammanställning av MUCF:s kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor och fritidsvanor. I detta avsnitt redovisas myndighetens nya kunskap inom området.

2.1 Unga hbtq-personers levnadsvillkor och hälsa

MUCF har i tidigare rapporter visat att unga hbtq-personer upplevelser inom flera områden i livet skiljer sig från unga heterosexuella cispersoner.⁵ Unga hbtq-personer känner sig mindre trygga hemma, i skolan och på fritiden än vad andra unga gör. Unga hbtq-personer känner i mindre utsträckning än andra unga att de kan tala med vuxna i sin omgivning och har sämre tillgång till sociala skyddsnet. Det är också vanligare bland unga hbtq-personer än bland andra unga att uppge att de haft svårt att klara av sina löpande utgifter en eller flera gånger under det senaste halvåret (MUCF 2019b).

Den psykiska hälsan är en viktig faktor i ungas liv. Unga hbtq-personer uppger i högre utsträckning tecken på psykisk ohälsa än andra unga (t.ex. Forte 2018; MUCF 2019b). MUCF:s statistik visar att det är vanligare bland unga tjejer att uppleva besvär på psykisk ohälsa⁶ än bland unga killar. Bland hbtq-tjejer är det mindre vanligt att uppleva sin hälsa som god jämfört med andra tjejer.⁷ Statistiken visar dock att unga hbtq-personer, i större utsträckning än andra unga, upplever psykiska besvär flera gånger i veckan, oberoende av könstillhörighet. Det är exempelvis nästan dubbelt så vanligt, 26 procent jämfört med 46 procent, att känna sig nedstämd bland unga hbtq-personer jämfört med andra unga (MUCF 2019b).

Folkhälsomyndighetens rapport *Psykisk ohälsa, suicidalitet och självskada bland unga transpersoner* (2020a) lyfter ett flertal riskfaktorer för psykisk ohälsa och suicidalitet bland unga transpersoner. Riskfaktorer är exempelvis bristande socialt stöd, bristfälligt bemötande och bristande kunskaper om transfrågor i omgivningen. Negativa fördomar, begränsande normer i samhället och att försöka passa in och inte våga visa sitt rätta jag är andra riskfaktorer som identifieras i studien. Rapporten betonar att vissa faser i dessa ungas liv kan vara särskilt sårbara, till exempel under puberteten. De skyddsfaktorer som

⁵ I den här rapporten använder vi stundtals begreppet ”heterosexuella cispersoner”. Cisperson är ett begrepp som används för att beskriva personer som inte är transpersoner. Det är en person vars juridiska kön, biologiska kön och könsidentitet stämmer överens och alltid har gjort det i enlighet med den rådande samhällsnormen. Heterosexuell är en sexuell läggning som innebär förmågan att bli attraherad eller kär i en person av ett annat kön än det egna. Att skriva ut ”heterosexuella cispersoner” kan vara ett sätt att sätta ord på normen. Mer om dessa begrepp finns i ordlistan längst bak i delrapporten.

⁶ MUCF har frågat om hur ofta en har haft sex olika psykiska besvär under det senast halvåret. De psykiska besvär som har mätts är; huvudvärk, ont i magen, svårt att somna, känt dig nedstämd, deppig eller nere, känt mig stressad, trött under dagarna och sovit dåligt på natten.

⁷ Endast 55 procent av unga hbtq-tjejer upplever sin hälsa som god, jämfört med 71 procent bland andra tjejer.

identifierats och som kan främja den psykiska hälsan i gruppen är stöd från närstående och skolan, att få tillgång till adekvat vård och bli bekräftad i sin könsidentitet.

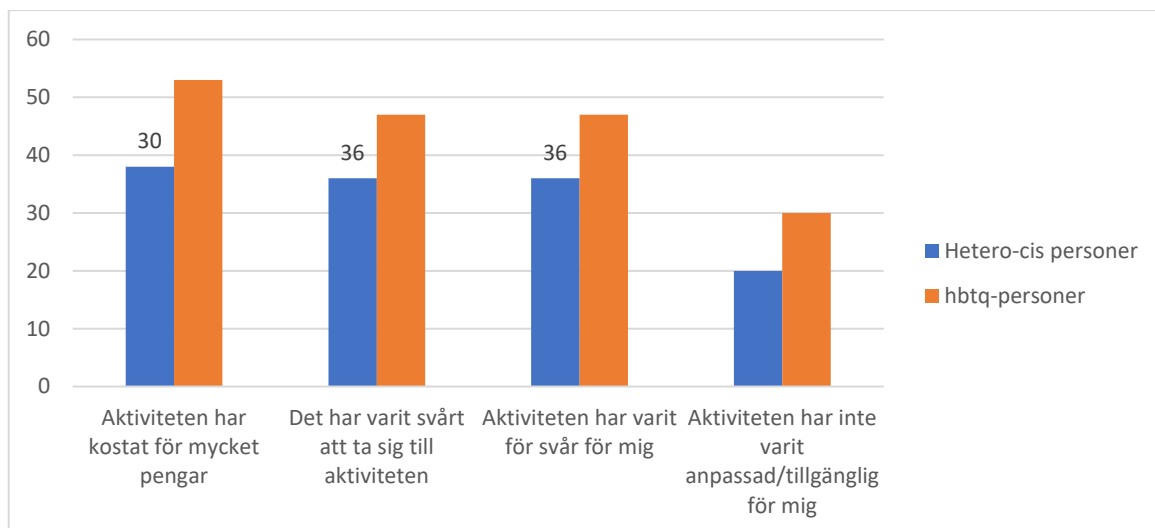
Unga hbtq-personer blir också i större utsträckning än andra unga utsatta för hot, sexuellt våld, förtryck, mobbning eller utfrysning (MUCF 2019b). Folkhälsomyndigheten (2020b) visar exempelvis att homo- och bisexuella kvinnor i hög utsträckning uppger att de blivit utsatta för sexuella övergrepp och våld. Bisexuella kvinnor är den grupp som är mest utsatt för sexuella övergrepp. Även homosexuella män uppger att de utsätts för sexuella övergrepp och våld.

I rapporten *Hälsa och livsvillkor bland unga hbtq-personer* (2018) synliggör Forte att det saknas forskning i Sverige kring evidensbaserad psykologisk behandling för gruppen unga hbtq-personer. Forte betonar mot den bakgrunden behovet av mer forskning inom området, tillsammans med utveckling av effektiva psykologiska metoder för gruppen unga hbtq-personer.

MUCF:s rapport *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder* (2020c) synliggör att unga som upplever att de har lagom med fritid har lägre risk att ha symptom på psykisk ohälsa än unga som tycker att de har för lite eller för mycket fritid. Det går i linje med myndighetens tidigare rapporter, som visar att ungas möjlighet till en meningsfull fritid har en betydelse för ungas hälsotillstånd (Ungdomsstyrelsen 2007; MUCF 2014; 2016a). För unga hbtq-personer vars levnadsvillkor på många sätt skiljer sig från unga heterosexuella cispersoner kan mötesplatsens kompensatoriska uppdrag kan vara särskilt viktigt. För unga hbtq-personer som inte upplever att de kan prata med sin familj kan mötesplatsen erbjuda kontakt med andra unga som identifierar sig som hbtq-personer eller kontakt med vuxna utanför skolan och hemmet. Mötesplatsen kan därmed ha en viktig roll att fylla.

2.2 Unga hbtq-personers fritid

I MUCF:s rapport *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder* (2020c) visar myndigheten att alla unga inte har lika stora möjligheter att delta i aktiviteter under fritiden. Sammantaget ger rapporten en bild av att unga hbtq-personer möter hinder i större utsträckning än andra unga under fritiden. Det kan handla om att aktiviteten har kostat för mycket pengar, att den inte varit anpassad för dem eller att det har varit svårt att ta sig till aktiviteten. Nästan var fjärde ung hbtq-person, 23 procent, uppger dessutom att de någon gång avstått från en fritidsaktivitet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2018.

Figur 1: Andel som uppger olika hinder för att delta i fritidsaktiviteter, fördelade på hbtq-personer eller heter-cis-personer, 16–25 år, 2018, procent.

Att fritidsaktiviteter inte är tillgängliga för alla unga i samma utsträckning är allvarligt i sig. Men för unga hbtq-personer har fritiden även potential att minska känslan av utanförskap som gruppen i större utsträckning har. Fritiden kan för dessa unga vara en viktig del i livet, inte bara för att den erbjuder roliga och utvecklande aktiviteter utan för att den också ger en känsla av trygghet och gemenskap.

MUCF har tidigare lyft behovet av trygga rum under fritiden för unga hbtq-personer. Unga hbtq-personer själva efterfrågar både en riktad verksamhet parallellt med en trygg och välkomnande allmän verksamhet. Några främjande faktorer som tidigare identifierats är personalens kunskap om hbtq-frågor, ett öppet och respektfullt bemötande och verktyg för att stärka unga hbtq-personer samt motverka homofobi och transfobi i verksamheten. Det är också viktigt för unga i gruppen att få finnas i sammanhang där det finns andra öppna hbtq-personer (MUCF 2014; Ungdomsstyrelsen 2010; 2011; 2012; MUCF 2016a; 2016b).

Vuxnas agerande i verksamheter där unga befinner sig har en stor betydelse. Unga hbtq-personer lyfter själva fram vikten av att vuxna som arbetar inom den öppna fritidsverksamheten har ett normkritiskt förhållningsätt, använder ett inkluderande språkbruk och agerar mot kränkningar. Normkritik och intersektionalitet är två perspektiv och metoder som MUCF tidigare identifierat som framgångsrika i arbetet med unga hbtq-personers fritid och för att skapa trygga mötesplatser för unga hbtq-personer (MUCF 2014; Ungdomsstyrelsen 2010; 2011; 2012; MUCF 2016a; 2016b). Intersektionalitet innebär i stora drag att olika maktstrukturer eller diskrimineringsgrunder samverkar och kan förstärka varandra. Normkritik handlar om att granska olika föreställningar om vad som ses som normalt och avvikande i samhället och hur det påverkar människors liv på olika sätt. Det kan till exempel innebära att granska hur normer gynnar eller missgynnar olika personer utifrån vilka normer som råder i specifika situationer eller i samhället i stort.⁸

⁸ Mer om dessa begrepp finns i ordlistan.

3 Unga hbtq-personers röster om öppna och inkluderande miljöer

Som en del i genomförandet av regeringsuppdraget har MUCF gett utredningsföretaget Policy in Practice i uppdrag att genomföra en intervjustudie.⁹ Bakgrunden till intervjustudien är att det saknas kunskap om unga hbtq-personers egna upplevelser, tankar och perspektiv om vad som bidrar till att mötesplatser och fritidsaktiviteter upplevs trygga och inkluderande. MUCF ser även ett behov av att lyfta fram ungas egna röster om detta, för att kunna arbeta proaktivt med stöd till relevanta aktörer som kan erbjuda stärkande och främjande miljöer för unga hbtq-personer.

I denna delrapport presenteras intervjustudiens resultat i ett nedkortat format, med fokus på de resultat som varit särskilt framträdande eller betydande i relation till ungas fritid. MUCF har valt att lyfta fram dessa resultat för att stärka ungdomsperspektivet i delrapporten och de förslag på framtida insatser som presenteras. En mer djupgående beskrivning av intervjustudiens tillvägagångssätt och resultat, tillsammans med ny statistik från MUCF:s nationella ungdomsenkät, kommer släppas som en egen rapport under 2021.

3.1 Metod

Uppdraget har genomförts via semistrukturerade djupintervjuer under oktober och början av november år 2020, med 22 unga hbtq-personer i åldern 13–25 år. Av de 22 personer som intervjuats är drygt en tredjedel i åldersgrupperna 13–15 och 16–18 år. Det är ett medvetet val att inkludera fler i de yngre åldersgrupperna, då det generellt finns mindre kunskap om yngre i gruppen unga hbtq-personer. I urvalet har konsulterna som genomfört intervjuerna särskilt prioriterat att intervjua en bredd av unga utifrån ålder, var i landet de bor, identiteter, samt erfarenheter av att bli utsatt för rasism eller funkofobi. Med rasism menas i stora drag att vissa människor ses som mindre värda på grund av till exempel ursprung, hudfärg eller religion. Med funkofobi menas fördomar som personer med funktionsnedsättningar möts av i samhället.

Personer att intervjua har rekryterats genom två informationsmöten med mötesplatser för unga hbtq-personer och organisationer som arbetar med unga hbtqi-personer (Transammans och RFSL ungdom). Därutöver har förfrågningar om hjälp att rekrytera unga att delta i studien skickats ut till ett drygt hundratal aktörer som på olika sätt möter unga hbtq-personer eller arbetar med frågor kopplat till området. Personer har också rekryterats via inlägg som spridits i sociala medier och MUCF:s digitala kanaler.

Intervjuerna har gjorts utifrån en intervjuguide med några olika teman och öppna frågor, där de intervjuade bjudits in att berätta om sina tankar och upplevelser utifrån konkreta

⁹ Arbetet har skett gemensamt med myndighetens uppdrag som handlar om insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer (Regeringsbeslut Ku2016/01669/DISK).

situationer och exempel. Varje intervju har skett genom ett webb-möte, som spelats in och transkriberats. De transkriberade intervjuerna har kodats utifrån övergripande teman och underteman i materialet. Materialet har sedan analyserats i sin helhet, samt mot bakgrund av de intervjuades identiteter och erfarenheter. MUCF har deltagit i analysarbetet tillsammans med Policy in Practice.

Under intervjuerna har frågor ställts om hur de intervjuade vill beskriva sin sexualitet och könsidentitet. Av de intervjuade är 40 procent transpersoner. Ingen av de intervjuade uppger att de är heterosexuella. Två transpersoner har valt att inte uppge sin sexuella läggning. Lite mer än en tredjedel beskriver erfarenheter av att ha blivit utsatta för funkofobi eller rasism. Alla identiteter är självidentifierade, det vill säga de anges så som de intervjuade själva beskriver dem.¹⁰ Det gör att det inte alltid är helt inbördes konsekventa. Nära hälften av de intervjuade bor i storstäder. De återstående beskriver erfarenheter från mellanstora städer och landsbygder i lika stor utsträckning. Några av de intervjuade har nyligen flyttat. För att stämma överens med de upplevelser de berättar om, kategoriseras de efter den plats de bodde på när de händelser de berättar om under intervjun inträffade. I rapporten användes begreppen ”de unga” och ”de intervjuade” synonymt, när de 22 unga hbtq-personer som intervjuats i studien avses.

Detta är en kvalitativ studie med utgångspunkt att ge en bred bild av unga hbtq-personer, deras upplevelser och tankar. Resultaten som presenteras här kan därmed inte generaliseras till att gälla alla unga hbtq-personer. Det innebär att resultaten inte kan svara på frågor som avser hur många, hur vanligt eller hur stor andel av unga hbtq-personer som upplever eller känner igen sig i de tema som beskrivs i rapporten. Däremot kan vi med hjälp av denna studie konstatera att de förekommer.

3.2 Teoretisk ingång till studien

Resultaten av intervjustudien analyseras med hjälp av teorin om känsla av sammanhang (KASAM), minoritetsstressteorin och forskning om coping-strategier.

Känsla av sammanhang - KASAM - är ett teoretiskt ramverk utvecklat av den medicinska sociologen Antonovsky (1991). KASAM innebär de faktorer som stödjer människor att klara även svåra påfrestningar med hälsan i behåll och kanske till och med växa och utvecklas av det. Hur människor hanterar livshändelser och stress beror på personens känsla av sammanhang till sin yttre såväl som sin inre miljö. KASAM utgår från ett salutogent perspektiv där hälsa inte betraktas som ett tillstånd utan en process som kan förändras i relation till vilka förutsättningar en person har att möta olika situationer i livet. De unga befinner sig i en utvecklingsprocess som kan ta olika lång tid, se olika ut och de kan behöva olika former av stöd, beroende på deras KASAM.

Enligt minoritetsstressteorin bygger hbtq-personer under uppväxten upp en utsatthet för specifika stressrelaterade upplevelser (till exempel diskriminering, våld, hot, social isolering och stress kring att inte kunna vara öppen med sin sexuella läggning eller könsidentitet) kopplad till deras sexuella identitet eller könsidentitet, vilket leder till stressreaktioner som på sikt leder till ohälsa. Det finns ett växande stöd för att den ökade risken för fysisk och psykisk ohälsa bland hbtq-personer har sin grund i den utsatthet för

¹⁰ Längst bak i delrapporten finns en ordlista.

minoritetsstress som hbtq-personer utsätts för jämfört med heterosexuella och cis-personer. Det finns även relativt gott forskningsstöd för att stress, kring att inte vara öppen med sin sexuella läggning, är kopplad till högre risk för psykisk ohälsa. Det finns också ett antal processer kring hur minoritetsstress påverkar hbtq-personers sätt att agera och bete sig. Hypervigilans är en sådan process genom vilken en stigmatiserad individ lär sig att förvänta sig att bli avvisad i framtiden baserat på tidigare erfarenheter av fördomar och diskriminering mot den egna gruppen. Det kan exempelvis innebära en ökad uppmärksamhet och sökande efter tecken kring att bli avvisad på grund av sin hbtq-identitet (t.ex. Forte 2018).

De strategier som de unga i studien använder för att hantera livshändelser och stress kan beskrivas som coping-strategier. Coping-strategier kan huvudsakligen delas upp i beteendeorienterade och kognitiva strategier. Båda typerna av strategier kan innebära ett närmande eller ett undvikande till den aktuella situation som föranledde nyttjandet av coping-strategin. Det är viktigt att personer som upplever hög psykisk belastning får tillgång till en bredd av strategier som gör det möjligt att i stunden välja hälsosamma coping-strategier som på sikt bidrar till att öka den egna förmågan att hantera andra utmaningar (Rivano Fischer 2020 se Moos et al 1993; 1995; 1996).

3.3 Relationer och relationellt stöd

Detta kapitel diskuterar betydelsen av relationer och relationellt stöd som är en röd tråd genom de ungas berättelser oavsett om det handlar om deras upplevelser av fritid eller mötesplatser.

3.3.1 Relationellt stöd och hälsa

Betydelsen av stödjande och tillitsfulla relationer för de ungas mående är viktigt och finns inom olika områden i deras liv: hemmet, fritiden, mötesplatser och skolan. Det är viktigt att få tillgång till vuxna stödpersoner där unga kan känna sig trygga med att vara öppna och ärliga med sin identitet utan att behöva vara nervös för negativa reaktioner. Särskild betydelse har ungas närmaste relationer och om de har möjlighet att vara öppna, bli accepterade och få stöd i sina relationer i familjen och den nära omgivning.

De flesta unga i intervjustudien uppger att de är öppna och känner gott stöd från sin familj. Det finns dock också de unga som inte är öppna med sin familj, samt unga som är öppna men inte får stöd eller acceptans. Även de som inte är öppna med sin familj uppger att de upplever sig få stöd av sina föräldrar inom andra områden i livet. Betydelsen av tillgång till relationellt stöd i andra sammanhang än familjen är mer uttalat för de som inte får stöd hemifrån.

En stödjande relation innebär att ha någon att prata med när de unga behöver det; en person som lyssnar, ser, förstår och respekterar dem för deras identitet och sexualitet. Men stödjande vuxen-relationer kan också innebära att ha vuxna kring sig som stödjer och bekräftar de unga inom andra områden som inte handlar om hbtq-identiteten, som till exempel ett fritidsintresse. Stödjande vuxen-relationer innebär dessutom att vuxna tar ansvar för att skapa en trygg och inkluderande miljö i de sammanhang de unga deltar i.

Andra relationer som har stor betydelse för de unga är kompisrelationer, vilket alla de intervjuade uppger att de har, antingen i fysiska eller digitala sammanhang. Några av de intervjuade har sina enda vänner i digitala forum. En del uppger också kompisar som de

personer som de känner sig mest trygga med. Det viktigaste i kompisrelationer är att de unga har kompisar som accepterar dem som de är och som de kan vara öppna med. Det gäller oavsett om de unga träffar kompisarna fysiskt eller på nätet, och oavsett om kompisarna är hbtq-personer eller inte. Några nämner dock att det kan finnas en särskild förståelse från vänner som också är hbtq-personer eller har samma könsidentitet som en själva. De berättar att det är skönt att inte behöva förklara sin identitet eller hur identiteten präglar vardagliga upplevelser, som skiljer sig från de upplevelser som cis- och hetero-personer har.

Och så speciellt det här med att vara trans. Jag har märkt att för många som inte är det, är det väldigt svårt att förstå. Och jag menar, det är understandable att de inte förstår för det är ju inte det lättaste att beskriva. Men i en sådan situation skulle jag säga att det definitivt är ett jättestort plus om man har en kompis som kanske också är trans än en kompis som är straight. De gör deras bästa men de förstår inte 100 procent.

Icke-binär transperson, bisexuell, 14 år, landsbygd.

3.3.2 Betydelsen av relationer med äldre öppna hbtq-personer

Bland flera av de intervjuade finns en stark vilja att få kontakt med äldre hbtq-personer, vilket flera av de unga saknar idag. Relationer och representation av äldre, öppna hbtq-personer är betydelsefullt för att stärka de ungas självbild och framtidstro.

De äldres egenupplevda erfarenheter av att vara hbtq-person innebär att de kan bemöta de unga med en bredare och djupare förståelse, vilket de unga upplever som stödjande. Kontakten med äldre, öppna hbtq-personer är också viktig för att de unga ska ha någon som de kan känna igen sig i och förstå att de inte är ensamma. En av de intervjuade menar att det i den bästa av världar skulle finnas en "hbtq-vuxen" inom alla områden i samhället:

Det hade varit jätteskönt att ha någon som förstår en i allting. Jag kan förstå dig att du mår dåligt, men samtidigt är det någon som kan förstå, "Jag har varit med om liknande". Det är väl alltid skönt, och det hade varit jätteskönt att ha någon man bara kan få prata med om det ämnet. Det är som jag och mina kompisar brukar säga, att vi önskar att det alltid fanns en hbtq-vuxen i olika grejer, som hos läkare eller sådana grejer.

Icke-binär transkille, pansexuell, 15 år, storstad.

Det finns även en önskan efter en bredare representation av hbtq-personer, både vad gäller äldre personer som olika minoritetsgrupper i Sverige. De ungas berättelser synliggör en önskan om representation av och kontakter med äldre, öppna hbtq-personer om en längtan efter positiva berättelser som visar att det kan gå väl i livet. Att som ung se att det finns en framtid där de kan vara sig själva och att få möjlighet att skapa egna bilder av hur en sådan framtid skulle kunna se ut, är viktiga friskfaktorer.

Jag tror det är väldigt givande för unga transpersoner att se äldre transpersoner som kanske är över 50, som börjar bli gamla och har levt ett långt liv. Och att se att det har gått bra för dem, de har familj, de har barn, de har ett jobb, de är en del av samhället, de är lyckliga. Det är viktigt att se att det går bra för många, tror jag.

Icke-binär, transmaskulin, bisexuell, 24 år, mellanstor stad.

3.3.3 Ungas relationella strategier – individer och grupper

De ungas berättelser visar att de är aktörer i sina liv. För att få det relationella stöd som de behöver i olika sammanhang drar de nytta av olika strategier. Vilka strategierna är beror på deras känsla av sammanhang (KASAM) och deras förmåga att knyta an till relationella resurser i sin omgivning, som skulle kunna ge dem stöd. De relationella strategierna påverkar hur de unga relaterar till och positionerar sig i de grupper och sammanhang som de ingår i. Strategierna påverkar även de ungas upplevelser om grupperna de ingår i är inkluderande eller exkluderande.

För de unga, som beskriver att de känner sig relativt trygga i grupper som karaktäriseras av dominerande samhällsnormer, bygger strategierna på att de upplever en trygghet i sig själva och att de därför lyckas skapa trygga relationer med andra personer. Denna grundtrygghet innebär också ett självförtroende att våga sätta gränser för kränkande kommentarer eller beteenden, vilket skapar en mer likvärdig och respektfull relation. Detta kombineras ofta av strategier där de unga försöker att både acceptera och bli accepterade av gruppen snarare än att kritisera gruppens normer. Det kan handla om att bjuda på sig själva eller skämta om sin hbtq-identitet och sexualitet. Det kan också handla om att inta rollen som den alltid glada eller om att förstå och ha överseende med andra för deras okunskap eller ignoranta beteende.

Att ha strategier för att våga säga ifrån och bli bättre på att sätta gränser tas upp av flera av de intervjuade. Det gäller särskilt de som i olika utsträckning avstår från att försöka bli trygga i de grupper som utgör majoritetsnormen i de sammanhang de deltar i, exempelvis i skolan, vilket kan ses som en form av undvikande-strategi. De söker sig istället till grupper där de själva, som hbtq-personer, är en del av normen. I dessa fall fungerar den egna gruppen som ett relationellt stöd som skyddar och ger personen styrka att stå upp för sig själv och positionera sin hbtq-identitet i relation till den stora, majoritetsnormbaserade gruppen.

Om inte jag hade haft hbtq-personer runt omkring mig så ... Man hade ju inte sagt att man är hbtq. Nu kan ju jag och mina kompisar bara skrika att vi är gay eller skämta om sådana grejer öppet. Bara för att vi vet att vi har varandras rygg. Och vi har ju lärare som lyssnar på oss. Men om vi inte hade haft det, då hade vi bara suttit och inte gjort någonting och inte vågat visa oss som de vi är för andra.

Icke-binär transkille, pansexuell, 15 år, storstad.

3.4 Trygga och inkluderande platser

I detta kapitel beskrivs de ungas upplevelser av trygga och otrygga platser, med exempel som visar hur de själva beskriver sina erfarenheter.

3.4.1 Trygga platser

De unga upplever olika platser som trygga. Ett tydligt mönster bland dessa platser är att de kännetecknas av tydliga strukturer och att det är lätt att förutse vad som kommer att hända på platsen. En del i upplevelsen av förutsebarhet, är tilliten till de andra personerna som finns på samma plats. När de unga känner tillit till att de inte skulle göra dem något ont, upplevs även platsen i sig som trygg.

Liknande upplevelser beskriver de unga även i fråga om de hbtq-mötesplatser som upplevs trygga. De som går dit vet vad som kommer att hända på platsen, har tillitsfulla relationer till de som brukar vara där och vet hur ramarna ser ut för vad de själva (och andra) kan och inte kan göra på platsen. En av de intervjuade beskriver hur hennes hbtq-mötesplats blivit mer trygg, just genom att ledarna, på de ungas initiativ, tydligare börjat kommunicera ramarna och förutsättningarna för att vara där.

De här måndagarna som var just till för hbtq, de som var där i vanliga fall kanske inte visste det eller kanske inte respekterade det, att det skulle vara aktiviteter i och med det. Då tror jag att någon av mina kompisar sade det, att ni kanske kan vara bättre på att visa att idag är det hbtq-måndag och då måste ni vara medvetna om det om ni ska komma in. Det var inte så att man inte fick komma in om man inte identifierade sig som det, men de blev bättre på att faktiskt vara tydliga med att "Det är ett sådant rum" och "Nu respekterar vi varandra" och då blev det lite tryggare, i att det inte bara kom in folk som var störiga.
Queer/kvinna, pansexuell, 18 år, mellanstor stad, med erfarenhet av att bli utsatt för funkofofi.

3.4.2 Otrygga platser

Otrygga platser karaktäriseras av att det saknas en tydlig struktur. Det är svårt att förutse vad som kommer att hända där, vilka som kommer att vara där och hur de kommer att bete sig. De intervjuade uttrycker även en bristande tillit till att någon kommer att komma till deras försvar om någon av personerna på platsen skulle utsätta dem för någonting obehagligt eller kränkande. Citatet nedan illustrerar betydelsen av att platsen har en tydlig struktur, men även vilka konsekvenser det kan få för deltagarna när platsen saknar en tydlig struktur och det är svårt att förutse vad som kan komma att hända där.

Det känns lite läskigt, alltså någon sån allmän [mötesplats] som liksom är för alla. Jag vet inte, jag tycker, jag tycker det känns lite läskigt på något sätt. Att det, kan försiggå mycket så här... dumheter på fritidsgårdar.
Tjej, lesbisk, 15 år, storstad.

Risken för att bli dömd eller känna sig utsatt av andra är högre på platser där det saknas en tydlig uppsikt av vuxna, än där den uppsikten finns. Men även i sammanhang där det finns vuxna, blir platsen otrygg när de vuxna underlåter att ingripa vid kränkningar i miljön. Det blir under intervjuerna tydligt att det är mycket viktigt för de unga att det råder en nolltolerans mot nedsättande kommentarer mot andra, oavsett vilka som befinner sig i lokalen. Det är lätt att ta illa vid sig när andra uttrycker sig kränkande om hbtq-personer, exempelvis genom att använda böger som nedsättande ord, även om en själv inte är öppen med sin identitet ännu.

En stor del av intervjuerna pekar på att platser utomhus i områden av stadskaraktär upplevs otrygga. Oron i utomhusmiljöer beskrivs vanligen som en känsla av att vara utsatt för andras blickar och av att vara osäker över hur de andra i omgivningen kommer att agera. Flera beskriver att de har blivit utsatta för sexuella trakasserier i utomhusmiljöer, vilket färgar berättelserna. Det är dock inte en helt entydig bild som ges under intervjuerna, utan de unga har skilda erfarenheter och upplevelser av vilka platser som är trygga.

3.4.3 Intersektionella perspektiv på trygghet och otrygghet

Personer med erfarenhet av att bryta mot fler exkluderande normer kan ha en mer begränsad tillgång till trygga platser än andra. Det kan handla om minoritetsstress och den extra utsatthet som personer som på flera sätt bryter mot fler normer upplever. En del i detta kan vara upplevelsen av att andra uppfattar en som känslig och att en reagerar på sådant som andra inte tycker är någonting att ta åt sig av. Minoritetsstress kan leda till överdriven vaksamhet, så kallad hypervigilans, där den som tidigare blivit utsatt för kränkningar kan ha lättare att reagera starkt på olika situationer även i fortsättningen. Hypervigilans är därmed den process där individer helt enkelt förväntar sig att bli avvísade eller bli illa behandlade baserat på tidigare erfarenheter av fördomar och diskriminering mot den egna gruppen. En bristande tillgång till trygga platser kan även hänga samman med en oförstående omgivning, där de som anser att andra är känsliga, själva inte tillhör den grupp som blir utsatt eller utpekad i situationen.

Det känns som att man inte kan säga någonting utan att det framstår som man bara är jättekänslig och man bara ska ta det. Det känns som att folk, om man är inte vit eller om man är hbtq-person så måste man acceptera sådant. Det känns ju inte bra att någon måste acceptera sådana grejer.

Tjej, bisexuell, 16 år, landsbygd, som utsatts för både rasistiska och homofoba kommentarer.

Upplevelser av otrygghet kan även hänga samman med en känsla av att platser är till för andra, men inte för en själv. Citatet nedan visar hur olika föreställningar kopplat till funkofobi, rasism och andra former av social och ekonomisk utsatthet kan ge upplevelser av att inte passa in i olika miljöer och göra det svårt att hitta andra personer som kan spegla de egna erfarenheterna.

De [mötesplatserna] har varit väldigt vita, och det har alltid känts off typ för att jag kan liksom inte slappna av i mig själv. Jag kan liksom inte veta om jag pleasar, eller om jag bara är liksom. Jag blir ännu mer ifrågasättande kring min identitet och jag tänker ”Tänker ni på att jag inte är vit? Hur tänker ni på mig då? Vad är det för frågor som går i ert huvud om mig som ni inte ställer, men som jag vet finns där” eller som kanske finns där. Och typ också att samtalsämnen som om man pratar om familj och sådant där, att det ofta är väldigt olika liksom. Att uppväxt och kulturella anknytningar och grejer som man pratar om i grupper, hobby, fritid. Alltså jag har ju växt upp med mycket svenska saker, men också verkligen inte. Och det är inte konstigt, alla har ju olika saker men det blir jobbigt när en större del av gruppen inte liksom kan relatera till mig och hur jag har levt typ.

Icke-binär/queer, pansexuell person, 23 år, storstad, med erfarenhet av att bli utsatt för funkofobi och rasism, samt av att växa upp i en socialt och ekonomiskt utsatt familj.

Några av de intervjuade som är praktiserande kristna har också refererat till negativa föreställningar om kristna sammanhang som mindre välkomnande för hbtq-personer. Dessa unga har påpekat att de kristna miljöer de själva deltar i är välkomnande och inkluderande, samt lyft hur mycket den kristna miljön betyder för dem, som individer likväl som hbtq-personer. Bland de intervjuade saknas personer som berättar om erfarenheter av att vara praktiserande inom andra religioner.

3.4.4 Ungas trygghetsskapande strategier

Otrygga platser kan bli möjliga att hantera genom att skapa en tydligare struktur och öka möjligheterna att förutse vad som kommer att hända på platsen, alternativt öka de egna förutsättningarna att hantera oförutsedda händelser i den miljön. Sett genom linsen KASAM, innebär det framför allt att öka begriplighet och hanterbarhet.

De unga tillämpar ett antal olika strategier för detta. Den vanligaste är att se till att ha sällskap av någon eller några de litar på när de befinner sig på platser som känns otrygga. Det handlar om att öka hanterbarheten av platsen genom att ha tillgång till relationella resurser. Föräldrar och förebilder kan också hjälpa de unga att utveckla strategier. Förebilder kan även bidra med hopp om att det kommer att bli bättre och att det är möjligt att få ett bra liv, oavsett hur det egna livet är just nu.

Det finns bland flera av de unga en stark längtan att få dela erfarenheter med andra. I detta finns en önskan av att känna igen sig själv i andra och få vara normen i sammanhanget för en stund. En annan del i detta är viljan att utbyta erfarenheter och strategier med andra som varit med om liknande saker, för att förstå hur de mer framgångsrikt kan navigera i svåra situationer.

Nu så är jag med i en Facebook-grupp som är med ADHD för just tjejer och icke-binära. Det är jätteskönt att liksom kunna få lite utlopp och se andra som har samma situation. Det är både prat kring mediciner och symptom men det är också så här, nu mötte jag en sådan här person, vad brukar ni göra, vad brukar ni säga. Eller idag händer det här, någon som blivit kränkt så hjälper man varandra och peppar. Den gruppen har hjälpt mig jättemycket.

Queer/kvinna, pansexuell, 18 år, mellanstor stad, med erfarenhet av att bli utsatt för funkofobi.

De nämnda strategierna visar på olika sätt för de unga att ta egen makt över platser som upplevs otrygga. Andra strategier inriktar sig snarare mot att anpassa sig till de ramar som karakteriserar platsen. Det kan exempelvis innebära att de unga väljer att vara olika öppna på olika platser. En av de intervjuade uttrycker det så här:

Jag tror att jag snarare undviker att komma ut på platser, än att undvika platserna i sig. Och det är ju också en form av undvikande tänker jag.

Icke-binär transperson, queer, 21 år, storstad.

3.5 Trygg och inkluderande fritid

De unga som intervjuats i studien upplever att deras fritid överlag fungerar bra och att de gör sådana saker som unga brukar göra på sin fritid. De beskriver att de gör en mängd olika saker på sin fritid, både i organiserad och icke-organiserad form. Det finns även ett fåtal intervjuade som beskriver att de gör väldigt lite på sin fritid. De uppger vanligen att de skulle vilja göra fler saker, om de orkade eller hittade något att göra som de var intresserade av.

3.5.1 Fritiden i den bästa av världar

Det som gör fritiden meningsfull är enligt de unga att göra sådant som de är intresserade av, att umgås med vänner och uppleva kärleksrelationer, att uttrycka sig, lära sig nya saker, känna igen sig själva i andra och ingå i en gemenskap. En stor del av de intervjuade

uppper att de trivs med sin fritid och inte skulle ändra något, även om de fick önska helt fritt. Men det finns också unga som uttrycker att fritiden i den bästa av världar skiljer sig från den fritid de har nu. Det de unga önskar skulle vara annorlunda är till exempel att de hade möjlighet att träffa fler hbtq-personer, att de tränade mer, hann eller orkade göra fler saker. Även att de skulle hitta något de är intresserade av eller bli engagerade i något som är större än de själva och därigenom kunna påverka samhället. Det finns även personer som önskar att de kunde vara öppna i fler sammanhang än de är idag.

Tillgången till både allmänna och hbtq-mötesplatser skiljer sig mellan olika orter. Där det saknas sådana platser kan de intervjuade önska att de hade tillgång till en sådan mötesplats. Det finns också unga som uppger att de träffar andra hbtq-personer på internet eller i sociala medier och att detta blir ett sätt att ta del av en hbtq-gemenskap, även om det saknas en hbtq-mötesplats där de bor.

I min idealvärld så skulle jag väl kunna ha något ställe där man kan gå och liksom träffa folk, som en ungdomsgård fast för hbtq-personer. Det känns som att det inte riktigt har funnits i min miljö. Och som man även kan gå med vänner, men även för att träffa folk.

Transkille, bög, 17 år, bor i landsbygd men går i skolan i en mellanstor stad.

Flertalet tränar på sin fritid och uppger att träningen är både rolig och meningsfull. Det finns även intervjuade som upptrycker blandade känslor inför idrotten. Det kan handla både om att de skulle vilja träna men att de av olika anledningar inte gör det, eller om att de tränar, men önskar att förutsättningarna för dem att delta skulle vara annorlunda. Det kan till exemplet handla om att de unga är i en ålder när organiserade idrotter blir mer krävande eller att jargonen inte upplevs som trygg. Att de unga inte får delta i könsuppdelade idrottslag som stämmer överens med den egna könsidentiteten lyfts också fram. Omklädningsrummen beskrivs av flera av de unga som en plats där olika normer om kropp, utseende, könsidentitet och sexualitet blir extra framträdande. För transpersoner och icke-binära kan bristen på könsneutrala omklädningsrum utgöra ytterligare hinder.

Så jag blev väldigt självmedveten och i omklädningsrummet så var det mycket, jag kommer bara ihåg mellanstadiet men när det börjar pratas om alltså rakning och vaxning och utseende och smal och tjock och allt sådant där. Så jag, slutligen var jag så obekvämt så jag behövde byta om på toaletten, för jag klarade inte av att någon skulle kolla på mig liksom.

Icke-binär/queer, pansexuell, 23 år, storstad, med erfarenhet av att bli utsatt för funkofobi och rasism. Vid tiden citerat handlar om hade hen ännu inte börjat reflektera över sin könsidentitet.

3.6 Allmänna och separatistiska mötesplatser

Mötesplatser för unga är en viktig del i fritiden för flera av de unga som deltar i studien. Av intervjuerna framgår även att 40 procent av de intervjuade har besökt en eller flera allmänna mötesplatser för unga, drygt 60 procent har besökt hbtq-mötesplatser.

Den främsta drivkraften för unga att besöka mötesplatser beskrivs under intervjuerna vara socialt umgänge, att träffa kompisar och lära känna andra unga, som de inte stöter på i

andra delar av livet. Under intervjuerna beskrivs hbtq-mötesplatserna som mer trygga platser än allmänna mötesplatser, där de unga upplever risk att bli utsatta för allmänt störande beteende och ibland även kränkande beteende från andra unga. Ytterligare en fördel med hbtq-mötesplatserna uppges vara att de riktar sig till färre personer, vilket gör att de unga kan träffas i mindre grupper än på de allmänna mötesplatserna. Det bidrar även till en lugnare och mer hanterbar social situation med större möjligheter för de vuxna att vara närvarande för alla unga och rikta sig till dem i egenskap av individer, snarare än grupper.

Här [på hbtq-mötesplatsen] så finns det nog mera fördelar än nackdelar. Det blir mindre människor, vilket betyder att man har tid att prata med alla. Vi har fler pedagoger som vill prata med dig än allmänt med gruppen. De vill prata med dig. Vilket jag känner är väldigt trevligt. Det är alltid bra stämning. Det är ingen som dömer dig. Alla är hbtq-personer, så det är liksom ingen som kan säga någonting eller vara dum på något sätt. *Tjej, har kommit ut som bi, men är ännu osäker på sin sexualitet, 14 år, storstad.*

Det finns en [allmän mötesplats] som skolan håller, men det är inte lika strängt och vad som helst kan ju hända. Så det är mycket skönare här [på hbtq-mötesplatsen], för här är alltid någon som är i ett rum som tar hand om och är trevlig mot alla. Och alla är väldigt lugna och så, så det är skönt. *Icke-binär transkille, pansexuell, 15 år, storstad.*

Vissa förknippar även tryggheten på hbtq-mötesplatsen med att den inte på samma sätt som allmänna mötesplatser förknippas med andra typer av otrygghet, exempelvis unga som röker, stökar, söker bråk eller blir fysiskt våldsamma mot andra personer på platsen. Det finns även de som beskriver att det blir tydligare sociala grupperingar på de allmänna mötesplatserna, vilket gör det tryggare att vara på hbtq-mötesplatsen.

Jag skulle säga att det är mer öppet här [på hbtq-mötesplatsen] och att man kan träffa nytt folk här. Och på andra fritidsgårdar så är det mer grupperat [...] Jag går nog hellre hit än till andra fritidsgårdar. Men annars så går jag till fritidsgårdar, för där kan jag vara med mina andra kompisar också. *Kille, bisexuell, 14 år, mellanstor stad.*

Att mötesplatsen är en uttalad hbtq-mötesplats uppfattas även som ett kvitto på att miljön inte är fördomsfull mot hbtq-personer och att de kan räkna med att inte bli utsatta för kränkningar av andra unga som är där.

När man vet att det är liksom en hbtq-miljö, så känner man ju sig väldigt liksom trygg jämfört med om det är en väldigt hetero miljö. Till exempel vanliga ungdomsgårdar och sånt har jag varit lite rädd för nästan, för att... ja det känns som att väldigt många ungdomar är liksom väldigt fördomsfulla när det kommer till hbtq-personer, och vuxna kring gör ingenting åt det. *Transkille, bög, 17 år, bor i landsbygd men går i skolan i en mellanstor stad.*

3.6.1 Drivkrafter och hinder att besöka hbtq-mötesplatser

Det som är positivt med hbtq-mötesplatser är att samtala med andra unga, att få nya vänner som bor i närheten av en själv och således går att träffa fysiskt. Även sådant som

att få dela erfarenheter, frustrationer och känna att de inte är ensamma i sina upplevelser beskrivs som viktigt. Men också att få vara sig själva i ett rum där de utgör normen och på så vis känner sig sedda som hela sina jag, snarare än att ses genom en föreställning av hur en person av deras hbtq-identitet är, bör vara och bete sig.

Det var ganska få människor, så man lärde ju känna varandra efter ett tag. Och eftersom det var enbart transpersoner så kändes det väldigt tryggt och väldigt säkert. För man vet ju att alla förstår ju ens känsla och har kommit ur samma bakgrund.
Transkille, bög, 17 år, bor i landsbygd men går i skolan i en mellanstor stad.

På flera hbtq-mötesplatser finns det hbtq-personer bland de vuxna ledarna, vilket upplevs positivt. De kan både utgöra äldre förebilder och ge stöd, lyssna och förstå de unga och deras situation. Det kan även vara skönt att ha tillgång till trygga vuxna som det går att prata med om sådana saker som en inte kan eller vill prata med sina föräldrar om.

Det är inget specifikt som de har gjort utan de är mest där och anordnar, känns det som. Men de är så här, om man vill kan man prata, alltså de finns att gå och prata med om valfritt ämne. Om så här, "Det här är jobbigt eller det här har jag tänkt på". Så det kan man [göra], men det har jag inte gjort. Men de är också queer, så det känns bara bra att de är där liksom.
Transkille, bisexuell, 16 år, storstad.

Bara det faktum att jag har möjlighet att få komma hit och att prata med vuxna som antingen är hbtq eller är väldigt stöttande i hbtq-frågor, det tycker jag har känts väldigt säkert. Jag kan ju prata med min pappa, men det är liksom inte någonting så här som... Han kanske inte vill sitta och prata med tjejer om mig. Han kanske inte tycker det är trevligt att göra eftersom jag också är en tjej. Jag tror att han tycker att det är lite jobbigt. Så då känns det väl bra att komma hit och prata med en annan vuxen om det.
Tjej, har kommit ut som bi, men är ännu osäker på sin sexualitet, 14 år, storstad.

Samtidigt som en del av de unga söker en möjlighet att stärka sin identitet i ett hbtq-sammanhang, finns det andra som snarare känner ett motstånd mot att tydligt definiera sig själv utifrån en hbtq-identitet. De menar istället att deras hbtq-identitet inte definierar vilka de är och att de söker andra sammanhang, där de träffar människor baserat på andra grunder, exempelvis intressen, snarare än deras könsidentitet eller sexuella läggning.

Det är heller inte självklart att känna sig välkommen på mötesplatser, varken allmänna eller hbtq-mötesplatser. En strukturerad verksamhet med organiserade aktiviteter upplevs som lättare att närma sig som ny, än en ostrukturerad verksamhet, eftersom den senare i högre grad bygger på att de unga redan känner andra på platsen för att kunna bli delaktiga på ett enkelt sätt.

Jag tror att skulle jag gå dit om det var någon aktivitet snarare. För då känner jag att det troligen skulle vara enklare, för då gör alla samma sak. Då är det inte riktigt såhär att dom spelar Monopol, dom sitter och ritar, dom gör det där, dom gör det där, dom gör det där liksom. Det hade varit enklare, nu gör alla samma sak. Då bara sätter jag mig någonstans och bötjar prata.
Tjej, queer, 15 år, storstad.

Det finns även flera unga som berättar att de inte känner sig trygga i att gå själva till en hbtq-mötesplats. De är beroende av att ha någon med sig, åtminstone till dess att de själva kommer in i gruppen och får egna vänner som de kan räkna med kommer att finnas där när de själva kommer till mötesplatsen. För de som inte redan har kompisar som vill göra dem sällskap till hbtq-mötesplatsen, kan det innebära att de avstår från att alls gå dit. För ett par av de intervjuade har detta löst sig genom att de blivit pushade av sina föräldrar att i alla fall gå dit, bara en liten stund och på så vis har de klarat av att ta steget att gå dit på egen hand. Alternativt att de unga har gått till mötesplatsen tillsammans med en förälder vid det första tillfället.

I landsbygder kan det också finnas färre tillgängliga resurser, exempelvis i form av hbtq-mötesplatser, vilket gör att hbtq-personer i landsbygder kan uttrycka att de skulle vilja ha tillgång till sammanhang där de kan träffa andra hbtq-personer. Däremot finns det inget i intervjustudien som tyder på att unga i landsbygder upplever en större generell utsatthet än unga på andra platser. Det verkar snarare handla om hur respektive plats är strukturerad, vilka relationer som de unga hbtq-personerna har tillgång till på denna plats, samt hur de lyckas knyta an till de resurser och relationer som finns till hands.

3.6.2 Minoriteter i minoriteten

Mötesplatser som är separatistiska för hbtq-personer uppfattas inte nödvändigtvis som inkluderande av alla i gruppen. Hbtq-gruppen är en heterogen grupp där det finns olika levda erfarenheter. Bland hbtq-gruppen finns varierande behov och intressen, motsättningar och hierarkier mellan personer med olika identiteter och sexualiteter, med olika etniciteter, kön, funktionsvariationer och sociala bakgrunder. Detta gäller både fysiska mötesplatser och i digitala kanaler.

Några av de unga beskriver att mötesplatser de besöker har utvecklat egna normer som de uppfattar som exkluderande för vissa i hbtq-gruppen, det vill säga ”minoriteter i minoriteten”. Det finns även personer som upplever att liknande former av exkludering förekommer i digitala kanaler och forum för hbtq-personer. Grupper som upplever att de blir exkluderade är exempelvis homosexuella cis-personer i miljöer som tillgodoser icke-binära och pansexuella personer, samt personer vars transidentiteter ses som mindre “rätt” än andra transidentiteter. De ungas upplevelser av exkludering visar också att normerna i de grupper de deltar i skiftar, likaså vilka identiteter som är minoriteten i minoriteten i just detta sammanhang:

Många av de här rummen har varit vita, väldigt vita, på det viset att det inte har funnits någon öppen dialog om, hur det kan vara att vara en person som rasifieras i samhället, inom de här grupperna. Men också, att jag faktiskt var med i en väldigt fint utgjord grupp där vi alla var personer som rasifierades och icke-män, men jag var den enda som var icke-binär i den gruppen, vilket slutligen var det som fick mig att inte heller vilja vara där, för att det kändes som att det var ett så stort gap mellan dom och mig.

Icke-binär/queer, pansexuell, 23 år, storstad, med erfarenhet av att bli utsatt för funkofofi och rasism, om att delta på en separatistisk mötesplats för icke-män som rasifieras.

Det var också väldigt många hbtq-grupper som jag upplever är... de försöker fånga in alla och vara väldigt, väldigt generella vilket är bra för att man får träffa alla, men då blir det väldigt mycket åsidosättning av... speciellt lesbiska kan inte prioriteras

i ett sådant rum. Att det blir väldigt mycket: ”Men har ni tänkt på de andra grupperna, vilka stora problem de har”, och den specifika homofobin mot lesbiska kommer liksom inte upp för det är nästan mer en kvinnofråga.

Kvinna, lesbisk, 25 år, mellanstor stad.

Stärkande faktorer för unga som upplever sig bli exkluderade som minoriteter i minoriteten är att det finns förebilder och representation av hbtq-personer med olika identiteter och erfarenheter, exempelvis erfarenheter av att bli utsatt för rasism eller funkofobi.

Det känns som att det inte är mycket representation av folk som är inte vita och hbtq-personer. Man träffar inte så många och man ser inte sådana personer i sociala medier eller i filmer eller i spel. Det är väldigt lite av det. För det mesta är det vita personer som representerar oss. Man känner sig underrepresenterad.

Tjej, bisexuell, 16 år, landsbygd.

En annan stärkande faktor för unga som saknar representation och inkludering på separatistiska mötesplatser för hbtq-personer, är att de har möjlighet att engagera sig i separatistiska sammanhang där de får uppleva hur det känns att de själva är en del av normen.

För att komma till rätta med problemet med exkluderande strukturer för minoriteter i minoriteten efterfrågar de unga en ökad medvetenhet hos de ansvariga. Det handlar om en förmåga att förstå de existerande sociala strukturerna i gruppen och om att ha kunskap om intersektionalitet och de motsättningar som kan finnas inom hbtq-gruppen. Det handlar även om en förståelse för gruppdynamik samt mod och förmåga att hantera detta i det praktiska arbetet.

För mig är det kombinationen, alltså det finns ju rum för de olika ämnena, men det är kombinationen av dem som jag är ute efter. Det är ju ett intersektionellt perspektiv på det hela, alltså det är ju olika saker, det kan vara hbtq-personligheten, identiteten, men också den som är kulturellt betingad eller etniskt. Och även psykisk hälsa, funktionsvariation och funktionshinder och sociala strukturer.

Icke-binär/queer, pansexuell, 23 år, storstad, med erfarenhet av att bli utsatt för funkofobi och rasism.

De intervjuade uttrycker även ett behov av att besökarna på mötesplatsen får en förståelse för de olikheter som finns i gruppen. Det kan exempelvis ske genom att det finns en tydlig struktur för samtal och aktiviteter och genom att prata om de skilda förutsättningar som finns i gruppen. Det är även absolut nödvändigt att kränkningar, utfrysning, mobbning, trakasserier och andra negativa grupp beteenden stoppas. En kompletterande strategi kan vara att skapa tillgång till separatistiska forum för grupper med olika levda erfarenheter.

3.6.3 Trygghetsskapande strategier och den digitala fritiden

För att skapa sig en tryggt och meningsfull fritid använder de unga sig av liknande strategier som inom andra områden av livet. Som det framgår av beskrivningarna av hur de unga ser på deltagande i fritidsaktiviteter och mötesplatser använder de sig av olika strategier för att hantera otrygga situationer. Sådana strategier kan innebära att avstå från

att vara öppen eller om att ta stöd av en kompis. Det kan även innebära att lämna otrygga sammanhang för att istället söka upp andra, trygga sammanhang. Andra trygghetsskapande strategier som de unga använder innebär att de söker sig till sammanhang, där de kan träffa likasinnade. Det kan handla om antingen separatistiska sammanhang som inte ryms inom hbtq-mötesplatser eller om gruppgemenskaper som de identifierar sig med på bakgrund av gemensamma intressen.

De ungas digitala fritid och användning av digitala kanaler är en betydelsefull och integrerad del i deras liv, både som en fritidsaktivitet i sig och som en strategi för att hantera ett otryggt fritidsutövande i övrigt. Samtliga unga i studien använder digitala kanaler, forum och konton på sociala medier som TikTok, Instagram, Snapchat, Facebook och Youtube eller forum kopplade till datorspel. Användandet innebär ofta att de följer privata konton och grupper med fokus på hbtq-frågor. Några av de äldre unga använder också dating-appar. De ungas digitala vanor handlar om att ha roligt, spela spel, utveckla sin hobby, träffa andra unga, umgås med kompisar och dejta. De använder digitala kanaler som en källa till såväl kunskap och erfarenhetsutbyte som underhållning och umgänge. Deras digitala fritid ger intryck av att vara som de flesta andra ungas.

För de intervjuade har de digitala kanalerna särskild betydelse genom att de kan lära sig mer av och följa hbtq-personer som är influencers och/ eller fungerar som förebilder. De unga hbtq-personerna använder också digitala forum för att dessa ger möjlighet till att lära känna, dela erfarenheter och utbyta stöd med personer med liknande erfarenheter. Det är viktigt för de unga att via sociala medier kunna följa, träffa eller umgås med andra unga som liknar dem själva och att uppleva sammanhang där de är normen i de grupper de deltar i. Det kan handla om att känna tillhörighet i grupper mot bakgrund av en gemensam hbtq-identitet, eller att de delar liknande erfarenheter av olika svårigheter eller problem med övriga medlemmar i gruppen. Men det kan också handla om grupper där de finner en gemenskap baserat på ett gemensamt fritidsintresse. På så vis används digitala forum som del i en trygghetsskapande strategi eftersom grupperna upplevs som gemenskaper som de unga inte har tillgång till på orten där de bor, eller i de fysiska sammanhang som de befinner sig i.

Efter att jag kommit fram till att bisexuell är det som passar mig bäst har jag känt att det är väldigt härligt att bara vara på de sidorna, kommentera i kommentarsfälten, diskutera med folk och just den här känslan av att bli förstådd och känna att folk här vet vad jag pratar om, hur det känns, och bara vara en del av hbtq-communityt.

Kvinna, bisexuell, 19 år, landsbygd.

För några av de unga har digitala bekantskaper lett till vänskapsrelationer. Några har till och med sina enda kompisar på nätet och de umgås dagligen med.

Mest över internet. Eller vi brukar videochatta. För att de flesta av mina vänner bor ganska långt bort. Det är svårt att hitta vänner som jag känner mig trygg med.

Transkille, bög, 17 år, landsbygd, på frågan om han träffar vänner på fritiden.

De digitala kanaler framhävs som särskilt betydelsefulla bland vissa av de unga som av olika anledningar inte känner att de kan leva det liv de vill leva. Det kan innebära att de

inte upplever att de har möjlighet att vara öppna, träffa vänner eller att de känner sig ensamma i att vara en hbtq-person, saknar stödjande relationer och på annat vis upplever en social isolering. Behovet av tillgång till digitala platser för unga hbtq-personer framhävs exempelvis som viktigt för de som bor i landsbygder. Digitala platser kan även erbjuda en annan värld, en sorts fristad dit unga som upplever sociala problem kan fly:

På sådana här små ställen när det inte är Stockholm, det är inte [namn på mellanstor stad], blir det ju att man träffar personer man känner och då kanske det inte är så kul att gå dit och känna att ”Usch, nu kanske jag måste prata om min könsidentitet med en person som känner alla andra jag känner”. I Facebook-grupper har jag aldrig träffat en person jag känner och jag kan vara öppen på ett annat sätt med mina tankar och funderingar. *Transkille, 20 år, uppväxt i landsbygd, nyss flyttat till mellanstor stad, om att inte vilja besöka hbtq-mötesplatser när en bor på en liten ort.*

Men alltså, alla som är i minoritet och känner sig udda i sin lilla ort, de kan hitta grupper på internet där de känner sig mer normala. Och det är så viktigt. *Man, homosexuell, 23 år, uppväxt i landsbygd men har flyttat till storstad.*

Den digitala fritiden används på detta vis som en strategi för att få tillgång till platser, gruppemenskaper, information och kunskap som hjälper dem att känna sig trygga, inkluderade och må bra i sina liv. Den digitala fritiden ger de unga möjlighet att ta del av andra, medierade världar som inte är tillgängliga för dem i den fysiska verklighet de lever i.

Det finns dock även risker för de unga att uppleva otrygghet på de digitala platserna. Vissa upplever att det finns mycket hat och hot på dessa platser. Det gäller även i grupper för hbtq-personer, där det på liknande sätt som i den analoga världen finns en problematik kring skapandet av “minoriteter i minoriteten”.

4 Kartläggning av mötesplatser för unga hbtq-personer

År 2019 valde MUCF att genomföra en kartläggning över mötesplatser för unga hbtq-personer för att få en överblick över tillgången av den här typen av verksamheter för unga hbtq-personer i Sverige. Till denna delrapport har myndigheten valt att uppdatera kartläggningen med ny kunskap från 2020. Resultatet presenteras i detta kapitel.

4.1 Metod

I kartläggningen har MUCF använt olika kanaler för att få tips och kontaktuppgifter till mötesplatser för unga hbtq-personer. Myndigheten har återigen följt upp och mejlat samtliga 28 kommuner som anmält att de driver någon typ av hbtq-verksamhet i sitt svar på MUCF:s (2019a) enkätundersökning om kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet från 2018. Av dessa 28 har 15 kommuner svarat.

MUCF har varit i kontakt med Folkhälsomyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten och Socialstyrelsen som alla delar ut bidrag till organisationer som kan tangera detta område. MUCF har fått information från nätverk för fritidsaktörer samt från hbtqi-organisationerna. Myndigheten har dessutom gjort riktade utskick för att efterlysa mötesplatser till hbtqi-organisationer, studieförbund, ungdoms- och tjejjourer, samt till Folkets hus och parker.

Via MUCF:s nyhetsbrev och utskick i sociala medier har myndigheten efterfrågat information om och tips på befintliga mötesplatser för unga hbtq-personer. Därutöver har MUCF sökt reda på information via webben och via information och tips som inkommit.¹¹

Med stöd i den definition som MUCF tillämpar har myndigheten i denna kartläggning valt att ha med mötesplatser för unga hbtq-personer som

- är en frivillig och öppen verksamhet som erbjuder olika aktiviteter
- drivs av offentlig, civilsamhälles eller privat aktör
- arbetar särskilt och uttalat med hbtq
- är till för personer under 30 år
- inte endast är en stödverksamhet, som till exempel en samtals- eller stödgrupp.

4.2 Resultat av kartläggningen

Resultatet av kartläggningen visar att det för närvarande finns 66 identifierade mötesplatser för unga hbtq-personer runt om i Sverige. I den föregående kartläggningen, som genomfördes fram till den 13 november 2019, identifierade MUCF 50 mötesplatser som uppfyller de satta kriterierna. Myndigheten har därmed under 2020 identifierat

¹¹ Fram till den 11 december 2020 tog myndigheten emot tips på mötesplatser. Därefter har kompletterande information om mötesplatser för unga hbtq-personer inkommit till MUCF via mejl och i kontakt med kommuner, fritidsaktörer eller andra som arbetar med områden. Denna information har bidragit till kartläggningen som sammanställdes i januari 2021. Information som inkom efter januari 2021 redovisas inte i denna delrapport men finns med i myndighetens fortsatta arbete med regeringsuppdraget.

ytterligare 16 mötesplatser för unga hbtq-personer. 6 av de 16 mötesplatserna är nystartade vilket är anledningen till att de inte fanns med i den tidigare kartläggningen. De övriga saknade MUCF kännedom om alternativt hade inte tillräcklig information om för att bedöma om de kunde ingå i kartläggningen eller inte.

En mötesplats för unga hbtq-personer kan till exempel vara ett hbtq-häng på en fritidsgård, ett regnbågscafé eller annan ledarledd verksamhet för unga som identifierar sig som eller tror sig tillhöra hbtq-gruppen. De flesta av mötesplatserna har en verksamhet som liknar en traditionell fritidsgård. Främst ligger fokus på att deltagarna ska ha kul tillsammans, stötta varandra och umgås i en kravlös, tillitsfull och trygg miljö.

Det är troligt att det finns ytterligare mötesplatser som MUCF inte har kännedom om. I arbetet med kartläggning har det också identifierats att åtminstone fyra initiativ till mötesplatser är under uppstart 2021. Dessa har inte räknats med i kartläggningen.

Majoriteten av mötesplatser MUCF har identifierat har pausat eller ställt om sin verksamhet någon gång under 2020 till följd av coronapandemin. Det har därför varit svårt att göra en sammanställning över vilka mötesplatser som är aktiva och vilka som är vilande eller har avslutat sin verksamhet. Myndigheten har därför valt att vara generös i sin tolkning av aktuella mötesplatser. Av den anledningen redovisas inte heller hur många mötesplatser som avslutat sin verksamhet.

4.2.1 Uppgifter som samlats in

I kartläggningen har MUCF valt att samla in följande uppgifter om mötesplatserna: i vilken kommun mötesplatsen ligger, vem som driver mötesplatserna, åldersspann på deltagarna, vilken målgrupp mötesplatsen är till för samt hur ofta mötesplatsen har öppet. I kontakt med mötesplatser, eller när information på andra sätt har inkommit, har MUCF även samlat in information huruvida mötesplatsen har pausat eller ställt om sin verksamhet under pandemin. Avgränsningen av uppgifter som har samlats in har skett med hänsyn till kartläggningens tidsplan och omfattning. Den insamlade informationen bedömdes vara mest relevant i detta skede.

Insamling av information om de olika mötesplatserna har skett i första hand via sökning på webben och i andra hand genom kontakt med mötesplatserna. Kontakten har framförallt skett via mejl och i andra hand via telefon. MUCF har inte lyckats samla in fullständig aktuell information om alla mötesplatser, däremot har information i vissa fall tillkommit i de fall där information saknades i den tidigare kartläggningen.

Till skillnad från intervjustudien som utgått från Jordbruksverkets geografiska indelning utgår denna kartläggning från Sveriges kommuner och regioners (SKR) kommunindelning.¹² Den är uppdelad i tre huvudgrupper, varav MUCF även valt att ha med en underkategori för att synliggöra landsbygdskommuner.

- Grupp A.** storstad eller storstadsnära kommuner
- Grupp B.** större städer och kommuner nära större stad
- Grupp C.** mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
- Grupp C8.** landsbygdskommuner

¹² Sveriges kommuner och regioners kommungruppsindelning:
<https://skr.se/tjanster/kommunerlandsting/faktakommunerochlandsting/kommungruppsindelning.2051.html>

4.2.2 Kommuner och län med mötesplatser

Enligt kartläggningen finns 66 mötesplatser för unga hbtq-personer runt om i landet. Dessa finns i 16 av Sveriges 21 län och i 43 av Sveriges 290 kommuner. Det innebär en ökning från förra kartläggningen där 34 kommuner och 15 län bedömdes ha mötesplatser för unga hbtq-personer. Men en stor majoritet av Sveriges kommuner och län saknar fortfarande mötesplatser för unga hbtq-personer.

Av de identifierade mötesplatserna finns 40, det vill säga ungefär 60 procent, i Stockholms län (16 stycken), Västra Götalands län (18 stycken), och Skåne län (6 stycken). I myndighetens tidigare kartläggning identifierades 29 mötesplatser i storstadsregionerna. Det innebär att 11 av de 16 nya mötesplatserna som identifierats finns i storstadsregionerna. Kartan nedan visar vilka kommuner som har en eller flera mötesplatser för unga hbtq-personer.

Har kommunen mötesplats för unga HBTQ-personer?

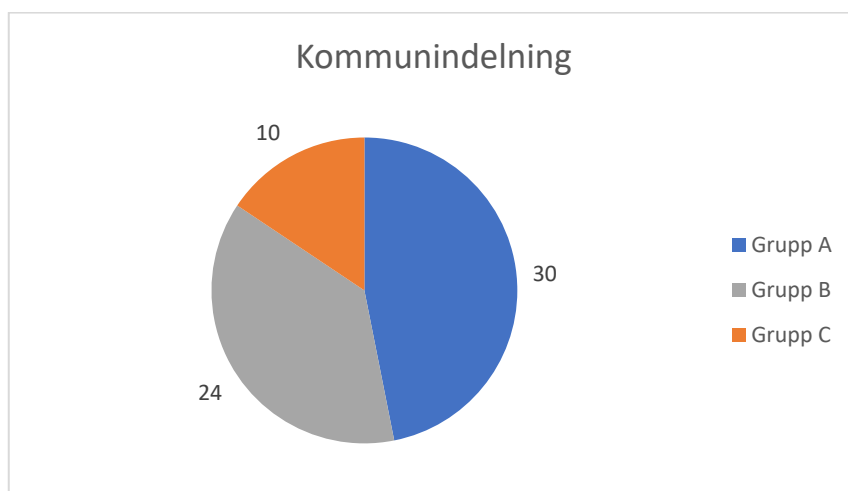
Figur 2: Vart i landet identifierade mötesplatser för unga hbtq-person finns. Totalt antal: 66 stycken. Identifierade mötesplatser finns i följande kommuner: Ale, Borås, Eskilstuna, Falköping, Falun, Gotland, Gävle, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Jönköping, Katrineholm, Klippan, Kristianstad, Kungsbacka, Kungälv, Lidköping, Linköping, Lomma, Luleå, Lund, Malmö, Mariestad, Mark, Motala, Mölndal, Nacka, Norrköping, Norrtälje, Nyköping, Partille, Skellefteå, Sollentuna, Stockholm, Sundsvall, Ulricehamn, Umeå, Uppsala, Varberg, Växjö, Älmhult, Öckerö, Örebro.

Mötesplatserna finns i följande län: Dalarnas, Gotlands, Gävleborgs, Hallands, Jönköpings, Kronobergs, Norrbottens, Skåne, Stockholms, Södermanlands, Uppsala, Västerbottens, Västernorrlands, Västra Götalands, Örebro, Östergötlands län.

4.2.3 Kommunindelning

De flesta mötesplatser finns i storstäderna eller de större städer. Endast ett fåtal mötesplatser finns i mindre städer eller tätorter. MUCF har inte i denna kartläggning kunnat identifiera en enda verksam mötesplats i en landsbygdskommun. Kring de största städerna, Göteborg, Malmö och Stockholm, finns det mötesplatser både i stadskärnorna och utanför stadskärnorna, samt i kranskommuner.

30 av 66 mötesplatser ligger i en kommun som räknas som en storstad eller storstadsnära kommun (Grupp A) och 24 mötesplatser ligger i en kommun med större städer och som är nära större städer (Grupp B). Det innebär att 54 av 66 mötesplatser ligger i kommuner som kategoriseras som Grupp A eller B enligt Sveriges kommuner och regioners kommunindelning.

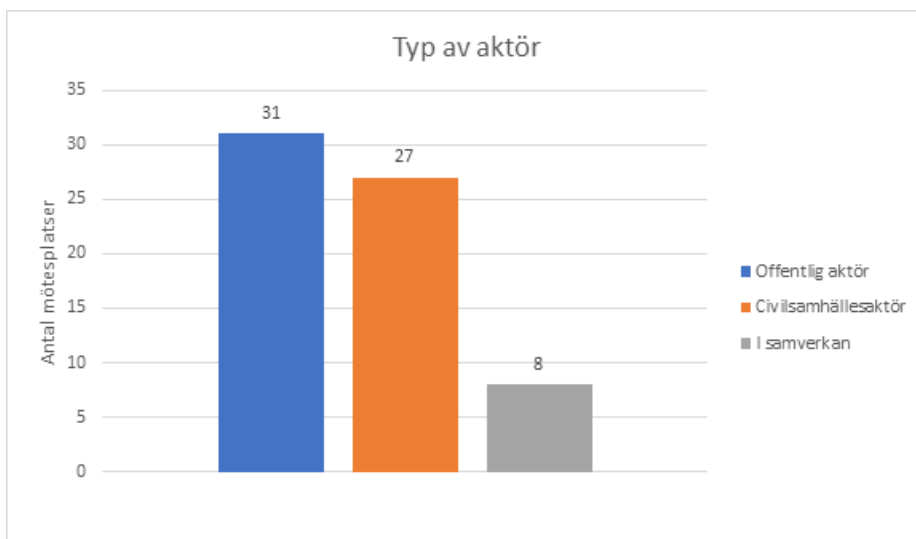
Figur 3: Kommunindelning. Kommungrupp A: 30 stycken.
Kommungrupp B: 24 stycken. Kommungrupp C: 10 stycken. Totalt antal: 66 stycken

4.2.4 Aktörer som driver mötesplatser för unga hbtq-personer

Både offentliga och civilsamhällesaktörer driver mötesplatser för unga hbtq personer. MUCF har inte kunnat identifiera någon privat aktör som driver mötesplats för unga hbtq-personer, varför den kategorin inte finns med. MUCF känner även till att unga hbtq-personer i många fall själva tar ett stort ansvar och organisera sig för att få en god fritid. I kartläggningen har myndigheten hittat olika exempel där unga själva startar eller driver mötesplatser, dessa redovisas dock inte särskilt i kartläggningen.

Den offentliga aktören är vanligtvis en kommun. Civilsamhällesaktörer är vanligtvis, men inte alltid, den lokala hbtqi-organisationen. Det finns också exempel där civilsamhällesaktörer driver mötesplatsen i samverkan med det offentliga. I denna kartläggning har vi inte undersökt formen för samarbetet närmare.

Kartläggningen visar att 31 mötesplatser drivs av en offentlig aktör, 27 av en civilsamhällesaktör. Endast 8 mötesplatser drivs i samverkan. Det finns sannolikt möjligheter för civilsamhället och det offentliga att samverka mer. Ökningen av identifierade mötesplatser i denna kartläggning jämfört med föregående år har skett inom alla tre kategorier.

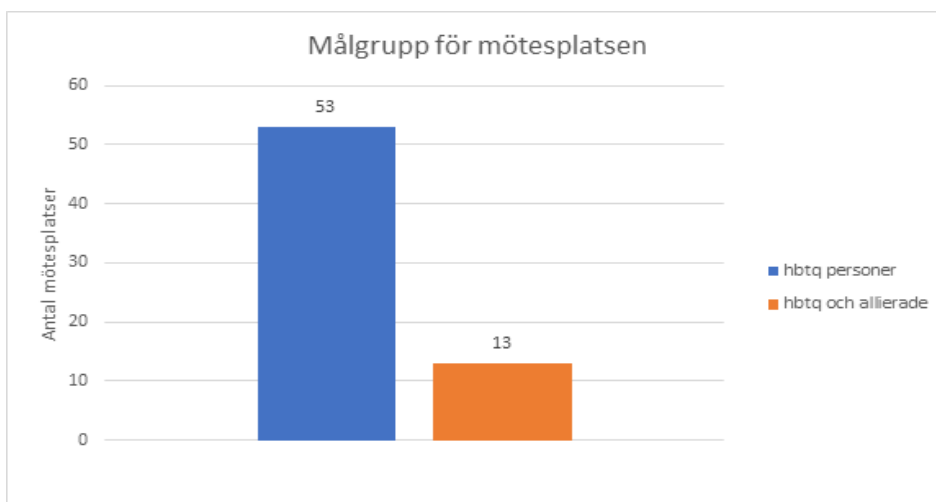
Figur 4: Typ av aktör som driver en mötesplats för unga hbtq-personer. Offentlig: 31 stycken. Civilsamhällesaktör: 27 stycken. I samverkan: 8 stycken. Totalt antal: 66 stycken

4.2.5 Målgrupp för mötesplatsen

I kartläggningen har det framkommit att mötesplatserna använder olika begrepp för att beskriva målgruppen. Vanligast förekommande är *hbtq*, *hbtq+*, *hbtqia+* eller *hbtqia*. Trots att verksamheterna ibland använder andra benämningar har MUCF i denna kartläggning valt att endast använda begreppet *hbtq* när vi beskriver mötesplatserna. Mötesplatserna använder även en rad olika definitioner när de beskriver vem som kan komma till verksamheten, som exempelvis hbtq-personer och deras vänner eller hbtq-personer och nyfikna. Myndigheten har valt att sortera in målgruppen för mötesplatserna i två kategorier:

Typ 1. Öppen för hbtq-personer och allierade. Mötesplatsen har ett tydligt hbtq-fokus och är till för personer som identifierar sig som hbtq-personer och deras vänner

Typ 2. Öppen för hbtq-personer. Mötesplatsen är separatistisk och endast öppen för personer som identifierar sig som hbtq-person eller som tror sig tillhöra hbtq-gruppen.

Figur 5: Målgrupper för mötesplatser för unga hbtq-personer. Hbtq-personer: 53 stycken. Hbtq-personer och allierade: 13 stycken. Totalt antal: 66 stycken.

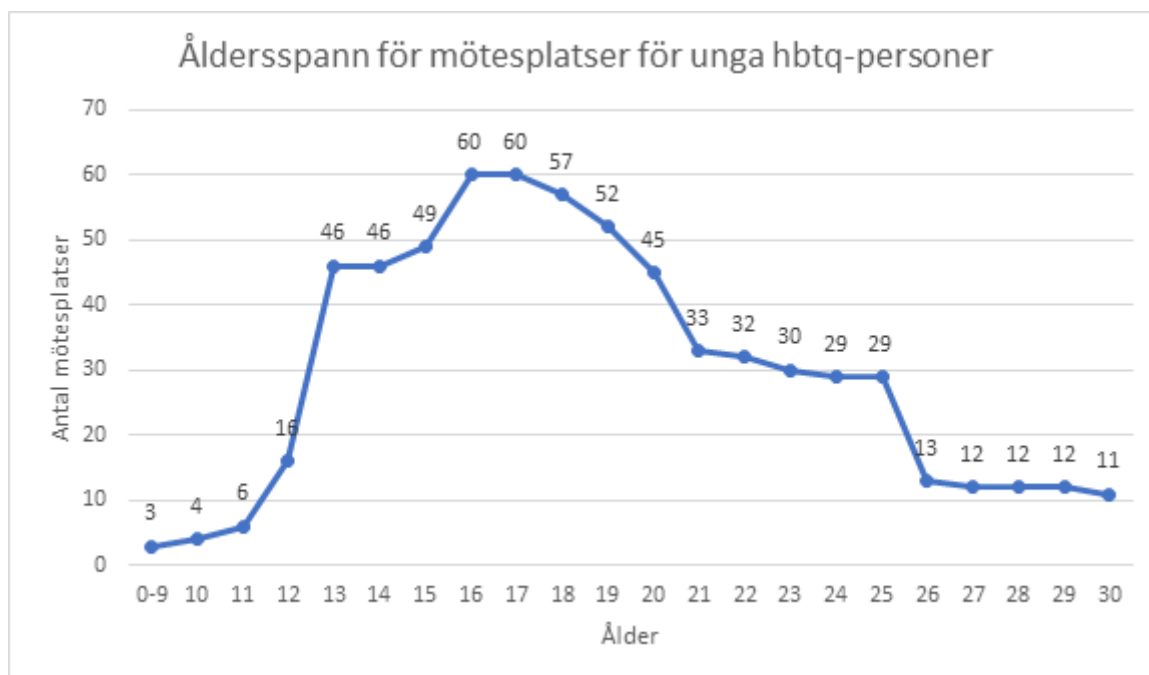
53 av mötesplatserna är separatistiska och vänder sig endast till hbtq-personer. Av dessa verksamheter är 41 för hbtq-personer. Fyra mötesplatser är för tjejer och transpersoner eller tjejer, transpersoner och icke-binära. Två av mötesplatserna är separatistiska för kristna hbtq-personer och sex av mötesplatserna är separatistiska för unga hbtq-personer som är nyanlända eller asylsökande.

Jämfört med föregående kartläggning visar denna framför allt en ökning av separatistiska verksamheter, 53 jämfört med 34 föregående år. I flera fall där MUCF inte haft tillräckligt med information från föregående år om målgrupp har myndigheten inhämtat ny kunskap om målgrupp och kunnat kategorisera mötesplatsen i någon av dessa två kategorier.

4.2.6 Åldersspann för mötesplatser

Åldersgränsen varierar mellan mötesplatser. Den nedre åldersgränsen varierar mellan 0 år och 16 år medan ingen av mötesplatserna i kartläggningen är för personer över 30 år. Den övre åldersgränsen är mellan 17 år och 30 år. Sex av de 66 mötesplatserna för unga hbtq-personer som finns i kartläggningen saknade information om vilken ålder inom gruppen unga de vänder sig till. Därför är det endast 60 mötesplatser som tagits med i kurvan som presenteras i diagrammet nedan.

Kurvan synliggör åldersspannet för de kartlagda mötesplatserna för unga hbtq-personer i hela landet. Unga i åldern 13 till 19 år har stor sannolikhet att tillhöra åldersmålgruppen för en mötesplats för unga hbtq-personer. Allra störst sannolikhet att tillhöra åldersmålgruppen för en mötesplats har dock unga i åldern 16 och 17 år. 60 av mötesplatserna är öppna för denna åldersgrupp. Eftersom många mötesplatser för unga hbtq-personer kan vara den enda på orten leder det till en risk för att yngre och äldre unga hbtq-personer inte har en mötesplats att gå till på grund av sin ålder, trots att det kan finnas en mötesplats på orten.

Figur 6: Åldersspann för mötesplatser för unga hbtq-personer. Totalt antal: 60 stycken. Saknas info: sex stycken.

4.2.7 Hur ofta mötesplatsen har öppet

Hur ofta mötesplatsen har öppet varierar mellan verksamheterna. Under 2020 har öppettiderna också varierat till följd av pandemin och många verksamheter har tvingats ändra sina befintliga öppettider. Under olika delar av året har mötesplatsaktörer valt att ställa in eller pausa verksamheten. Under andra delar av året kan däremot verksamheten haft generösare öppettider än tidigare år.

I 2019 års kartläggning valde MUCF att kategorisera hur ofta mötesplatsen har öppet utifrån om den har verksamhet flera tillfällen i veckan, ett tillfälle i veckan, varannan vecka eller mer sällan. Det är svårt att presentera öppettiderna på samma sätt för år 2020. Förra årets kartläggning visade att majoriteten av mötesplatserna hade öppet en dag i veckan eller varannan vecka. Det är rimligt att utgå från att detta hade fortsatt varit fallet om inte pandemin tvingat mötesplatserna att ställa in eller ställa om verksamheten.

4.3 Erfarenheter från kommuner och civilsamhällesaktörer

För den här delrapporten genomförde MUCF under hösten 2020 tre telefonintervjuer med civilsamhällesaktörer som driver mötesplatser för unga hbtq-personer och två intervjuer med mötesplatser som drivs i samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. Ytterligare fem telefonintervjuer har genomförts med offentligt anställda i kommuner där det idag inte finns en mötesplats. Myndigheten valde att utföra intervjuer som ett komplement till arbetet med kartläggningen för att få en bredare bild av utmaningar och behov av stöd som dessa aktörer har. Intervjuerna utgick utifrån en intervjuguide och utformades på ett sätt som gav utrymme för respondenterna att lyfta det som de ansåg var mest relevant. Intervjuerna varade runt en halvtimme och hölls via telefon.

I urvalet av mötesplatsaktörer att intervjua har MUCF vänt sig särskilt till mötesplatser som bedrivits uteslutande av civilsamhällesaktörer eller i samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. Syftet var att öka kännedomen om hur förutsättningarna och behoven ser ut för dessa aktörer att driva mötesplatsen. MUCF ville särskilt samla in kunskap om mötesplatser som drivs av civilsamhället då detta pekades ut som en kunskapslucka i föregående delrapport. En respondent från en mötesplats som drivs i samverkan mellan det offentliga och civilsamhället har arbetat huvudsakligen för kommunen. Övriga respondenter har kommit från det civila samhället. MUCF är medveten om att detta kan medföra olika perspektiv och har särskilt velat undersöka dessa erfarenheter. Respondenterna har också valts ut med hänsyn till att få en spridning runt om i landet.

De intervjuer som genomfördes med representanter från kommuner som för närvarande inte har mötesplatser för unga hbtq-personer valdes med hänsyn till att få spridning i landet. Respondenterna kontaktades genom att ringa respektive kommun och söka ansvarig person. Exempel på personer som har blivit intervjuade är enhetschef, verksamhetsledare och ungdomsstrateg. Syftet var att få kännedom om vad dessa kommuner ser för behov för att i framtiden kunna starta en mötesplats för gruppen.

Nedan presenteras resultatet av intervjuerna. Resultatet bör inte generaliseras men visar ändå på behov och utmaningar som finns i dessa verksamheter. Först redogörs för mötesplatsernas utformning och behov av stöd. Därefter redovisas en bild av aktuella utmaningar med fokus på pandemin.

4.3.1 Mötesplatsernas utformning och behov av stöd

I kontakt med alla intervjuade mötesplatsaktörer som driver, leder eller är ansvariga för mötesplatser beskrivs träffarna som oerhört värdefulla och meningsfulla av deltagarna och av deltagarnas anhöriga.

Våra besökare uttrycker att detta är ett ställe de känner sig säkra på och att det annars kan innebära risker för dem att uttrycka sig själva och vem dem är, vi är alla förebilder för varandra här.

Samtliga intervjuade mötesplatser beskriver att de arbetar mycket med psykiskt välmående. I flera intervjuer framkommer att behoven hos målgruppen uppfattas som stort. För att kunna tillgodose behoven krävs att personalen har kompetens om, och erfarenhet av, att ha arbetat med hbtq och psykisk ohälsa tidigare.

Behoven är stora bland denna grupp som rör sig in i transvärlden, de har många frågor och behöver trygga rum.

I samtliga intervjuer med civilsamhällesaktörer bekräftas bilden att det finns knappa finansiella resurser för dessa typer av verksamheter. Respondenterna beskriver att den reella kostnaden för verksamheten är lång utöver vad som faktiskt finns att tillgå. En mötesplats som MUCF varit i kontakt med beskriver att de behöver utrustning så som brädspel och att deltagarna vill en massa saker, men att mötesplatsen saknar de utrustningsdelar som behövs. Mötesplatsaktörer som drivs tillsammans med det offentliga beskriver inte samma sårbara finansiella situation i dessa intervjuer. En mötesplatsaktör som intervjuas beskriver att den relativt nystartade samverkan med kommunen har inneburit en finansiell trygghet och stabilitet för verksamheten som inte fanns tidigare och att många av de utmaningarna som mötesplatsen stod inför nu kan hanteras.

Samtliga mötesplatsaktörer lyfter behovet av personella resurser som viktigt. Flera mötesplatsaktörer beskriver att personalen är så pass liten att sjukdom innebär att de behöver ställa in planerad verksamhet. Det framkommer också i en intervju att det kan finnas positiva aspekter av en liten personalgrupp, där alla känner varandra bra. En mötesplats beskriver också att det finns behov att knyta kontaktnät med andra verksamheter och vuxna som möter och ser denna grupp av unga. Det beskrivs även att den geografiska platsen för mötesplatsen är viktig och att den behöver vara central och lätt att ta sig till även kommunalt.

I samtal med offentligt anställda som driver mötesplatser i samverkan med civilsamhällesaktörer framkommer att det är viktigt med ett tydligt uppdrag och mandat från chefer att genomföra denna typ av verksamhet och att det inte bör falla så tungt på enskilda individer.

Sammanfattningsvis ser mötesplatsaktörer ett behov av

- personella resurser
- central och tillgänglig lokal
- material och metoder
- kompetensutveckling
- långsiktig finansiering till mötesplatsaktörer som drivs av civilsamhället.

4.3.2 Kommunernas förutsättningar och behov av stöd

I samtal med kommuner som för närvarande inte har mötesplatser för unga hbtq-personer bekräftas bilden. Offentligt anställda med ansvar för dessa frågor lyfter att driften eller uppstarten av dessa typer av verksamheter ofta är personbundet eller bygger på att en grupp unga själva tar initiativ till den här typen av mötesplats. Respondenterna lyfter att det kan vara avgörande med eldsjälar eller få engagerade individer i just deras kommun. Det beskrivs att aktiviteter och initiativ kan falla när ungdomsgruppen krymper, när unga blir äldre eller när individer flyttar. Flera offentligt anställda minns att det har funnits aktiva mötesplatser eller andra typer av hbtq-initiativ och aktiviteter som, så vitt de vet, inte är aktiva idag.

Antagligen är behoven större än vi känner till i kommunen.

Vi behöver vara fler som ser de här unga.

Vi kan inte veta om vi har möjlighet att genomföra de aktiviteter vi har planerat.

Flera respondenter efterfrågar information från det offentliga om behoven av denna typ av mötesplats i just deras kommun att för starta mötesplatser unga hbtq personer. Från samtliga respondenter efterfrågas även kompetensstöd i att driva och starta dessa typer av mötesplatser och att de från kommunens sida behöver få en tydligare förväntan och agenda. En respondent lyfter att lagkrav eller liknande ambitionsnivåer hade underlättat. En annan respondent beskriver att om de hade större kunskap om unga hbtq-personer behov skulle nästa steg vara att undersöka vems ansvar det ligger på i kommunen och hur de praktiskt på kommunen ska gå till väga. Men i nuläget är kommunen i första fasen och behöver utöka kunskapen.

Sammanfattningsvis ser kommunrepresentanter ett behov av

- tydligt mandat och riktlinjer uppifrån
- engagemang för dessa frågor
- kompetensutveckling i dessa frågor och utifrån hur behoven ser ut i kommunen.

4.4 Sammanfattning kartläggning och intervjustudie

MUCF har i denna delrapport identifierat 66 verksamma mötesplatser för unga hbtq-personer. Mötesplatserna finns i 16 av Sveriges 21 län och i 43 av Sveriges 290 kommuner. Det innebär en ökning från förra årets kartläggning där MUCF identifierade 50 mötesplatser för unga hbtq-personer i 15 län och 34 kommuner. Trots ökningen visar årets kartläggning att en stor del av Sveriges kommuner och län fortfarande saknar mötesplatser för unga hbtq-personer. En majoritet av mötesplatserna ligger i storstadsregionerna. 11 av de 16 nya mötesplatser som MUCF identifierat i denna kartläggning ligger även i dessa regioner. MUCF har inte heller i denna kartläggning lyckats identifiera en mötesplats i en landsbygdskommun. 31 av mötesplatserna drivs av en offentlig aktör och 27 av mötesplatserna av en civilsamhällesaktör. Åtta av dem drivs i samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. MUCF har även identifierat att åtminstone fyra initiativ till mötesplatser är under uppstart 2021.

De flesta mötesplatser som ingår i kartläggningen är separatistiska för unga som identifierar sig som hbtq-personer eller tror sig tillhöra gruppen. Det är ett fortsatt stort åldersspann och varierande åldersgränser bland mötesplatserna. Men unga hbtq-personer i åldern 13–19 år har störst sannolikhet att höra till åldersmålgruppen för en mötesplats.

Samtliga av de mötesplatser som MUCF identifierat har pausat eller ställt om sin verksamhet någon gång under 2020 till följd av coronapandemin. Det har därför varit svårt att göra en sammanställning över vilka mötesplatser som fortfarande är aktiva och hur ofta de driver sin verksamhet. Förra årets kartläggning visade att majoriteten av mötesplatserna hade öppet en dag i veckan eller varannan vecka. Det är rimligt att utgå från att detta hade fortsatt varit fallet om inte pandemin tvingat mötesplatserna att ställa in eller ställa om sin verksamhet.

I intervjuer lyfter mötesplatsaktörer behov av långsiktig finansiering, personella resurser, en tillgänglig och central lokal, material och metoder samt kompetensutveckling. Behov av en tryggad långsiktig finansiering lyftes dock inte av mötesplatsaktörer som drivs i samverkan med det offentliga utan endast med de som drivs helt ideellt. De kommuner som förnärvarande inte har mötesplatser för unga hbtq-personer har en samstämmig bild av vad som behövs för att starta upp dessa verksamheter. Det handlar om ett tydligt mandat och riktlinjer uppifrån, engagemang för dessa frågor samt kompetensutveckling i hbtq-frågor med utgångspunkt i kommunens lokala behov.

Den intervjustudie som genomförts visar att fritiden bland unga hbtq-personer känns meningsfull av att göra sådant som de unga är intresserade av, umgås med vänner och uppleva kärleksrelationer, uttrycka sig, lära sig nya saker, känna igen sig själva i andra och ingå i en gemenskap. De unga som önskar att fritiden vore annorlunda uttrycker bland annat en längtan efter att träffa fler hbtq-personer eller att hitta fritidsaktiviteter som intresserar dem. Intervjustudien visar också en längtan bland de unga efter kontakter med och representation av äldre, öppna hbtq-personer. Dessa äldre hbtq-personer kan visa på att det är möjligt att leva långa och meningsfulla liv även som hbtq-person. Det är en del ungas sökande efter positiva berättelser som kan ge hopp och skapa framtidstro.

Intervjustudien visar på ett behov av ett långsiktigt stöd till personal och vuxna som möter unga hbtq-personer, för att skapa trygga och inkluderande sociala miljöer under fritiden och på mötesplatser. Tillgången till relationellt stöd i form av stödjande relationer med personal och vuxna, samt med kompisar är en av de viktigaste faktorerna för att främja ungas upplevelser av trygghet och trivsel. Trygga platser har en tydlig struktur och upplevs hanterbara. Det innebär att kunna förutse vad som kan komma att hända på platsen, samt en tillit till att det är möjligt att hantera olika situationer som kan komma att uppstå där, själv eller med stöd från sin omgivning. Särskilt viktigt är en tillit till att unga inte kommer att bli utsatta för olika former av kränkningar. Men även att någon vuxen på platsen försvarar dem och ser till att alla kränkande beteenden upphör, om kränkningar ändå inträffar. Platser som upplevs vara otrygga innebär istället ostrukturerade platser, där det är svårt att förutse vad som kommer att hända. Platser blir även otrygga när de unga upplever att det finns en risk för att de kan komma att bli utsatta för trakasserier och kränkningar när de är på platsen, kombinerat av en bristande tillit till att någon skulle kliva fram och skydda dem, om de skulle bli utsatta för något sådant.

För att skapa en trygg och meningsfull fritid använder unga olika strategier. Den digitala fritiden är en viktig del i detta. De digitala kanalerna används både som en fritidsaktivitet i sig och som en trygghetsskapande strategi. De unga använder olika digitala kanaler för att lära sig mer om hbtq-frågor, exempelvis genom att följa hbtq-personer. Men också för att de kan lära känna, dela erfarenheter och utbyta stöd med personer med liknande erfarenheter som de själva. Digitala gemenskaper ger dem även möjlighet att finnas i sammanhang där de själva är en del av normen och/eller där de delar liknande intressen med andra.

Mötesplatser för unga hbtq-personer och digitala kanaler med fokus på hbtq-personer fyller en betydelsefull roll i flera ungas liv. Det finns däremot inte någon garanti att mötesplatserna upplevs inkluderande för alla hbtq-personer och det finns unga som av olika anledningar inte känner sig accepterade och inkluderade i olika hbtq-sammanhang. Det finns även unga som anser att breda hbtq-grupper inte är separatistiska nog för att alla identiteter ska få ta plats och istället önskar egna rum för de olika identiteterna under hbtq-paraplyet. För unga som tillhör en minoritet i minoriteten kan digitala kanaler vara särskilt betydelsefulla.

5 Analys och diskussion

I detta avsnitt analyseras och diskuteras hur mötesplatser kan göras mera tillgängliga för unga hbtq-personer, hur förutsättningarna för unga hbtq-personers mötesplatser kan förbättras, samt vilken typ av kunskap som behöver tas fram för att stödja det fortsatta arbetet med unga hbtq-personers fritid. Avslutningsvis presenteras en sammanfattning och slutsatser.

Avsnittet bygger på MUCF:s tidigare kunskap inom området tillsammans med den kunskap som samlats in i arbetet med denna delrapport. Det vill säga, den genomförda kartläggningen, samtal med mötesplatser och kommuner, samt intervjustudien med unga hbtq-personer. Delar av avsnittet bygger på den analys som genomfördes av utredningsföretaget Policy in Practice på uppdrag av MUCF.

5.1 Konsekvenser av coronapandemin

Den rådande situationen i samhället med coronapandemin är svår för många unga. MUCF vet sedan tidigare att kriser leder till ett ökat utanförskap och psykisk ohälsa bland unga. Unga som redan befinner sig i utsatta positioner riskerar att drabbas särskilt hårt.

Både mötesplatser och hbtqi-organisationer lyfter en oro för hur coronapandemin bidrar till en växande psykisk ohälsa bland denna grupp unga. Unga hbtq-personer som har sämre tillgång till stöd i hemmet kan vara särskilt utsatta nu när de spenderar mer tid i dessa miljöer som en konsekvens av att skola, mötesplatser, fritidsaktiviteter och andra sociala sammanhang begränsas. RFSL ungdom lyfter bland annat att de haft ett högt tryck i sitt suicidpreventiva arbete under pandemin. Mötesplatser lyfter att den psykiska ohälsan har varit tydlig bland unga i gruppen, i synnerhet bland unga som inte haft möjlighet att delta i verksamheten. De ser en risk att den kommer att hålla i sig under en lång tid framöver. Det finns också en risk att de hinder som unga hbtq-personer redan upplever gällande sin fritid kommer att öka ytterligare under pandemin. Det är särskilt oroväckande då ungas möjlighet till en meningsfull fritid har en betydelse för ungas hälsotillstånd (Ungdomsstyrelsen 2007; MUCF 2014; 2016a; 2020c).

Rådande pandemi har inneburit flera utmaningar för mötesplatser för unga hbtq-personer. Samtliga mötesplatser som MUCF haft kontakt med eller inhämtat information om har på något sätt tvingas pausa eller ställa om verksamheten. Det har också påverkat möjligheterna för nya mötesplatser att starta upp eller etablera verksamheten. Flertalet aktörer som arbetar med ungas fritid eller med dessa mötesplatser lyfter en oro för hur mötesplatsens verksamhet kommer påverkas framöver. De ser en risk att det framöver inte kommer satsas på grupper som möter särskilda hinder under fritiden, vilket kan innebära minskade resurser och sämre förutsättningar att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer. Det är mot den bakgrunden viktigt att fortsätta följa eventuella konsekvenser av pandemin på sikt – både för gruppen unga hbtq-personer och för dessa mötesplatser.

Det har av vissa mötesplatser upplevts som utmanande att ställa om och driva en digital verksamhet, då det inte funnits tillräckliga resurser för detta arbete. En mötesplatsaktör

beskriver att det inte ger samma känsla att ses online och att personalen måste ta extra initiativ för att alla deltagare ska inkluderas. En annan mötesplats berättar att endast ungefär hälften av de unga som brukar delta i den vanliga verksamheten kommer på de digitala träffarna. Mötesplatsaktören upplever att de digitala träffarna har blivit mer formella och som en uppdatering av verksamheten, till skillnad från de fysiska träffarna som är mer aktivitetsbaserade. En positiv aspekt som framkommer är dock att det finns potential att utveckla digitala träffar så att fler unga får möjlighet att delta, exempelvis unga från mindre orter utan egna mötesplatser.

Några aktörer har också valt att hålla mötesplatser öppna trots restriktioner för att minska smittspridningen, då de bedömt att det varit nödvändigt för denna grupp unga. Dessa aktörer upplever också att många unga i gruppen efterfrågat att ses fysiskt, istället för digitalt. Flera av de mötesplatser som valt att hålla öppna har också upplevt ett högre besöksstryck under 2020, från utbrottet i mars eller från efter sommaren, vilket kan indikera på ett behov av tillgång till dessa verksamheter bland unga hbtq-personer under pandemin. Flera av de mötesplatser som MUCF varit i kontakt med vittnar om att det är svårt att hålla restriktioner och fysisk distans i de fall de valt att hålla öppna. Detta kan ha olika orsaker som en liten lokal med ett ökat besöksstryck och så vidare. Vissa av mötesplatserna har under pandemin satt en gräns på antal besökare som är lägre än vanligt. Begränsningar gällande hur många deltagare som får komma till verksamheten kan ha medfört att vissa unga som önskar komma till mötesplatsen tvingats avstå.

5.2 Förutsättningarna för mötesplatser för unga hbtq-personer

Den kunskap som presenteras i denna och föregående delrapport synliggör att unga hbtq-personer inte kan delta i fritidsaktiviteter på lika villkor som andra unga. MUCF:s samlade kunskap visar också att unga hbtq-personer känner sig mindre trygga hemma, i skolan och på fritiden än vad unga heterosexuella cispersoner gör. Unga hbtq-personer känner i mindre utsträckning än andra unga att de kan tala med vuxna i sin omgivning och har sämre tillgång till sociala skyddsnet. Det kompensatoriska uppdraget som den öppna fritidsverksamheten och mötesplatsen kan därmed ses som särskilt betydelsefullt för unga hbtq-personer.

För att unga hbtq-personer ska få tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid behövs det särskilda insatser under fritiden, som exempelvis insatser för att säkerställa att det finns mötesplatser för unga hbtq-personer runt om i landet.

5.2.1 Geografisk tillgänglighet

Resultaten i intervjustudien med unga hbtq-personer bekräftar att det finns ett behov av tillgängliga, trygga och stärkande fritidsaktiviteter för unga i gruppen, både i form av riktad och allmän fritidsverksamhet, men även på andra platser där unga befinner sig. I den tidigare delrapporten pekade MUCF på att unga hbtq-personer har en mer begränsad tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid jämfört med andra unga. Dessa resultat bekräftas i denna delrapport, som visar att det fortfarande finns flertalet orter och geografiska områden runt om i landet som inte har en mötesplats för unga i gruppen. Det ska dock betonas att flera mötesplatser pausat sin verksamhet med anledning av rådande pandemi och det är därmed svårt att svara på hur många mötesplatser som faktiskt finns för unga hbtq-personer idag. Förhoppningsvis kommer de mötesplatser som behövt pausa

verksamheten att öppna upp sin fysiska verksamhet igen när läget i samhället har stabiliserats.

I denna kartläggning har MUCF lyckats identifiera mötesplatser i ytterligare åtta kommuner och ett län. Det är positivt att myndigheten lyckats identifiera nystartade verksamheter och att det dessutom är åtminstone fyra nya mötesplatser för gruppen som planerats starta upp under 2021. Precis som i föregående kartläggning har myndigheten inte lyckats identifiera någon mötesplats i en landsbygdskommun. I större kommuner finns det generellt fler mötesplatser. Det är även i storstadsregionerna som flest nya mötesplatser för gruppen identifierats i årets kartläggning. Men även där kan det handla om stora avstånd som unga hbtq-personer behöver transportera sig till för att kunna delta i en riktad fritidsaktivitet.

Då flera mötesplatser fått pausa verksamheten är det svårt att svara på hur ofta verksamheten har öppnat. Tidigare kartläggning visade dock på att majoriteten av mötesplatserna har öppnat en dag i veckan eller varannan vecka. Det finns även mötesplatser som har öppnat mer sällan, som exempelvis en gång i månaden eller några tillfällen per termin. Det innebär att även om det finns en mötesplats i kommunen eller länet betyder det inte att det finns mötesplatser för unga i gruppen att delta på varje vecka.

MUCF har inte haft möjlighet att undersöka om förekomsten av hbtqi-certifiering påverkar förekomsten av mötesplatser för unga hbtq-personer. I arbetet har myndigheten dock stött på exempel på öppna fritidsverksamheter eller kommuner som använder hbtqi-certifieringen som ett argument till varför de inte behöver erbjuda särskilda mötesplatser för unga hbtq-personer. De menar att deras allmänna öppna fritidsverksamhet även ska vara inkluderande för denna grupp. Myndigheten har också stött på exempel där aktörer använder riktade mötesplatser som ett argument till att de inte behöver utbilda personalen i den allmänna öppna fritidsverksamheten. Samtidigt är det just båda dessa delar, det vill säga riktade verksamheter parallellt med inkluderande allmänna verksamheter, som efterfrågas av unga hbtq-personer. Det är något som MUCF:s tidigare rapporten visat, men som också framkommer i intervjustudien med unga hbtq-personer (jmf t.ex. MUCF 2016a; 2016b). Om den allmänna öppna fritidsverksamheten utvecklar sitt arbetssätt utifrån ett normkritiskt perspektiv skulle det istället kunna skapa inkluderande förutsättningar för underrepresenterade grupper, så som unga hbtq-personer, att våga besöka verksamheten samt kunna gå mellan en sluten och öppen verksamhet.

5.2.2 Resurser, kompetens och tydliga riktlinjer

Ekonomiska och personella resurser samt kompetens om hbtq-frågor är fortsatta viktiga områden för mötesplatser för unga hbtq-personer. Det bekräftas ytterligare genom de telefonintervjuer med kommuner som inte har en mötesplats idag, som pekar på att de ovannämnda områdena är nödvändigt för att kunna starta upp en verksamhet för unga hbtq-personer. Samtalen med civilsamhällesaktörer som driver mötesplatser visar på olika ekonomiska utmaningar och att den reella kostnaden för verksamheten är långt utöver vad som faktiskt finns att tillgå.

Utöver finansiella resurser beskrivs även att en tydligare förväntan, agenda och riktlinjer hade underlättat för kommuner att starta dessa verksamheter. I likhet med den tidigare delrapportens resultat framkommer också att arbetet ofta blir eldsjälsburet och startas på initiativ av unga eller enskilda individer i personalgruppen med kunskap om området. Det

innebär en risk för mötesplatsens kontinuitet, långsiktighet och överlevnad. Samtidigt lyfts just kontinuitet fram som särskilt viktigt i arbetet med den här gruppen unga. Att erbjuda en kontinuerlig, återkommande och tydlig verksamhet med samma personal bidrar till trygghet för unga hbtq-personer som besöker mötesplatsen.

Behov av kompetens för att arbeta med unga hbtq-personers fritid har MUCF lyft tidigare (t.ex. MUCF 2016a; 2016b). Fritidsledare och annan personal som arbetar i dessa mötesplatser behöver bland annat ha kunskap om hbtq-frågor och normkritik. Kompetens är dock till stor del en resursfråga och det behöver finnas finansiella medel för att utbildas inom dessa områden. Erfarenhetsutbyte och att kunna ta stöd av mötesplatser med liknande behov, utmaningar och förutsättningar är också något som efterfrågas. Det kan vara en viktig aspekt både som kompetensutveckling och som stöd för verksamheter som vill starta en mötesplats för unga hbtq-personer.

Behovet av kompetens bekräftas ytterligare genom intervjustudien i denna delrapport som visar att personal och vuxnas agerande har stor betydelse för ungas möjligheter att må bra och vara trygga i olika miljöer. Trygg och stödjande personal och vuxna är betydelsefulla för unga hbtq-personers mående, i synnerhet för unga som inte får stöd hemifrån. Trygg och stödjande personal och vuxna är viktigt för att unga ska känna att någon tar ansvar för att skapa en trygg och inkluderande miljö i de sammanhang de unga deltar i. Det är också viktigt för att unga ska ha någon att prata med vid behov och få stöd och bekräftelse. Här har fritidsledare och annan personal i mötesplatsens verksamhet en viktig roll att fylla.

5.2.3 Barn och yngre unga

Åldersspannet i dessa mötesplatser är fortsatt stort, vilket kan innebära utmaningar att erbjuda en åldersanpassad verksamhet för alla unga som deltar. MUCF såg i den tidigare delrapporten indikationer på behov av tidigare insatser under fritiden för att möta barn som är hbtq. Det har framför allt framkommit genom att barn som är yngre än mötesplatsens målgrupp söker sig till dessa verksamheter.

Behovet av riktade insatser inom fritiden till barn och yngre i gruppen har bekräftats ytterligare under arbetet i uppdraget. Framför allt i samtal med mötesplatser och med hbtqi-organisationer. De mötesplatser myndigheten haft kontakt med berättar exempelvis att de ser ett behov hos barn under 13 år och att det kan bero på att de inte har tillgång till andra sammanhang.

Att fler yngre besöker mötesplatsen kan leda till en så kallad barnifiering av verksamheten. Det innebär att barn börjar delta i denna typ av fritidsverksamhet i allt tidigare åldrar, vilket kan medföra att verksamheten anpassas efter de yngre besökarna (MUCF 2014). Det resulterar till att äldre inte upplever att verksamheten som relevant för dem. Flertalet mötesplatser som MUCF haft kontakt med försöker vara flexibla med den nedre åldersgränsen. Men när fler yngre kommer till verksamheten upplever de svårigheter med att nå äldre i gruppen. De har inte heller tillräckligt med resurser för att ha öppet fler dagar, vilket annat skulle kunna vara ett tillvägagångssätt för att rikta verksamheten till olika åldersgrupper.

Barnombudsmannen ser också i sitt arbete med att inhämta erfarenheter från barn och unga med transerfarenheter att det finns behov hos yngre i gruppen.¹³ Deras resultat visar bland annat att det finns barn som uppger att de idag inte deltar i en fritidsklubb eller liknande på fritiden som upplevs som trygga och där de kan vara sig själva, men att de skulle vilja. Barnombudsmannens samtal med barn med transerfarenhet indikerar också på vikten av trygga platser där de kan vara sig själva och träffa andra med liknande erfarenheter. Resultat ska dock tolkas med försiktighet då underlaget i studien är litet.

Sammantaget ger detta en bild av att det finns barn som inte får tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid och därmed inte får sina rättigheter tillgodosedda. Det indikerar på ett behov av trygga mötesplatser och riktade fritidsaktiviteter även för barn och yngre hbtq-personer.

5.2.4 Trygga miljöer

Trygghet är en central aspekt i planeringen av dessa verksamheter. Det handlar om att erbjuda en trygg miljö för unga som deltar i mötesplatsen, såväl som för personalen som arbetar i verksamheten. Intervjustudien med unga hbtq-personer visar att trygga platser kännetecknas av platser med tydliga strukturer, där det är lätt att förutse vad som kommer att hända. Trygga miljöer lyfts av unga som sammanhang där det finns tydliga och ansvarstagande vuxna med hbtq-kompetens, och där unga kan vara öppna och blir sedda och respekterade utifrån sin könsidentitet, sitt könsuttryck och sin sexualitet. Platser som upplevs vara otrygga är ostrukturerade offentliga platser, där det är svårt att förutse vad som kommer att hända. Platser blir även otrygga när de unga upplever en risk för att bli utsatta för trakasserier och kränkningar när de är på platsen, kombinerat av en bristande tillit till att någon skulle kliva fram och skydda dem, om de skulle bli utsatta för något sådant.

Att flertalet mötesplatser fått ställa om sin verksamhet med anledning av coronapandemin har medfört nya utmaningar vad gäller trygghet. Det har exempelvis upplevts av vissa mötesplatser som utmanande att flytta verksamheten utomhus, eftersom det varit svårt att säkerställa en trygg miljö eller ungas eventuella behov av anonymitet. En kommunal mötesplats i en storstad har också berättat att det varit svårt att anpassa den fysiska verksamheten ur ett smittoperspektiv då deras lokaler är trånga. Att erbjuda en miljö där varken unga eller personal utsätts för onödiga risker för smitta är också en viktig aspekt för att kunna erbjuda en trygg miljö. Även i digitala rum har det framkommit vissa svårigheter. Det har till exempel upplevts som svårt för unga som inte är öppna med sin identitet att delta i dessa mötesplatser från hemmet. Förekomsten av hot och hat i olika digitala medier påverkar också om olika digitala platser upplevs trygga eller inte.

5.2.5 Civilsamhällets roll

Civilsamhället tar fortsatt ett stort ansvar för dessa mötesplatser och driver ungefär hälften av befintliga mötesplatser för gruppen. Aktörer inom civilsamhället har därmed en betydande roll för unga hbtq-personers tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid. Mot den bakgrunden är civilsamhällets villkor och förutsättningar i allra högsta grad centralt i arbetet med att stärka förutsättningar för mötesplatser för unga hbtq-personer.

¹³ <https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/andring-av-regleringsbrev-for-budgetaret-20191.pdf>

Coronapandemin har slagit hårt mot delar av civilsamhället. Samtidigt har det civila samhället en central roll i samhället, inte minst under kriser. MUCF visar i rapporten *Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället* (2020a) att det finns stora likheter såväl som skillnader gällande hur organisationer inom civilsamhället påverkas av pandemin. Rapporten pekar dock på att organisationerna förväntar sig att pandemin leder till ökad psykisk ohälsa, minskad tillgång till stöd och minskat deltagande i civilsamhället bland deras målgrupper.¹⁴ MUCF ser stora risker med att det civilsamhället får sämre villkor att verka och större utmaningar att möta de behov som finns under pandemin. Pandemin bedöms också slå hårt mot unga, vad gäller psykisk ohälsa, etablering på arbetsmarknaden och etablering på bostadsmarknaden. Gruppen unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) riskerar att bli större.

Mötesplatser som drivs i civilsamhällets regi har också drabbats särskilt av pandemin. RFSL ungdom lyfter bland annat att de ser ett minskat engagemang på lokal nivå till följd av pandemin. Det kan i sin tur påverka hur tillgången till mötesplatser eller andra aktiviteter för unga hbtq-personer under fritiden ser ut. Fokusgruppen bestående av mötesplatser beskriver också en oro för hur det lokala civilsamhället påverkas av pandemin och vad det får för långsiktiga konsekvenser för unga hbtq-personers tillgång till mötesplatser. MUCF ser mot den bakgrunden att det kan finnas en risk att mötesplatser för unga hbtq-personer kommer minska över tid om inte dessa aktörer får stöd framledes.

5.2.6 Stöd för samverkan

Kartläggningen visar att det i dagsläget är åtta mötesplatser som drivs i samverkan mellan en civilsamhällesaktör och en offentlig aktör. Det finns fortsatt stora möjligheter för civilsamhället och det offentliga att stötta, utveckla och lära av varandras kompetenser. Det offentliga uttrycker, i de intervjuer som genomförts, även önskemål om att samverka mer med civilsamhället. Fler av de offentliga aktörer som ingått i fokusgruppen har också haft önskemål om att MUCF ska stötta civilsamhället ytterligare inom detta område. Resultaten från telefonintervjuerna med civilsamhällesaktörer visar att fler av dessa ser samverkan med offentliga aktörer som positivt för verksamhetens långsiktighet och legitimitet. Men många som MUCF varit i kontakt med tycker att samverkan över organisationsgränserna är svårt. Det finns därmed ett fortsatt behov av att ge stöd till det offentliga och civilsamhället som vill samverka kring unga hbtq-personers mötesplatser.

5.3 Hur fritiden kan bli trygg och inkluderande

Intervjustudien med unga hbtq-personer som presenteras i denna delrapport bekräftar mycket av MUCF:s tidigare kunskap om främjande faktorer för unga hbtq-personer (jmf t.ex. MUCF 2016a; 2016b). Unga hbtq-personer har ett behov av fritidsaktiviteter som är tillgängliga, trygga och stärkande för dem. Trygga och identitetsstärkande miljöer lyfts av unga som sammanhang där hbtq-frågor synliggörs i samtal, i den fysiska miljön, där det finns tydliga och ansvarstagande vuxna med hbtq-kompetens, och där unga kan vara

¹⁴ Enkätunderlaget är inte representativt för hela civilsamhället och resultaten av enkäten kan därmed inte generaliseras. Slutsatserna bör tolkas med försiktighet men kan ge en indikation på vilka utmaningar och konsekvenser som civilsamhället i sin helhet står inför. Det är också viktigt att betona att underlaget framförallt samlades in innan den kraftiga ökningen av covid-19-fall under slutet av oktober och november 2020.

öppna och blir sedda och respekterade utifrån sin könsidentitet, sitt könsuttryck och sin sexualitet.

5.3.1 Insatser på individ- och strukturnivå

Unga själva har en rad idéer och förslag till hur fritidsaktiviteter och mötesplatser kan bli mer trygga och inkluderande, vilket framkommer i intervjuerna med unga hbtq-personer. En stor del av dessa handlar om en kombination av åtgärder på individ- och strukturnivå.

På strukturnivå handlar det om att förändra normer och höja förväntningarna på olika verksamheter. Det innefattar att skapa inkludering i praktiken och bryta negativa grupprocesser som skapar otrygghet, exkludering, kränkningar eller mobbning. Unga påtalar också behoven av att under idrott på fritiden tillgodose behoven av könsneutrala omklädningsrum och utrymmen för att byta om i avskildhet för de som så önskar, bland både cis- och transpersoner. På individnivå handlar det om möjligheter att lämna sammanhang där de unga upplever utsatthet, kränkningar eller exkludering. Men även om möjligheter att finna gemenskap i lugna, vänliga och inkluderande sammanhang. Det kan vara både icke-separatistiska platser, likväl som sammanhang där majoriteten identifierar sig som hbtq-person.

Det bekräftar MUCF:s tidigare kunskap som visar att det är viktigt att unga hbtq-personer får känna sig representerade och får ett välkomnande bemötande av personal med kunskap om normkritiskt arbete och förmåga att sätta gränser och stoppa kränkningar. Intervjustudien bekräftar också att det är fortsatt viktigt med en riktad verksamhet parallellt med en trygg och välkomnande allmän verksamhet (jmf t.ex. MUCF 2016a; 2016b).

5.3.2 Behov av egna mötesplatser

I likhet med den tidigare kartläggningen är flertalet av identifierade mötesplatser separatistiska. Det innebär att de riktar sig specifikt till unga personer som identifierar sig som hbtq-personer eller tror sig tillhöra gruppen. MUCF:s tidigare rapporter har visat att unga hbtq-personer efterfrågar separatistiska mötesplatser, då de önskas att få finnas i sammanhang där det finns andra öppna hbtq-personer (t.ex. Ungdomsstyrelsen 2010; MUCF 2016a; 2016b).

Dessa resultat bekräftas av intervjustudien som visar att olika mötesplatser för hbtq-personer fungerar som viktiga trygga platser i en i övrigt otrygg vardag. På dessa platser kan de slappna av och slippa oroa sig för negativt bemötande. Att mötesplatsen är en uttalad hbtq-mötesplats uppfattas även som ett kvitto på att miljön inte är fördomsfull mot hbtq-personer och att de kan räkna med att inte bli utsatta för kränkningar av andra unga som är där.

Mötesplatser som är separatistiska för hbtq-personer upplevs dock inte nödvändigtvis som inkluderande av alla i gruppen. Unga med erfarenhet av att bryta mot flera exkluderande normer har en mer begränsad tillgång till trygga och stärkande platser än andra. Dessa unga kan därmed ha ytterligare behov av separatistiska rum för att känna sig inkluderade och få vara en del av miljöer där de kan bli stärkta av andra med liknande levda erfarenheter. Stärkande faktorer för unga som upplever sig bli exkluderade som minoriteter i minoriteten är, utöver att få engagera sig separatistiskt, att det finns förebilder och representation av hbtq-personer med olika identiteter och erfarenheter, exempelvis erfarenheter av att bli utsatt för rasism eller funkofobi. Funkofobi och rasism

handlar om diskriminering av och föreställningar om hur personer av en viss grupp är. Denna grupp unga är också mer positiva till att ha en digital fritid och använder digitala medier som en strategi för att hitta trygga rum.

5.3.3 Förebilder som är hbtq-personer

I MUCF:s tidigare rapporter och i föregående delrapport lyfts personal som själva identifierar sig inom hbtq-gruppen som positivt av både unga och de som driver mötesplatser (t.ex. MUCF 2016a; 2016b). Det bekräftas även i denna delrapport som visar att unga efterfrågar förebilder som är hbtq-personer. Men intervjustudien erbjuder också en fördjupad förståelse kring dessa förebilder. Den visar att unga hbtq-personer efterfrågar relationer och representation av äldre hbtq-personer som kan ge andra perspektiv, nya tankar och hopp om att livet kan bli bra. De unga har en önskan om att se och förstå att personer med den egna identiteten kan leva långa och meningsfulla liv. Det kan bidra till att öka tilltron till att de själva, trots motgångar, kommer att kunna skapa ett liv som de vill leva. De önskar även ökade möjligheter att bolla tankar och strategier, för att bättre kunna hantera svåra situationer som de kan komma att möta i framtiden.

Att försöka arbeta för en bredare representation av hbtq-personer i olika arenor i samhället och under fritiden kan således vara ett sätt att stärka känslan av hopp och framtidstro bland denna grupp unga. Det kan vara ett sätt att möta den utsatthet som unga hbtq-personer som grupp möter och i synnerhet för att stärka unga transpersoner. En etablerad samverkan mellan civilsamhället och offentlig verksamhet skulle också kunna användas för att stärka arbetet med förebilder och för att exempelvis kunna bidra till att det finns vuxna hbtq-personer på mötesplatsen och i andra sammanhang där unga befinner sig.

5.3.4 Digital fritid som komplement

Intervjustudien visar att digitala kanaler, forum och konton på sociala medier är en betydelsefull del i unga hbtq-personers fritid. Dessa används både som en fritidsaktivitet i sig och som en strategi för att hantera ett otryggt fritidsutövande i övrigt. Digitala kanaler och forum på internet är viktiga för att söka kunskap om hbtq-frågor samt att se och få kontakt med andra hbtq-personer. De digitala kanalerna är också viktigt för ungas kompisrelationer och några har sina enda kompisar på nätet. Tillgången till olika digitala platser kan vara särskilt viktigt för unga som av olika anledningar inte har tillgång till fysiska mötesplatser. Det kan till exempel handla om att det inte finns en mötesplats där den unga bor eller att den unga inte vill vara öppen med sin hbtq-identitet i närområdet. Men det kan även vara en viktigt för unga som bryter mot flera exkluderande normer och som önskar att träffa andra unga med liknande levda erfarenheter, som till exempel att vara hbtq-person och utsättas för rasism eller funkofobi.

Att kunna vara anonym på internet lyfts också fram som betydelsefullt i en tidigare rapport från MUCF. Det gör det möjligt för unga att exempelvis ta kontakt med andra utan att behöva oroa sig för ryktesspridning eller repressalier. Det gör det också möjligt för unga att vara sig själva utan att riskera att träffa på någon från skolan eller en förälder (Ungdomsstyrelsen 2009).

Hot och hat förekommer dessvärre i olika digitala medier där unga befinner sig. Statens medieråd (2019) pekar till exempel på att andelen unga som anmält hot och hat i sociala medier har ökat över tid. Tjejer anmäler hot och hat på sociala medier i större

utsträckning. De ser också en ökning bland de som uppger att anmälan gällt rasism eller sexism. Bland gruppen unga uppger 27 procent att händelser på internet och i appar bidrar till en sämre psykisk hälsa hos dem (Statens medieråd 2019; 2020).

I intervjustudien med unga hbtq-personer framkommer att den digitala fritiden kan upplevas som otrygg. Vissa av de unga lyfter bland annat fram förekomsten av hot och hat i sociala medier som ett problem eller hinder. Förekomsten av hot och hat i olika digitala medier har också lyfts som ett problem av hbtqi-organisationer och ungdomsrörelsen. Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) (2020) visar i en kartläggning av hat och hot mot ungdomsrörelsen att 46 procent av barn- och ungdomsorganisationer blivit utsatta. LSU visar att organisationer som företräder minoritetsgrupper och förtroendevalda som tillhör minoritetsgrupper är särskilt drabbade. Rapporten synliggör att majoriteten av de som hatar och hotar på nätet är vuxna. Hatet och hotet får direkta konsekvenser och kan leda till att berörda avstår från att uttala sig eller delta i planerad verksamhet. Liknande resultat syns i MUCF:s rapport *Se mig! Unga om sex och internet* (2009), som visar att unga hbtq-personer är mer utsatta på internet än andra unga.

Sammantaget är den digitala fritiden viktig för att unga hbtq-personer ska få tillgång till platser, gruppgemenskaper, information och kunskap som hjälper dem att känna sig trygga, inkluderade och må bra i sina liv. Den digitala fritiden ger även unga möjlighet att ta del av andra, medierade världar som inte är tillgängliga för dem i den fysiska verklighet de lever i. Det skulle dock behövas ytterligare kunskap om unga hbtq-personers digitala fritid och hur den skulle kunna utformas för att utgöra ett stöd för unga i gruppen.

5.4 Friskfaktorer och hälsofrämjande arbete

MUCF:s tidigare rapporter synliggör att unga med psykisk ohälsa är vanligare bland unga hbtq-personer än andra unga (MUCF 2019b). Det är dock viktigt att poängtera att inte alla unga hbtq-personer mår dåligt. Men för unga hbtq-personer som mår dåligt eller upplever att de inte kan prata med sin nära familj kan mötesplatsen ha en viktig kompensatorisk roll. Därutöver har ungas möjlighet till en meningsfull fritid en betydelse för ungas hälsotillstånd (MUCF 2020c).

Olika främjande faktorer, som till exempel tillgång till en meningsfull fritid, stödjande vänner och tillgång till sociala sammanhang, tillitsfulla relationer till vuxna och kontakt med äldre hbtq-personer, är centrala delar inom mötesplatsverksamheten för unga hbtq-personer. Att stärka tillgången till mötesplatser för unga hbtq-personer kan därmed också ses som ett sätt att arbeta hälsofrämjande med denna grupp unga.

5.4.1 Mer kunskap om friskfaktorer och hälsofrämjande arbete

Fortes (2018) forskningsöversikt lyfter att det finns ett behov av forskning i Sverige kring och utveckling av effektiva psykologiska metoder för gruppen unga hbtq-personer. Intervjustudien med unga hbtq-personer som genomförts i denna delrapport pekar dessutom på behovet av ytterligare kunskap om fritidsverksamheters roll i detta. Den öppna fritidsverksamheten arbetar generellt utifrån ett hälsofrämjande perspektiv. Resultaten i den här delrapporten visar dock på ett behov av stöd för att utveckla det arbetet ytterligare, inte minst för att bättre kunna möta unga hbtq-personer i

verksamheten. Det behövs bland annat utveckling av kunskap om hur mötesplatser och fritidsverksamheter kan stödja unga att få tillgång till fler friskfaktorer, vilket är betydelsefullt för att främja allmän psykisk hälsa.

Resultaten visar också ett behov av att utveckla kunskapen om hur det inom ramen för fritid och mötesplatser är möjligt att stödja unga att utveckla och få tillgång till en bred repertoar av hälsosamma coping-strategier. Det vill säga specifika strategier eller ansträngningar som personer gör för att övervinna, hantera, tolerera, minska eller minimera den psykologiska belastningen/stressen av händelser eller tillfällen som orsakar detta. Tillgång till ett brett urval av coping-strategier kan öka ungas förmåga att framgångsrikt hantera svårigheter och växa sig starkare av detta. Det behövs även mer kunskap kring hälsosamma coping-strategier som är möjliga att tillämpa i olika svåra situationer som unga hbtq-personer kan ställas inför. Det skulle kunna komma till nytta för många, men bör särskilt fokusera på behoven hos unga hbtq-personer med bristande tillgång till relationellt stöd.

5.4.2 Stöd och metoder för att arbeta hälsofrämjande

I den tidigare delrapporten blev det synligt att mötesplatser behöver få ökad kunskap och stöd i att arbeta hälsofrämjande med unga hbtq-personer för att främja en positiv psykisk hälsa. Intervjustudien med unga hbtq-personer bekräftar dessa behov. Intervjustudien pekar på att det behövs kunskap om hur olika metoder kan användas för att stödja unga hbtq-personer. Det behövs också mer kunskap i hur olika sammanhang bättre kan utvecklas för att unga enskilt eller med hjälp av andra kan reflektera kring olika möjliga strategier och dess konsekvenser på både kort och lång sikt.

Som intervjustudien visat, nyttjar de unga olika strategier för att hantera svåra eller otrygga situationer. Flera av dessa strategier kan klassas som undvikande strategier, vilket innebär att förneka, förminska eller försöka fly från den stressfyllda situationen. Undvikande strategier kan fungera i många fall för att hantera problem eller situationer som uppstår, men de kan vara mindre hälsofrämjande på sikt (Rivano Fischer 2020 se Moos et al 1993; 1995; 1996). Därför är det viktigt att mötesplatser har kunskap i hur de kan fånga upp undvikande strategier. En viktig del i detta är att utveckla ett stöd som bidrar till att skapa förutsättningar för unga att utveckla mer hälsofrämjande coping-strategier. Det inkluderar att få tillgång till en bred repertoar av strategier att dra nytta av och växla mellan i olika situationer, för att skapa förutsättningar för ökad mental uthållighet över tid.

Det finns fungerande metoder, exempelvis för att utveckla coping-strategier, som används med andra målgrupper och inom andra sammanhang. Det vore därmed värdefullt att undersöka hur dessa metoder fungerar för målgruppen unga hbtq-personer och inom olika verksamheter som sker på fritiden, som till exempel mötesplatser för unga hbtq-personer.

För att kunna ge unga hbtq-personer tillgång till ett sådant stöd inom ramen för dessa verksamheter behöver personal ha tillgång till rätt kompetenser som kan ansvara för att leda denna typ av gruppbaserat stöd. Därför finns det behov av att undersöka vilka kompetenser som redan finns inom verksamheterna och vilka behov de har av kompetensutveckling. En möjlighet är även att få tillgång till nödvändig kompetens genom samverkan. Det går i linje med resultaten i den tidigare delrapporten, som visade att de som arbetar i dessa verksamheter behöver ha kunskap och utarbetade rutiner för

samverkan med andra aktörer som arbetar med unga, som till exempel ungdomsmottagningen eller kuratorer. Det är nödvändigt som stöd för personal, men också för att kunna lotsa unga vidare vid behov.

5.5 Identifierade kunskapsluckor

MUCF pekade på ett flertal kunskapsluckor i den tidigare delrapporten. Arbetet med att samla in ytterligare eller fördjupad kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor och fritid har delvis påbörjats i MUCF:s nya uppdrag om att kartlägga unga hbtq-personers hälsa och levnadsvillkor.¹⁵ Det har också delvis skett genom den intervjustudie med unga hbtq-personer som genomförts inom ramen för detta regeringsuppdrag. I den har fokus framför allt legat på att få en fördjupad kunskap om unga hbtq-personers tankar och upplevelser om sin fritid. Särskilt har unga som bryter mot flera exkluderande normer försökt uppmärksammas för få en fördjupad förståelse för minoriteter i minoriteten.

I arbetet med denna delrapport har ytterligare områden och nya kunskapsluckor identifierats där myndigheten bedömer att det behövs mer kunskap. Det rör sig bland annat om:

- Unga intersexpersoners levnadsvillkor och fritid
- Unga hbtqi-personers digitala fritid
- Hälsöfrämjande arbete under fritiden för unga hbtqi-personer
- Barn som är hbtqi och deras eventuella behov av insatser under fritiden
- Upplevd trygghet och kopplingar till olika digitala och fysiska miljöer
- Eventuella konsekvenser av coronapandemin

MUCF har idag väldigt begränsad kunskap om unga intersexpersoners levnadsvillkor och fritid. Då intersexpersoner numera ingår i myndighetens hbtqi-strategiska arbete kan myndigheten konstatera att det även behövs mer kunskap om gruppen när det gäller tillgång till fritid och mötesplatser. Barn och yngre hbtqi-personer är också en grupp som det behövs ytterligare kunskap om. Det behövs kunskap om hur barn i gruppen upplever sin fritid, samt deras eventuella behov av riktade fritidsaktiviteter och mötesplatser.

Hur det hälsofrämjande arbete under fritiden kan stärkas upp för unga hbtqi-personer är en också en identifierad kunskapslucka. Det finns behov av att utveckla kunskapen om hur mötesplatser och fritidsverksamheter kan stödja unga hbtq-personer att få tillgång till fler friskfaktorer, vilket är betydelsefullt både för att främja allmän psykisk hälsa och för att exempelvis förebygga suicid och suicidförsök.

Unga hbtqi-personers digitala fritid är ett annat område där det behövs ytterligare kunskap. MUCF ser också att det behövs mer kunskap om upplevd trygghet och koppling till olika miljöer, som exempelvis den digitala fritiden. Studien ger en mer nyanserad bild av hur unga hbtq-personer upplever vissa miljöer. Det hade därför varit angeläget att genomföra mer djupgående studier för att fånga in hur unga själva upplever olika sammanhang som stundtals beskrivs som platser där det kan finnas en större utsatthet. Det kan bidra till en ökad förståelse av vilka faktorer som har betydelse för deras upplevelser av trygghet och inkludering och vad som kan göras för att skapa mer inkluderande förutsättningar i dessa specifika sammanhang. Några sådana exempel kan

¹⁵ <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2020/07/uppdrag-att-kartlagga-och-sammanstalla-kunskap-om-unga-hbtq-personers-levnadsvillkor/>

vara digitala miljöer, landsbygdsorter eller religiösa sammanhang. Myndigheten vill dock betona att det i intervjustudien inte finns något som stödjer att landsbygder eller kristna sammanhang generellt skulle vara svårare för hbtq-personer än andra platser, men att dessa platser stundtals omnämns som exkluderande för gruppen.

Som tidigare nämnts ser MUCF också en risk att den rådande pandemin kan komma att påverka situationen framöver för unga hbtqi-personer. Mot den bakgrunden behövs mer kunskap om eventuella konsekvenser av coronapandemin på sikt – både för gruppen unga hbtqi-personer och för mötesplatser för gruppen.

5.6 Sammanfattande analys och slutsatser

Fritiden är viktig för unga. Men för unga hbtq-personer är tillgången till en meningsfull och utvecklande fritid däremot mer begränsad än för andra unga. I den tidigare delrapporten framkom att mötesplatsens kompensatoriska uppdrag är särskilt viktigt för unga hbtq-personer, genom att den möjliggör kontakt med andra unga som identifierar sig som hbtq-personer, samt kontakt med vuxna, personal och förebilder utanför skolan och hemmet.

Resultaten av intervjustudien visar att det kan finnas behov av stöd på flera nivåer för aktörer som möter unga hbtq-personer på fritiden. Det behövs ett stöd på strukturell nivå för att förändra de förutsättningar och villkor som de unga möter i på mötesplatser och under fritiden och ett stöd på individ- och gruppnivå. För att stärka unga hbtq-personers tilltro till den egna förmågan att leva ett långt och meningsfullt liv som hbtq-person, behöver fler insatser komma till för att stärka gruppens förutsättningar att känna hopp och framtidstro.

Åtgärder för att skapa en trygg och inkluderande social miljö under fritiden och på mötesplatser där ansvariga vuxna:

- har kompetens om hbtq-frågor, normkritik och intersektionalitet
- säkerställer att unga utsätts för kränkande bemötande
- säkerställer att alla unga, oavsett förutsättningar, kan bilda kompisrelationer och bli inkluderade i gruppgemenskaper, genom till exempel sociala spelregler och uppstyrda aktiviteter.

Stöd till strukturförändring är viktigt, men det tar lång tid. Det finns unga hbtq-personer som inte har tid att vänta på strukturförändringen, som har rätt att leva så bra liv som möjligt redan idag. Därför ser myndigheten även behov av ett stöd på individ- och gruppnivå, som möter unga där de befinner sig i vardagen. Stöd som riktas till individer och grupper innebär att:

- Öka tillgången till resurser i form av ett lätt tillgängligt, tillitsbaserat relationellt stöd från trygga vuxna under fritiden och på mötesplatser, såsom fritidsledare.
- Höja kunskapen på mötesplatser och i fritidsverksamheter om hbtq-frågor, normkritik och intersektionalitet, samt öka förmågan att upptäcka och bryta negativa grupprocesser, mobbning och utfrysning.
- Öka förståelsen på mötesplatser och i fritidsverksamheter för hur de i praktiken kan främja positiva grupprocesser och inkludering bland de unga som deltar i verksamheten.

- Erbjudna individuellt anpassade lösningar för unga som inte trivs eller känner sig trygga på fritiden.

Offentliga aktörer har ett ansvar att driva kunskapsspridning och lyfta unga hbtq-personers situation för att öka förutsättningarna för en positiv framtidstro hos gruppen. Det kan bland annat ske genom att:

- Lyfta fram äldre hbtq-personer från en bredd av olika identitetspositioner, gärna i samverkan med olika hbtqi-organisationer.
- Unga hbtq-personer är inte en homogen grupp. Genom representation bidra till en bred bild av unga hbtq-personer, som inte alltför ensidigt befäster bilden av unga hbtq-personers utsatthet
- Erbjudna kompetensutveckling till personal som möter unga hbtq-personer, inte minst om hur de kan erbjuda stöd till unga, individuellt och i grupp. Ett sådant stöd kan handla om att ge unga tillgång till en bred repertoar av coping-strategier för att de lättare ska kunna hantera utmaningar och svårigheter i vardagen, nu och i framtiden.

Analysen visar sammanfattningsvis att:

- Coronapandemin riskerar att påverka dessa mötesplatser och unga hbtq-personer negativt. Eventuella konsekvenser på sikt behöver därmed följas upp.
- Det finns ett behov av tillgängliga, trygga och stärkande fritidsaktiviteter för unga hbtq-personer, både i form av riktad och allmän fritidsverksamhet.
- Det finns fortsatt stora brister i den geografiska tillgängligheten, trots att ytterligare mötesplatser för unga hbtq-personer identifierats i denna delrapport. Det betyder att det inte finns mötesplatser för unga hbtq-personer i stora delar av landet. MUCF har fortfarande inte lyckats identifiera en mötesplats i en landsbygdskommun. Det råder också en brist på mötesplatser i mindre orter. Det finns fler mötesplatser i storstadsregioner. Men även där kan det stundtals handla om stora avstånd som unga hbtq-personer behöver transportera sig för att ta del av en riktad fritidsaktivitet.
- Åldersspannet i dessa mötesplatser är fortsatt stort, vilket kan innebära utmaningar att erbjuda en åldersanpassad verksamhet för alla unga som deltar. De indikationer som myndigheten såg i föregående delrapport gällande barn som är hbtq kvarstår. Dessa pekar på att det finns barn som är hbtq som inte får tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid, vilket visar på ett behov av riktade insatser för barn och yngre under fritiden.
- Behov av resurser, kompetens och tydliga riktlinjer för verksamheten är fortsatt stort. Detta är nödvändigt för att kunna starta upp en mötesplats för unga hbtq-personer, men är också viktigt för att befintliga mötesplatser ska kunna fortsätta driva sin verksamhet. Det är också avgörande för att unga i gruppen ska få tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid som leds av kompetent personal med kunskap om gruppen. Det efterfrågas erfarenhetsutbyte för befintliga mötesplatser för att samtala, byta erfarenheter och utveckla mötesplatsen tillsammans med andra verksamheter med samma förutsättningar och utmaningar.
- Trygghet är en fortsatt viktig aspekt i dessa verksamheter. Fritidsledare och annan personal som arbetar med unga hbtq-personers fritid behöver ha kompetens för att kunna erbjuda tillgängliga, trygga och stärkande aktiviteter för gruppen. Trygga och stödjande personal är viktigt för att unga ska känna sig

trygga och inkluderade. Personalen är också betydelsefulla för unga hbtq-personers mående, i synnerhet för unga som inte upplever stöd hemifrån.

- Det behövs mer kunskap om hur mötesplatser och fritidsverksamheter kan stödja unga hbtq-personer att få tillgång till fler friskfaktorer och främja en allmän psykisk hälsa. Det finns också ett behov av att utveckla kunskapen om det inom ramen för fritid och mötesplatser för att stödja unga att utveckla och få tillgång till en bred repertoar av hälsosamma coping-strategier. För att kunna ge unga hbtq-personer tillgång till ett sådant stöd inom ramen för dessa verksamheter behöver personal ha tillgång till kompetens och stöd. I processen att ta fram kunskap behöver gruppen unga hbtq-personer vara involverade.
- Den digitala fritiden är betydelsefull för unga hbtq-personer och används för att få tillgång till platser, gruppgemenskaper, information och kunskap som hjälper dem att känna sig trygga, inkluderade och må bra i sina liv. Den används också som en strategi för att hantera ett annars otryggt fritidsutövande. Den digitala fritiden kan vara särskilt viktig för vissa. Till exempel unga hbtq-personer som inte har möjlighet att delta i en fysisk mötesplats och för unga som bryter mot flera exkluderande normer och önskar träffa andra med liknande levda erfarenheter.
- Behov av förebilder som också är hbtq-personer har särskilt framkommit i denna delrapport. Att se till att det finns en bred representation av hbtq-personer i olika arenor i samhället och under fritiden kan därmed vara ett sätt att stärka känslan av hopp och framtidstro bland unga i gruppen. Dessa förebilder kan också vara ett stöd i att hantera utmanande och svåra situationer som unga upplever.
- Civilsamhället driver ungefär hälften av befintliga mötesplatser som MUCF identifierat och tar därmed ett stort ansvar för unga hbtq-personers möjligheter att delta i en riktad fritidsverksamhet. Civilsamhällets villkor och förutsättningar är därmed fortsatt centralt i uppdraget med att stärka förutsättningar för mötesplatser för unga hbtq-personer. Då coronapandemin slagit hårt mot civilsamhället finns en risk att mötesplatser som drivs i civilsamhällets regi kan komma att minska på sikt.
- Det finns fortsatt olika kunskapsluckor vad gäller unga hbtqi-personers levnadsvillkor och fritid. Det behöver därmed tas fram ytterligare kunskap om unga hbtqi-personer, deras levnadsvillkor och fritid.

6 Förslag och bedömningar

I detta avsnitt presenterar MUCF ett antal förslag och bedömningar som myndigheten anser kan stärka förutsättningarna att skapa nya mötesplatser för unga hbtqi-personer, samt skapa bättre förutsättningar för befintliga mötesplatser för gruppen. Förslag och bedömning bygger på den kunskap som samlats in i regeringsuppdraget, tillsammans med MUCF:s tidigare kunskap och erfarenheter av att arbeta med unga hbtq-personers fritid.

Dessa är:

- Statsbidrag för att stärka nya och befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer (förslag)
- Kompetensutvecklingsinsatser om hbtq, psykisk hälsa och hälsofrämjande arbete (förslag och bedömning)
- Kunskap och metoder för digitalt ungdomsarbete (förslag)
- Kunskap och tidigare insatser för barn (bedömning)

6.1 Statsbidrag för att stärka nya och befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer

De största hindren för att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer är bristande personella och ekonomiska resurser, bristande kompetens, samt brist på långsiktighet i verksamheten. Dessa faktorer är nödvändiga för att driva riktad verksamhet för unga hbtq-personer. Aktörer som MUCF träffat lyfter dessutom att arbetet ofta är eldsjälsburet, vilket innebär en risk för mötesplatsens kontinuitet, långsiktighet och överlevnad. Ett riktat statsbidrag kan vara avgörande för att kommuner och huvudmän ska kunna genomföra de strukturella förändringar som krävs för en långsiktig verksamhet.

De kartläggningar MUCF har gjort inom ramen för regeringsuppdraget visar att unga hbtq-personer runt om landet saknar likvärdiga möjligheter att delta i en riktad mötesplats på grund av att brister i den geografiska tillgängligheten. Myndigheten bedömer att ett statsbidrag kan stärka motivationen att starta nya samt utveckla befintliga mötesplatser genom att säkerställa finansiering och en långsiktighet i verksamheterna. Genom att inrätta ett stimulansbidrag för mötesplatser för unga hbtqi-personer skapas därmed bättre förutsättningar för att unga i gruppen att få möjlighet att delta i tillgängliga, trygga och stärkande fritidsaktiviteter oberoende av deras ålder eller vart i landet de bor.

Det är glädjande att regeringen i handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter aviserar om ett nytt statsbidrag till civilsamhället som bidrar till mötesplatser för unga hbtqi-personer. Utifrån den samlade kunskapen i det här regeringsuppdraget ser MUCF dock ett behov av att offentlig verksamhet omfattas av ett sådant statsbidrag. Anledningarna är flera. Det kan det medföra en långsiktighet för dessa mötesplatser, inte minst genom samverkan mellan offentlig verksamhet och civilsamhället. Det är också viktigt att beakta att det inte finns civilsamhällesaktörer som kan starta eller driva dessa frågor i alla orter runt om i landet. Det kan innebära att ett bidrag som endast vänder sig

till civilsamhället inte kommer kunna stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer i exempelvis mindre orter och landsbygdskommuner.

Ett statsbidrag skulle kunna ges för att

- starta nya mötesplatser för unga hbtqi-personer
- särskilt stimulera att mötesplatser för unga hbtqi-personer startas på orter och geografiska områden där det inte redan finns en mötesplats för gruppen
- stärka redan befintliga mötesplatser för gruppen
- möjliggöra erfarenhetsutbyte och kompetenshöjande insatser för nya och befintliga mötesplatser.
- uppmuntra och stärka samverkan mellan det civila samhället och det offentliga som vill utveckla en befintlig mötesplats eller starta en ny mötesplats i samverkan
- testa och utveckla metoder för digitalt ungdomsarbete för unga hbtqi-personer.

MUCF ser en risk för neddragning på fritidsverksamheter generellt på grund av hårda sparkrav i flera kommuner, vilket särskilt riskerar att drabba riktade mötesplatser för unga hbtq-personer. MUCF:s kartläggning synliggör att det civila samhället, främst på lokal nivå, tar ett stort ansvar för denna grupp unga idag. Samtidigt har det civila samhället drabbats hårt av pandemin, vilket medför begränsade förutsättningar att starta och driva denna typ av verksamhet. Myndigheten ser även att färre hbtqi-organisationer har sökt bidrag 2020 än föregående år. Utan riktade medel bedömer myndigheten att det finns en risk att mötesplatser för unga hbtq-personer minskar framöver. Det kommer leda till konsekvenser för unga hbtq-personer, en grupp unga som snarare behöver bättre tillgång till trygga och meningsskapande fritidsmiljöer med ett relationellt stöd från trygga vuxna, såsom fritidsledare.

MUCF:s nationella ungdomsenkät från 2018 visar att det framför allt är unga killar som besöker fritidsgårdar eller ungdomens hus. Tidigare satsningar på öppen fritidsverksamhet har visat att extra medel kommer underrepresenterade grupper till gagn, bland annat hbtq-personer, då fritidsgårdar därefter arbetat mer aktivt för att bredda deltagandet. Dessa satsningar behöver byggas ut för att säkerställa att alla unga får tillgång till en trygg, utvecklande och meningsfull fritid. Det föreslagna bidraget skulle kunna vara en del av att motverka detta samt bidra till de jämställdhetspolitiska målen en jämn fördelning av makt och inflytande, jämställd hälsa samt jämställt utbildning.

Myndigheten föreslår

- ***att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor får i uppdrag att fördela ett statsbidrag för att skapa nya och stärka befintliga mötesplatser för unga hbtqi-personer. Bidraget ska kunna sökas av aktörer inom det offentliga och det civila samhället.***

Syftet med statsbidraget är att säkerställa att unga hbtqi-personer, oberoende av ort och ålder, ska ha möjlighet att delta i stärkande, trygga och tillgängliga fritidsaktiviteter som leds av kompetent personal.

Kostnaderna uppskattas till 20 miljoner kronor per år.

6.2 Kompetensutvecklingsinsatser om hbtq, psykisk hälsa och hälsofrämjande arbete

För att unga hbtqi-personer ska få tillgång till mötesplatser behöver frågan prioriteras bland kommunerna runt om i landet. MUCF ser därmed ett behov av kompetensutvecklingsinsatser särskilt riktade till beslutsfattare, chefer och strateger med ansvar för den öppna fritidsverksamheten. Det är nödvändigt med kompetens på strategisk nivå och ledningsnivå för att resurser ska ges till hbtqi-verksamhet och för att hbtqi-frågor ska fokuseras inom den egna organisationen.

Kommunala aktörer som MUCF träffat lyfter behovet av en tydligare riktlinje, förväntan och ambitionsnivå i detta arbete, tillsammans med kompetens inom området. De menar att det är avgörande för att dessa mötesplatser ska startas upp och finnas kvar över tid. Mot den bakgrunden anser MUCF att det behövs kompetensutvecklingsinsatser särskilt riktade till aktörer med ansvar för allmän öppen fritidsverksamhet och riktade mötesplatser för unga hbtqi-personer. Myndigheten anser att dessa kompetenshöjande insatser behöver utvecklas och genomföras i samverkan med exempelvis utbildningsaktörer inom fritidssektorn, aktörer med kunskap om psykisk hälsa och aktörer som arbetar med hbtqi-personers rättigheter.

Dessa insatser behöver utformas och utgå från

- befintlig kunskap om unga hbtqi-personer levnadsvillkor och fritid
- kunskap om hälsofrämjande arbete och psykisk hälsa
- hbtqi-mötesplatsers förutsättningar, utmaningar och behov
- den öppna fritidsverksamhetens behov
- ett barnrätts- och ungdomsperspektiv, samt ett jämställdhetsperspektiv
- ett intersektionellt perspektiv och särskilt uppmärksamma minoriteter i hbtqi-gruppen.

Likt det förslag som MUCF lämnade till regeringen i *Fokus 20 – om sexuella trakasserier i utbildningsmiljön (2020b)* ser myndigheten att utveckling och genomförande av kunskapsinsatserna kan samordnas mellan MUCF:s olika hbtqi-uppdrag, samt med myndighetens uppdrag att utveckla en webb utbildning för ledare inom öppen fritidsverksamhet. För att skapa bättre förutsättningar för fler att ta del av utbildningsinsatser ser MUCF att digitala insatser kan vara en lämplig utgångspunkt för arbetet.

Kompetensutvecklingsinsatser för fritidsledare och personal

Fritidsledare som arbetar i öppen fritidsverksamhet och i riktade mötesplatser för unga hbtqi-personer behöver kunskap och stöd för att bättre kunna möta unga hbtqi-personer i verksamheten. MUCF ser mot den bakgrunden ett behov av kompetensutvecklingsinsatser för fritidsledare och annan personal i dessa verksamheter. Myndigheten bedömer att riktade kompetenshöjande insatser genom etablerade utbildningsaktörer kan vara ett effektivt tillvägagångssätt för att trygga kompetensen kring dessa frågor inom den öppna fritidsverksamheten långsiktigt. Insatserna kan utvecklas och genomföras med stöd av MUCF. Eftersom det är en hög andel utan adekvat utbildning och en hög andel timvikarier som arbetar inom den öppna fritidsverksamheten

bedömer myndigheten att det är viktigt att kunskapshöjande insatser riktas direkt till all personal i öppen fritidsverksamhet (MUCF 2019a). MUCF ser även här att kompetenshöjande insatser via etablerade utbildningsaktörer inom fritidssektorn kan vara ett effektivt sätt att möta behoven.

Tillgången till kompetensutvecklingsinsatser på olika nivåer är nödvändigt för att fler verksamheter ska bli inkluderande för unga hbtqi-personer och för att nya mötesplatser för gruppen ska starta upp. MUCF:s kunskap om unga visar att upplevelse av stress och psykisk ohälsa är högre bland tjejer. Hbtq-tjejer, i synnerhet bisexuella tjejer, pekas ut som en särskilt sårbar grupp. Kompetensutvecklingsinsatser om hälsofrämjande arbete kan därmed även bidra till de jämställdhetspolitiska målen om en jämn fördelning av makt och inflytande, jämställd hälsa samt jämställt utbildning.

Myndigheten föreslår

- ***att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor får i uppdrag att utveckla och genomföra olika digitala och fysiska kompetensutvecklingsinsatser för att höja kunskapen om hbtqi-frågor, psykisk hälsa och hälsofrämjande arbete. Insatserna ska främst riktas till beslutsfattare, chefer och strateger med ansvar för den öppna fritidsverksamheten.***

Utvecklingen av kompetensutvecklingsinsatserna bör ske i samverkan med utbildningsaktörer inom fritidssektorn, samt aktörer med särskild kunskap inom dessa områden. Insatserna bör utgå från ett intersektionellt perspektiv för att fånga in mångfalden bland gruppen unga hbtqi-personer.

Myndigheten bedömer

- ***att fritidsledare och annan personal inom den öppna fritidsverksamheten och i riktade mötesplatser behöver kompetens om hbtqi-frågor, psykisk hälsa, samt hälsofrämjande arbete.***
- ***att kompetenshöjande insatser inom dessa områden kan genomföras av utbildningsaktörer inom fritidssektorn med stöd av MUCF.***

Syftet är att stärka unga hbtqi-personers tillgång till en meningsfull och utvecklande fritid som leds av kompetent personal med kunskap om gruppen.

Kostnaderna uppskattas till 2 miljoner kronor per år under en tre års period.

6.3 Kunskap och metoder för digitalt ungdomsarbete

Unga hbtqi-personer är en grupp som löper högre risk för psykisk ohälsa och har sämre tillgång till sociala skyddsnet. För dessa unga kan fysiska såväl som digitala mötesplatser vara särskilt betydelsefulla. Samtidigt visar de kartläggningar som MUCF gjort på brister i den geografiska tillgängligheten, vilket medför att många unga hbtqi-personer idag inte har möjlighet att delta i en riktad mötesplats. Den intervjustudie som genomförts visar att unga hbtqi-personer använder digitala platser både som en fritidsaktivitet i sig och som en

strategi för att hantera en annars otrygg fritid. Den digitala fritiden används av unga hbtq-personer för att få tillgång till platser, gruppgemenskaper, information och kunskap som hjälper dem att känna sig trygga, inkluderade och må bra i sina liv.

Under de senaste åren har begreppet digitalt ungdomsarbete introducerats, vilket innefattar att digitala medier och teknologier tillämpas i arbete och verksamhet med ungdomar. Digitalt ungdomsarbete är viktigt av flera anledningar. En av dessa anledningar är att personer som arbetar med ungas fritid behöver finnas tillgängliga i de olika arenor där unga finns. För att fortsätta vara relevanta för unga och för att kunna vara trygga ledare behöver de också ha kunskap om ungas vardag och olika situationer som unga ställs in för (Verke och EYWC 2019).

Den rådande coronapandemin har bidragit till att verksamheter inom ungas fritid i allmänhet, och i öppen fritidsverksamhet i synnerhet, behövt utveckla sitt digitala ungdomsarbete på olika sätt. Olika digitala lösningar har varit ett sätt att nå ut till unga och fortsätta att mötas. Det har skapats möjlighet att träffa andra unga digitalt och sådana lösningar har varit framgångsrika i arbetet med att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer under pandemin.

Ett utvecklat digitalt ungdomsarbete med fokus på unga hbtqi-personer kan dock utgöra ett bra komplement till fysiska mötesplatser. Det kan vara särskilt viktigt för unga som bor i mindre orter eller orter där det inte finns en fysisk mötesplats för gruppen att delta i. MUCF vill dock betona att det kan vara svårt att ersätta den fysiska mötesplatsen och dess värde för unga hbtq-personer genom ett digitalt ungdomsarbete. Men det skulle kunna användas som ett tillvägagångssätt för att ytterligare stärka tillgången till tillgängliga, stärkande och trygga mötesplatser för unga hbtqi-personer runt om i landet. Digitalt ungdomsarbete kan också användas för att nå grupper som kan vara särskilt svåra att nå eller som av olika anledningar har svårigheter att delta i den fysiska mötesplatsen.

Det digitala ungdomsarbete som påbörjats med anledning av pandemin har potential att utvecklas. Många verksamheter saknar dock ekonomiska resurser och digital kompetens för att utveckla sitt digitala ungdomsarbete. Det behövs mer kunskap om digitalt ungdomsarbete och hur det kan utformas på ett ändamålsenligt sätt. På europeisk nivå bedrivs både forskning och kunskapsinhämtning inom området. Förekomsten av digitalt ungdomsarbete ser dock olika ut i de europeiska länderna och MUCF upplever att kunskapsområdet i Sverige fortsatt är relativt smalt. Myndigheten anser mot den bakgrunden att det behöver tas fram kunskap om digitalt ungdomsarbete och hur det kan utformas för att arbeta främjande med unga hbtqi-personer. Det behöver också utvecklas verktyg och metoder för att stötta verksamheter som vill utveckla sitt digitala ungdomsarbete. Särskilt behövs mer kunskap och nya metoder baserat på kunskap om unga hbtqi-personer och gruppens digitala fritid. Detta behöver ske med hjälp av aktörer med relevant kunskap för uppdraget.

Att arbeta för att fler unga får tillgång till trygga digitala mötesplatser kan bidra till att unga, oavsett kön, får bättre förutsättningar att delta i civilsamhället och i olika demokratiska processer och ges samma möjligheter att vara aktiva medborgare. Ett utvecklat digitalt ungdomsarbete kan därmed bidra till de jämställdhetspolitiska målen om en jämn fördelning av makt och inflytande och jämställt utbildning.

Unga hbtq-personer, och i synnerhet hbtq-tjejer, är generellt mer utsatta än andra unga för sexuella trakasserier, diskriminering och kränkningar och har dessutom sämre psykisk hälsa än genomsnittet (MUCF 2019b). Ett stärkt digitalt ungdomsarbete kan därmed också bidra till de jämställdhetspolitiska målen om jämställd hälsa och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det sistnämnda innefattar också trakasserier, hot och våld som kan ske på internet och i digitala kanaler.

Myndigheten föreslår

- ***att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor får i uppdrag att, tillsammans med andra relevanta aktörer, ta fram kunskap om digitalt ungdomsarbete och hur det kan utformas på ett ändamålsenligt sätt. Särskilt ska unga hbtqi-personer uppmärksammas i arbetet.***

I uppdraget bör det ingå att identifiera metoder och verktyg som kan fungera som stöd för aktörer som vill utveckla ett digitalt ungdomsarbete. Uppdraget bör också innefatta att undersöka förutsättningar och möjliga hinder för ett sådant arbete.

Kostnaderna uppskattas till 1,5 miljoner kronor under ett år.

6.4 Kunskap och tidigare insatser för barn

Det offentliga har ett ansvar att säkerställa alla barn och ungas rätt till en meningsfull och utvecklande fritid, vilket slås fast i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) artikel 31. Det innebär också att se till att barn och unga som är hbtqi-personer får ta del av fritidsaktiviteter som är tillgängliga, trygga och stärkande för dem. De resultat som MUCF hittills presenterat i regeringsuppdraget indikerar på behov av tidigare insatser under fritiden för att möta barn och yngre i gruppen unga som identifierar sig som hbtq-personer eller tror sig tillhöra gruppen. Åldersspannet för mötesplatsernas målgrupper är relativt stort och resultaten visar att flertal mötesplatser upplever att de behöver ha en viss flexibilitet vad gäller den nedre åldersgränsen. Denna bild bekräftas även av de aktörer som MUCF fört samtal med under arbetet med uppdraget och som med hjälp av olika kreativa lösningar och engagemang även välkomnar dessa unga.

Att flera mötesplatser ser ett behov av att vara flexibla med den lägre åldersgränsen kan visa på ett behov av tidigare insatser för att möta barn som är hbtq-personer – en grupp som inte alltid har mötesplatser eller fritidsaktiviteter som är riktade till dem. Läggerverksamheten ”Transkollon” som anordnas av RFSL ungdom och Transammans för barn med transefarenhet upp till 12 år, har lyfts fram som ett av få exempel på riktade insatser under fritiden för barn i gruppen. Dessa kollon har dock ingen långsiktig finansiering utan bedrivs med medel från Socialstyrelsen och olika stiftelser.

Riktade insatser under fritiden för hbtq-personer som är yngre än 13 år är dock en komplex fråga som MUCF inte haft möjlighet att undersöka vidare i arbetet med uppdraget. Det är också en åldersgrupp som ligger utanför MUCF:s målgrupp. Myndigheten bedömer mot den bakgrunden att det behöver samlas in mer kunskap om

hur barn som är hbtqi upplever sin fritid, samt lyssna in deras eventuella behov av riktade fritidsaktiviteter eller mötesplatser. MUCF bedömer att Barnombudsmannen är en lämplig aktör för ett sådant kunskapsinhämtande uppdrag.

MUCF menar också att behovet av tillgängliga och inkluderande fritidsaktiviteter för barn i hbtqi-gruppen skulle kunna mötas med hjälp av olika aktörer. Ett tydligare uppdrag eller riktade medel till aktörer som arbetar med barn och unga inom exempelvis idrotts-, fritids- och kulturaktiviteter skulle också kunna bidra till att fler utvecklar sitt arbete med hbtq-frågor och normkritik. Befintliga mötesplatser för hbtq-personer eller aktörer som arbetar med öppen fritidsverksamhet skulle också kunna få stöd eller utökade medel för att erbjuda en riktad verksamhet för barn och yngre i gruppen unga.

Även fritidshemmets verksamhet och den lagstadgade öppna fritidsverksamheten¹⁶ som kan erbjudas till barn i åldrarna 10–13 år inom utbildningsväsendet kan vara viktiga platser för barn i gruppen. MUCF ser att dessa verksamheter kan utveckla sitt arbete för att bättre kunna inkludera barn som är hbtqi. Ett sätt att möta kunskapsbehovet kan vara att berörda skolmyndigheter tydligare uppmärksammar frågan. Inom dessa verksamheter finns också anställda fritidsledare och flertalet kommuner erbjuder dessutom den lagstadgade öppna fritidsverksamheten i fritidsgårdens lokaler (MUCF 2019a). MUCF skulle därmed kunna vara ett stöd till skolmyndigheterna i detta arbete. MUCF menar att det dessutom finns anledning att stärka upp arbetet med dessa frågor i grundlärarutbildningens inriktning mot fritidshem. I synnerhet behöver lärarutbildningens delmoment om sex och samlevnad tydligare innefatta hbtqi-frågor och utgå från ett normkritiskt perspektiv.

Med utgångspunkt i barnkonventionen och alla barns rätt till en meningsfull och utvecklande fritid är kunskap om tidigare insatser för barn en viktig fråga att belysa. Inte minst då MUCF ser indikationer på att det finns barn och unga i gruppen som inte har samma möjlighet till lek och fritid på lika villkor som andra. Om inte området uppmärksammas finns en risk att barn som är hbtqi inte får sina rättigheter tillgodosedda.

Myndigheten bedömer

- ***att det behöver samlas in mer kunskap om hur barn som är hbtqi upplever sin fritid samt deras eventuella behov av riktade fritidsaktiviteter och mötesplatser. Barnombudsmannen är en lämplig aktör för ett sådant uppdrag.***
- ***att ytterligare statliga myndigheter och aktörer inom idrotts-, fritids- och kulturområdet bör få uppdrag eller riktade medel för att stärka tillgången till inkluderande och tillgängliga fritidsaktiviteter för barn i gruppen.***

Det är nödvändigt för att säkerställa barn och unga hbtqi-personers lika rättigheter och möjlighet till en utvecklande och meningsfull fritid.

¹⁶ Öppen fritidsverksamhet regleras genom 25 kap. 4 § skollagen

Ordlista

Kön – begreppet består av olika delar:

Juridiskt kön är det kön som står registrerat i folkbokföringen.

Biologiskt kön definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer och hormonnivåer.

Könsidentitet innebär det kön en person känner sig som. Det kan vara kvinna, man, både och eller inget alls.

Könsuttryck är hur en person uttrycker sitt kön, till exempel genom kläder, kroppsspråk, frisyr, socialt beteende, röst samt om och hur personen sminkar sig.

Cisperson är ett begrepp som används för att beskriva personer som inte är transpersoner. Det är en person vars juridiska kön, biologiska kön och könsidentitet hänger ihop och alltid har hängt ihop i enlighet med den rådande samhällsnormen.

Transperson är ett begrepp som avser personer vars könsidentitet och/eller könsuttryck alltid eller under perioder skiljer sig från det kön som registrerades för dem vid födseln.

Binär transperson är ett begrepp som används för transpersoner som identifierar sig som antingen tjej eller kille.

Icke-binär är ett paraplybegrepp som innehåller många olika definitioner av identiteter bortom de binära könen (tjej och kille). Vissa icke-binära kallar sig för transpersoner, andra gör inte det.

Sexuell läggning innebär vem eller vilka en person blir förälskad i, attraheras av eller har sexuella relationer med. De sexuella läggningar som inkluderas i diskrimineringslagen är homosexuell, bisexuell och heterosexuell.

Asexuell är en sexuell identitet som innebär att personen inte har någon sexlust, ingen aktiv sexualitet eller inte önskar inkludera andra i sin sexualitet.

Bisexuell är förmågan att bli kär i eller attraherad av människor oavsett kön.

Heterosexuell är förmågan att bli kär i eller attraherad av människor av annat kön än en själv.

Homosexuell är förmågan att bli kär i eller attraherad av människor av samma kön som en själv.

Pansexuell är förmågan att bli kär i eller attraherad av människor av alla kön. Begreppet tydliggör att det finns fler kön än två.

Queer är ett begrepp som kan avse en teori som växt fram inom den akademiska sfären (queerteori), aktivism eller identitet. Queer som identitet innebär att på något sätt bryta mot heteronormen. Queer handlar om att ifrågasätta normer kring kön och sexualitet. Många ser sin könsidentitet och/eller sin sexualitet som queer.

Cisnorm innebär en förväntan på att alla människor ska definiera sig som det juridiska kön de tilldelades vid födseln. Det juridiska könet bestäms utifrån nyfödda barns biologiska kön.

Heteronorm innebär en förväntan att alla människor ska vara heterosexuella cispersoner och bilda familj med en person av så kallat motsatt kön. Personer som följer denna norm ges ofta fördelar i fråga om lagstiftning, känsla av sammanhang och bekräftelse.

Normkritik kallas ibland för ett normkritiskt förhållningssätt eller normmedvetenhet. Det är en metod för att kontinuerligt arbeta mot diskriminering och för likabehandling. Fokus ligger på att granska normer, reflektera kring vad som ses som självklart och diskutera privilegier i relation till normer och makt. Normkritik innebär även att aktivt synliggöra normbrytare och att förändra de strukturer som gör att vissa människor ses som mer självklara eller ges fördelar på bekostnad av (oftast) minoritetsgrupper.

Intersektionalitet innebär i stora drag att olika maktstrukturer eller diskrimineringsgrunder samverkar och kan förstärka varandra. Intersektionalitet kan användas som ett analysredskap för att exempelvis synliggöra hur olika maktordningar samspelar. En ung hbtq-person kan till exempel utsättas för diskriminering eller möta olika hinder beroende på flera faktorer, såsom kön, sexualitet, ålder, funktionalitet eller etnicitet. En intersektionell analys kan användas för att skapa bättre anpassade insatser eller för att visa på utmaningar eller diskriminering vissa individer som tillhör flera sociala kategorier möter.

7 Referenslista

Antonovsky, Aaron (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.

Folkhälsomyndigheten (2020a) *Psykisk ohälsa, suicidalitet och självskada bland unga transpersoner*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten (2020b). *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter bland homo- och bisexuella samt transpersoner*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten

Forte - Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2018). *Hälsa och livsvillkor bland unga hbtq-personer. Vad vet vi och vilka forskningsbehov finns?* Stockholm: Forte

LSU – Sveriges ungdomsorganisationer (2020). *Vi sluter oss inåt. En kartläggning av hat och hot mot Sveriges ungdomsrörelse*. Stockholm: LSU

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014). *Fokus 14 - Ungas fritid och organisering*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016a). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016b). *Stödjande och stärkande. Unga hbtq-personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande faktorer*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019a). *Kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. Resultat av en nationell enkätundersökning år 2018*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2019b). *Olika verkligheter - Unga hbtq-personer om sina levnadsvillkor*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020a). *Coronakrisens konsekvenser för det civila samhället. Lägesbild oktober 2020*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020b). *Fokus 20 – om sexuella trakasserier i utbildningsmiljön*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2020c). *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Statens medieråd (2019). *Ungas anmälningar av hat och hot på sociala medier 2019*. Stockholm: Statens medieråd.

Statens medieråd (2020). *Unga, medier och psykisk ohälsa 2020*. Stockholm: Statens medieråd

Hedemark, Åse (2018). *Unga berättar – en studie av ungas syn på läsning och bibliotek*. Svensk biblioteksförning

Ungdomsstyrelsen (2007). *Ungdomar, fritid och hälsa – en forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen (2009). *Se mig! Unga om sex och internet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen (2010). *Hon, Hen, Han – en analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen (2011). *När, var, hur – om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen (2012). *Om unga hbtq-personers fritid*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Digitala källor:

Arbetsmarknadsdepartementet. *Regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*. Hämtad 2021-02-15 från <https://www.regeringen.se/48f360/contentassets/c0a4e8a8450a4d59aa9c973e3e528c28/handlingsplan-for-hbtqi-personers-lika-rattigheter-och-mojligheter-21.pdf>

Verke och EYWC (2019). *Digitalisering och ungdomsarbete*. Verke – Kompetenscentret för digitalt ungdomsarbete i Finland och Estonian Youth Work Centre (EYWC) - Government Agency for youth policy and youth work development. Hämtad 2021-01-28 från <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2019/03/Digitalisering-och-ungdomsarbete.pdf>

Rivano Fischer, Marcelo (2020) *Coping och hantering av påfrestningar, förlust och sorg*. Hämtad 2020-12-01 från https://moodle.med.lu.se/pluginfile.php/171574/mod_resource/content/1/200114%20coping%20t%208%20la%CC%88kare%20kopior.pdf